

ISSN 1829-1155

Հիմնադիր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՎՈՐԱԿՐԹԱՆԻ
ԳԱՏԱՐԱՆ

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ**

Խմբագրական
խորհուրդ

Գագիկ Նարոսյան
Կանե Արեփանյան
Կորյուն Տոփանեցիյան
Կարին Դուրյան
Ասողան Նակոբյան

Խմբագրություն հասցեն
Երևան, Թաղամաս 10
Հեռախոս՝ 58-81-71

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

1(71)
2014

© 2014 ԱՄԿԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

* ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆ, ԹԵ՞ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄ Ա. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ	5
* ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՍԿՋԲՈՒՆՔԸ ՄԻՋՔՈՒՆՔԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԱՐԺԵՀԱՍՏԱԿԱՐԳՈՒՄ Կ. ՀԱԿՈՔՅԱՆ	13

II. ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ (1106-1119)

* ՍԳՈ-1106. «ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ» ՍՊԸ-Ի ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՀԱՐԿԵՐԻ ՍԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 30.2-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 18-ՐԴ ԵՎ 19-ՐԴ ՄԱՍԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՍՏՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	23
* ՍԳՈ-1107. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 30-ԻՆ ԱՇԳԱԲԱՏՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԱՆԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՍՏԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՏԱԿԱՐԳԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» 1999 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 13-Ի ՀԱՍՏԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՍԵՋ (ԿԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՐՈՒԹՅԱՄԲ) ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՍՏՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	35
* ՍԳՈ-1108. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17-ԻՆ ԲՐՅՈՒՍԵԼՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՉԱՅՆՆԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՄԻ ԿՈՂՄԻՑ, ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ՝ ՄՅՈՒՄ ԿՈՂՄԻՑ, ՄԻՋԵՎ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՍՏԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՏԱՉԱՅՆԱԳՐԻ՝ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՍԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՇՐՋԱՆԱԿԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՉԱՅՆԱԳՐԻ ՍԱՍԻՆ» ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՍԵՋ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՍՏՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	38
* ՍԳՈ -1109. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 19-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» 2004 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 18-Ի ՀԱՍՏԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՍԵՋ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՍՏՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	41
* ՍԳՈ- 1110. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17-ԻՆ ԲՐՅՈՒՍԵԼՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՎԻՋԱՆԵՐԻ ՏՐԱՍԱԴՐՈՒՄԸ ԳՅՈՒՐԱՑՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՍՏԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՍՏՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	45

* ՍԴՈ-1111. 2012 թվականի Դեկտեմբերի 5-ին ԱՇԳԱԲԱՏՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԱՐԺՈՒԹՎՅՈՒՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ (ԿԻՑ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՈՎ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	48
* ՍԴՈ-1112. 2012 թվականի Դեկտեմբերի 5-ին ԱՇԳԱԲԱՏՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՏԱԽՈՒՉՈՒԹՅԱՆ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	51
* ՍԴՈ-1113. 2013 թվականի Ապրիլի 19-ին ԲՐՅՈՒՍԵԼՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԱՌԱՆՑ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԿՎՈՂ ԱՆՁԱՆՑ ՀԵՏԸՆԴՈՒՆՄԱՆ /ՈՒՍԿԱՄԻՍԻԱՅԻ/ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	54
* ՍԴՈ-1114. «ՀԵԼՄԻՆԿՅԱՆ ԶԱՂԱՔԱՅԻՆԱԿԱՆ ԱՍԱՄԲԼԵԱՅԻ ՎԱՆԱՋՈՐԻ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿ» ՀԿ-Ի ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԶԱՂԱՔԱՅԻՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 204.38-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	60
* ՍԴՈ-1115. «ՎՏԲ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՆԿ» ՓԲԸ-Ի ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՀԱՐԿԱԴԻՐ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 24-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	81
* ՍԴՈ-1116. 2008 թվականի Նոյեմբերի 14-ին ԶԻՇՆԵՎՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀՐԱՋԵՆԻ, ՈԱԶՄԱՄԹԵՐՔԻ, ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԵՎ ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ՍԱՐՔԵՐԻ ԱՆՕՐԻՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱՍՏՄԱՆ ԵՎ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ ԱՆԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ (ԿԻՑ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՈՎ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	93
* ՍԴՈ-1117. 2013 թվականի ՄԱՅԻՍԻ 2-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ «ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏԵՆԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄ-ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՒԼ» ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	99
* ՍԴՈ-1118. 2013 թվականի ՀՈՒԼԻՍԻ 19-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԵՎ ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ «ԵՐԵՎԱՆԻ ՋՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ» ՓՈՒՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍ ՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	105

* ՍԳՈ-1119. ՀՀ ՍԱՐԳՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԶՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 73-ՐԳ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 3-ՐԳ ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	111
---	-----

III. ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

* ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐՔՈՒՐԳՈՒՄ	124
* ԱՌԱՋԻԿԱ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐ	126
* ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ	128

Արևիկ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

*ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ
Իրավաբանական գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ*

**ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆ,
ԹԵ՞ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄ**

Իրավական պետության անանցողիկ և հիմնարար սկզբունքներից է իրավունքի գերակայության սկզբունքը: Վերջինս նախևառաջ ենթադրում է, որ պետությունը մարդուն, նրա արժանապատվությունը, հիմնական իրավունքները և ազատությունները ճանաչում է որպես բարձրագույն արժեքներ, ապահովում է մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը՝ միջազգային իրավունքի սկզբունքներին և նորմերին համապատասխան, սահմանափակված է այդ իրավունքներով և ազատություններով որպես անմիջականորեն գործող իրավունք:

Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների շարքում, անշուշտ, իրենց առանձնահատուկ տեղն ունեն դատարանի մատչելիության և դատական պաշտպանության իրավունքները: Եվ, բնականաբար, այս իրավունքներից բխում են պետության համապատասխան պարտականությունները, մասնավորապես՝ վերականգնել խախտված իրավունքը համապատասխան ընթացակարգերի (քրեական, քաղաքացիական, վարչական, սահմանադրական դատավարությունների) միջոցով: Պետության հիշյալ պարտականությունը ներառում է նաև, կոնկրետ դատավարական ընթացակարգերի առանձնահատկությունների հաշվառմամբ, այնպիսի կանոնակարգումներ, որոնք ապահովում են դատարանի մատչելիության և դատական պաշտպանության իրա-

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

վունքների լիարժեք և արդյունավետ իրացումը: Ինչպիսի՞ն է իրավիճակը Հայաստանի Հանրապետությունում: Մասնավորապես, ՀՀ քրեական դատավարության, քաղաքացիական դատավարության, վարչական դատավարության օրենսգրքերի և «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի կանոնակարգումներն ապահովո՞ւմ են, արդյոք, հիշատակված իրավունքների լիարժեք և արդյունավետ իրացումը: Հարցադրման պատասխանը տրվում է թե իրավաստեղծ, թե իրավակիրառ, թե իրավապաշտպան գործունեության պատասխանատուների, գիտահետազոտողների, բայց, նախևառաջ, այն անձանց կողմից, ովքեր օգտվում են դատական պաշտպանության իրենց սահմանադրական իրավունքից: Կարծում ենք, պատասխանի օբյեկտիվությանը կնպաստի նաև հիշյալ օրենքների դրույթների վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի կայացրած որոշումների ուսումնասիրությունները:

Հարկ ենք համարում ընդգծել, որ սահմանադրական դատարանում ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված հարցերով առավելապես վիճարկվել և քննության առարկա են դարձել հենց ՀՀ քրեական դատավարության, քաղաքացիական դատավարության և վարչական դատավարության օրենսգրքերի համապատասխան դրույթները¹: Այսպես՝

- ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 69 դրույթների վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի 33 որոշումներով 19 դրույթներ ճանաչվել են ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող, 13 դրույթներ՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող՝ սահմանադրական դատարանի որոշմամբ բացահայտված սահմանադրաիրավական կոնկրետ բովանդակությամբ, 32 դրույթներ՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր, 6 դրույթների մասով կայացվել են գործի վարույթը կարճելու որոշումներ.
- ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 54 դրույթների վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի 26 որոշումներով 16 դրույթներ ճանաչվել են ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող, 8 դրույթներ՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող՝ սահմանադրական դատարանի որոշմամբ բացահայտված

¹ Տե՛ս, մասնավորապես, ՀՀ սահմանադրական դատարանի պաշտոնական համացանցի էջում (www.concourt.am) հրապարակված «ՀՀ օրենքների և այլ իրավական ակտերի վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի ընդունած որոշումների ուսումնասիրման ուղեցույցը»: Վիճակագրական տվյալները ներկայացված են 2014 թվականի մարտի 1-ը ներառյալ:

սահմանադրաիրավական կոնկրետ բովանդակությամբ, 18 դրույթներ՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր, 15 դրույթների մասով կայացվել են գործի վարույթը կարճելու որոշումներ.

- ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 20 դրույթների վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի 13 որոշումներով 5 դրույթներ ճանաչվել են ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող, 4 դրույթներ՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող՝ սահմանադրական դատարանի որոշմամբ բացահայտված սահմանադրաիրավական կոնկրետ բովանդակությամբ, 7 դրույթներ՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր, 3 դրույթների մասով կայացվել են գործի վարույթը կարճելու որոշումներ:

Ինչ վերաբերում է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի դրույթներին, ապա 5 դրույթների վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի 3 որոշումներով 2 դրույթներ ճանաչվել են ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող, 1 դրույթ ճանաչվել է ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող՝ սահմանադրական դատարանի որոշմամբ բացահայտված սահմանադրաիրավական կոնկրետ բովանդակությամբ, 1 դրույթ՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր, իսկ 1 դրույթի մասով կայացվել է գործի վարույթը կարճելու որոշում:

Ստորև կոնկրետ օրինակով անդրադառնանք ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի (ընդունված՝ 28.11.2007թ.) առանձնահատկություն բնութագրվող կանոնակարգումներից մեկի վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի 2013 թվականի դեկտեմբերի 10-ի ՍԳՈ-1127 որոշմանը և դրանում արտահայտված մի շարք իրավական դիրքորոշումներին²:

Օրենսդիրը՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքում (ընդունված՝ 28.11.2007թ.) ամրագրելով հայցադիմումին ներկայացվող պահանջները և դրան կցվող փաստաթղթերի կոնկրետ շրջանակը, հայցադիմումին ներկայացվող պահանջների պահպանման հանգամանքով է պայմանավորել հայցադիմումը վարույթ ընդունելը: Հակառակ դեպքում, օրենսգրքով նախատեսված հիմքերով և կարգով հայցադիմումը վերադարձվում կամ դրա ընդունումը մերժվում է: Հայցադիմումին

² ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2013 թվականի դեկտեմբերի 10-ի «Քաղաքացի Էդուարդ Խաչիկյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ եւ 7-րդ կետերի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» ՍԳՈ-1127 որոշումը տես ՀՀ սահմանադրական դատարանի պաշտոնական համացանցի էջում (www.concourt.am):

կցվող փաստաթղթերի շարքում օրենսդիրն ամրագրել է նաև հայցադիմումը և կից փաստաթղթերի պատճենները (եթե դրանք հնարավոր է պատճենահանել) պատասխանողին և գործին մասնակցող այլ անձանց, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 62-րդ հոդվածով սահմանված կարգին համապատասխան, ստանալը հավաստող փաստաթղթերը (73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետ): Այսինքն, օրենսդիրը հայցվորի վրա դրել է հայցադիմումը և կից փաստաթղթերի պատճենները պատասխանողին ու գործին մասնակցող այլ անձանց և ուղարկելու, և դրանց ստանալը հավաստելու պարտականություն: Հարկ է նշել, որ ՀՀ-ում հիշյալ կանոնակարգումը, որպես դատավարական առանձնահատկություն, բնորոշ է միայն վարչական դատավարությանը: Քաղաքացիական դատավարությունում, մասնավորապես, հայցադիմումը և կից փաստաթղթերի պատճենները պատասխանողին ուղարկելու պարտականությունը դրված է դատարանի վրա:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի՝ «ստանալը հավաստող փաստաթղթեր» ներկայացնելու դրույթը վիճարկելով սահմանադրական դատարանում՝ դիմողը գտել է, որ այն հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածին, քանի որ սահմանափակում է անձի դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքը, նրան զրկում դատական պաշտպանության և հրապարակային քննության իրավունքից: Ըստ պատասխանողի՝ օրենսդիր մարմնի բացատրության, հիշյալ դրույթը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը և այդ իրավակարգավորման նպատակն է ապահովել դատական պաշտպանության իրավունքի լիարժեք իրականացումը, կողմերի իրավահավասարությունը, դատական նիստում գործի լիարժեք և արդյունավետ քննությունն ու լուծումը:

Բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարել բացահայտել ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետով ամրագրված՝ «ստանալը հավաստող փաստաթղթեր» ներկայացնելու պահանջի նշանակությունը՝ ՀՀ Սահմանադրության, մասնավորապես, 18-րդ հոդվածով սահմանված՝ դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների և դատարանի մատչելիության իրավունքների լիարժեք իրացումն ապահովելու համատեքստում:

Ի դեպ, հարկ է նշել, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր որոշումներում բազմիցս անդրադարձել է արդարադատության մատչելիության և արդյունավետության խնդիրներին՝ առաջնորդվելով ՀՀ Սահ-

մանադրությամբ, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայով, հաշվի առնելով նաև միջազգային փորձն ու Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային պրակտիկան: Քննվող գործով ևս սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարել վկայակոչել դատարանի մատչելիության սահմանափակումների վերաբերյալ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ պետությունը դատարան դիմելու իրավունքից օգտվելու համար կարող է սահմանել որոշակի պայմաններ, «... պարզապես պետության կողմից կիրառված սահմանափակումները չպետք է այն կերպ կամ այն աստիճանի սահմանափակեն անձի դատարանի մատչելիության իրավունքը, որ վնաս հասցվի այդ իրավունքի բուն էությանը: Բացի այդ, սահմանափակումը 6-րդ հոդվածի 1-ին մասին չի համապատասխանի, եթե այն իրավաչափ նպատակ չի հետապնդում և եթե կիրառված միջոցների և հետապնդվող նպատակի միջև չկա համաչափության ողջամիտ հարաբերակցություն» (Case of Khalfaoui v. France, application no. 34791/97, 14/03/2000):

Կարևորելով անձի իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությունը երաշխավորող նորմատիվ իրավական անհրաժեշտ նախադրյալների ստեղծումն ու զարգացումը, գնահատելով վիճարկվող իրավակարգավորման ազդեցությունը դատարանի մատչելիության և արդար դատաքննության իրավունքների, ինչպես նաև դրանց արդյունավետ իրականացման երաշխիքների վրա, սահմանադրական դատարանը գտել է, որ դատավարական որևէ առանձնահատկություն կամ ընթացակարգ չի կարող խոչընդոտել կամ կանխել դատարան դիմելու իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը, իմաստազրկել ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքը կամ դրա իրացման արգելք հանդիսանալ: Հիշյալ համատեքստում, սահմանադրական դատարանը գտել է, որ հայցադիմումի ձևի և բովանդակության պահանջներ սահմանելու իրավակարգավորման նպատակը հայցադիմումի ձևի և բովանդակության հստակությունն ապահովելն է, դատավարության արդյունավետ և օբյեկտիվ կազմակերպման անհրաժեշտ երաշխիքներ սահմանելը, նաև հայցադիմումը վարույթ ընդունելու ժամանակ վերացման ենթակա հետագա հնարավոր խոչընդոտները կանխարգելելը: Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշման համաձայն՝ հայցադիմումը և կից փաստաթղթերի պատճենները պատասխանողին և գործին մասնակցող այլ անձանց, օրենսգրքով սահ-

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

մանված կարգով, ուղարկելն իրավաչափ է, քանի որ նպատակաուղղված է վարչական դատավարության մյուս կողմի դատավարական իրավունքների և պարտականությունների պատշաճ կատարման երաշխավորմանը: Առավել ևս, երբ ամրագրված են գործի դատաքննության նախապատրաստման շրջանակներում, դատավարական փաստաթղթերին ծանոթանալու բավարար այլ երաշխիքներ ևս:

Սահմանադրական դատարանը գտել է, որ վիճարկվող դրույթով «ստանալը հավաստող փաստաթղթեր» ներկայացնելու պահանջ սահմանելն ավելորդ ծանրաբեռնում է հայցվորի դատավարական պարտականությունների շրջանակը (քանի որ հայցվորից, ըստ էության, պահանջվում է ապացույց առ այն, որ, մասնավորապես, փոստային կապի ազգային օպերատորը պատշաճ կատարել է օրենքով իր վրա դրված պարտականությունը), իրավաչափ նպատակ չի հետապնդում, արդյունքում՝ դժվար հասանելի է դարձնում դատարանի մատչելիության իրավունքը, ստեղծում է անձի դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների սահմանադրական իրավունքի լիարժեք իրացման վտանգ:

Հատկանշական է, որ սահմանադրական դատարանը վերոհիշյալ իրավական դիրքորոշումների հանգել է նաև հիմք ընդունելով վիճարկվող դրույթի հետ կապված իրավակիրառական պրակտիկան, համաձայն որի՝ ՀՀ վարչական դատարանի կողմից 2012 թվականից մինչև 2013 թվականի նոյեմբեր ամիսը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի պահանջը հայցվորների կողմից սահմանված կարգով չպահպանելու հիմքով հայցադիմումները վերադարձնելու 208 դեպքից միայն 103 դեպքում է այն կրկին ներկայացվել վարչական դատարան, որոնցից 94-ն ընդունվել է վարույթ, 9-ի ընդունումը մերժվել է: Այսինքն, կեսից ավելի՝ 105-ի դեպքում վիճարկվող դրույթի հիմքով անձինք չեն կարողացել իրացնել դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների սահմանադրական իրենց իրավունքը:

Ամփոփելով՝ սահմանադրական դատարանը գտել է, որ գործի շրջանակներում դատարանի մատչելիության և դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների սահմանադրական իրավունքների և վարչական դատավարությունում կողմերի հավասար հնարավորությունների իրացումը կարող է երաշխավորված լինել հայցադիմումը և կից փաստաթղթերի պատճենները (եթե դրանք հնարավոր է պատճենահանել) պատասխանողին և գործին մասնակցող այլ անձանց, ՀՀ վարչա-

կան դատավարության օրենսգրքով սահմանված պատշաճ կարգով ուղարկելու պահանջի կատարմամբ, ինչպես նաև գործի քննության ամբողջ ընթացքում կողմերի համար հավասար հնարավորություններ ապահովելու օրենսդրական համարժեք երաշխիքների իրացմամբ: Իսկ այդ պահանջի և երաշխիքների հստակ և համակարգված կանոնակարգումը, ելնելով ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքի իրացումն ապահովելու անհրաժեշտությունից, օրենսդիր մարմնի պարտականությունն է:

Արդյունքում՝ սահմանադրական դատարանը որոշել է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետը՝ «ստանալը հավաստող փաստաթղթեր» ներկայացնելու պահանջի մասով ճանաչել ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասին հակասող և անվավեր: Բայց և հաշվի առնելով, որ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված նորմի՝ որոշման հրապարակման պահին անվավեր ճանաչումն անխուսափելիորեն կհանգեցնի այնպիսի հետևանքների, որոնք կխաթարեն այդ պահին տվյալ նորմի վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությունը, ինչպես նաև նկատի ունենալով, որ անհրաժեշտ է հայցադիմումը և կից փաստաթղթերի պատճենները (եթե դրանք հնարավոր է պատճենահանել) պատասխանողին և գործին մասնակցող այլ անձանց՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված պատշաճ կարգով ուղարկելու պահանջի և գործի քննության ամբողջ ընթացքում կողմերի համար հավասար հնարավորություններ ապահովելու իրավական համարժեք երաշխիքների հստակ և համակարգված օրենսդրական կանոնակարգում, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի իրավական ուժը կորցնելու վերջնաժամկետ է սահմանել 2014 թվականի հուլիսի 1-ը:

Անհրաժեշտ ենք համարում նշել, որ 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ի՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքն ուժը կորցրած է ճանաչվել 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ին ընդունված ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով, սակայն խնդրո առարկա հարցին նոր օրենսգրքով ևս տվել է նույն իրավակարգավորումը: Ուստիև, հիմք ընդունելով սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-1127 որոշումը և դրանում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, անհրաժեշտ է ՀՀ վարչական դատավարության նոր օրենսգրքում կատարել համապատասխան փոփոխություններ: Հաշվի առնելով դատավարական առանձնահատկությունները՝ օրենսդիրը կարող է որոշել հայցա-

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

դիմումը և կից փաստաթղթերի պատճեններն ուղարկելու պարտավորությունը շարունակել վերապահել հայցվորին, թե՞, այնուամենայնիվ, այն վերապահել դատարանին, բայց կարևորը, իհարկե, հետևյալն է. որևէ դատավարական առանձնահատկություն չի կարող և չպետք է սահմանափակի դատարանի մատչելիության և դատական պաշտպանության իրավունքներն ու դրանց լիարժեք ու արդյունավետ իրացումը:

Կարինե ՀԱԿՈՔՅԱՆ

Միջազգային իրավունքի հայկական
ասոցիացիայի գործադիր տնօրեն

**ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ
ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ**

Այսօր Էկոլոգիապես անվտանգ շրջակա միջավայրում յուրաքանչ-յուր մարդու ապրելու իրավունքը ոչ միայն կենսաբանական անհրաժեշտություն է, այլև պետությունների սոցիալական և տնտեսական կայուն զարգացման կարևոր նախադրյալ: Ավելին, կարծում ենք, ժամանակն է, որպեսզի շրջակա միջավայրի իրավական պաշտպանության գիտակցումը փոխակերպվի համամարդկային հրամայականի և պետությունների միջազգային ընտանիքի կողմից այն ճանաչվի որպես *jus cogens* սկզբունք, քանզի որևէ կերպ հնարավոր չէ հիմնավորել, որ կյանքի և առողջության համար անվտանգ բնական միջավայրը մարդու և ժողովուրդների համար ավելի նվազ կարևորություն ունի, քան, ասենք, պետությունների ներքին գործերին չմիջամտելու, միջազգային պայմանագրերը բարեխիղճ կատարելու և/կամ միջազգային իրավունքի մյուս համապարտադիր սկզբունքները:

Պետությունների կողմից մարդու կյանքի իրավունքի ընդհանուր պաշտպանությունը, վերջին հաշվով, խիստ ձևական բնույթ կարող է ձեռք բերել, եթե պետությունների միջազգային ընտանիքը իրական քայլեր չձեռնարկի կյանքի իրավունքի կենսաբանական երաշխիքների, այդ թվում առողջ շրջակա միջավայրում նրա ապրելու հնարավորությունը ապահովելու համար:

Ժամանակակից էկոլոգիական-ճգնաժամային զարգացման պայմաններում «անվտանգություն» եզրույթը, բովանդակային ընդլայնման առումով, ենթարկվել է որոշակի էվոլյուցիայի, ինչի հետևանքով «պետության անվտանգության ապահովում» հասկացությունը վաղուց ի վեր դուրս է եկել զուտ ռազմական և քաղաքական անվտանգության ապահովման սահմաններից:

Ներկայումս տիրապետող կարծիք է, որ էկոլոգիական անվտանգությունը հանդիսանում է ոչ միայն ազգային, այլև միջազգային անվտանգության անբաժան բաղկացուցիչը: Նշված հանգամանքը հիմք է պնդելու, որ էկոլոգիական անվտանգությունը կայուն զարգացման պարտադիր նախապայման է և բնական համակարգերի պահպանության ու շրջակա միջավայրի համապատասխան որակի ապահովման անբաժան հիմքն է: Իսկ էկոլոգիական խնդիրների արդյունավետ լուծման և էկոլոգիական ճգնաժամների հաղթահարման համար կարևոր գործիք է ցանկացած պետության սոցիալ-տնտեսական համակարգի էկոլոգիացումը: Դրանք միևնույն մեդալի երկու երեսներն են: Միայն հասարակության և բնության մեջ «ազնիվ դաշինքը» կարող է ապահովել պետությունների տնտեսական բարգավաճումը, ինչը, իր հերթին, լրջորեն կխթանի անվտանգ էկոլոգիական միջավայրի ներկայությունը:

Էկոլոգիական անվտանգությունը շրջակա միջավայրի, բնակչության, տարածքների, տնտեսական և այլ օբյեկտների պաշտպանվածության վիճակն է այն տարաբնույթ վտանգներից, որոնք առաջանում են շրջակա միջավայրի բաղադրիչների բացասական փոփոխություններից՝ մարդկային (անտրոպոգեն) գործունեության, բնական երևույթների և հակաիրավական գործողությունների արդյունքում: Այն ապահովում է իրավական, կազմակերպչական, ֆինանսական, նյութական և տեղեկատվական միջոցների համալիրով, որոնք նախատեսված են անվտանգության իրական և հավանական վտանգների կանխատեսման, կանխարգելման, վերացման, ինչպես նաև հետևանքների մեղմացման համար¹:

Էկոլոգիական անվտանգության հիմնախնդրի ուսումնասիրության կարևորությամբ պայմանավորված՝ այն ներկայումս դիտարկվում է որպես միջդիսցիպլինար իրավական ինստիտուտ, որը իր մեջ ներառում է էկոլոգիական և բնառեսուրսային իրավունքի նորմեր, ինչպես նաև տեխնիկական, տեխնոլոգիական, արդյունաբերական, շինարարական

¹ St'u Дубовик О.А., Экологическое право в вопросах и ответах, Учебное пособие, 3-е издание, перераб. и допол., М.: Проспект, 2013, стр. 252:

կանոնակարգեր, նորմատիվներ, չափորոշիչներ (ստանդարտներ) և պահանջներ²: Հարկ է նշել, որ էկոլոգիական անվտանգությունը, բացի ազգային անվտանգության առաջնահերթ բաղկացուցիչ մաս լինելուց, նաև դեպի կայուն զարգացում անցում կատարելու գործիք է, ինչպես նաև սոցիալական զարգացման առաջնահերթ պայման³:

Ինչպես տեսական, այնպես էլ գործնական առումով կարևոր նշանակություն ունի «**էկոլոգիական անվտանգություն**» հասկացության բնորոշումը: Այս հարցում գոյություն ունեն տարաբնույթ մոտեցումներ, սակայն, մեր կարծիքով, դրա առավել ամբողջական և հիմնավոր սահմանումը տվել է էկոլոգիական իրավունքի ականավոր մասնագետ Մ.Մ. Բրինչուկը: Ըստ վերջինիս՝ էկոլոգիական անվտանգությունը շրջակա միջավայրի պահպանության այն հիմնական սկզբունքն է, ինչը պահանջում է, որ շրջակա միջավայրի վրա վնասակար կերպով ներագող ցանկացած գործունեություն, ինչպես նաև օրենսդրությամբ նախատեսված և պրակտիկայում իրականացվող իրավական և այլ բնապահպանական միջոցները պետք է գնահատվեն էկոլոգիական անվտանգության դիրքերից⁴:

Մ. Մ. Բրինչուկն էկոլոգիական անվտանգության ապահովումը դիտարկում է նաև որպես գործունեության կարևորագույն հեռանկարային նպատակ և խնդիր՝ ուղղված շրջակա միջավայրի բարենպաստ վիճակին՝ նախ և առաջ դրա չաղտոտվածության և ռեսուրսատարողունակության, վերականգնման ու պահպանության տեսանկյունից: Ըստ նրա՝ այն կարող է նաև ծառայել որպես շրջակա միջավայրի պահպանության և բնական ռեսուրսների օգտագործման մասով իրավական նորմերի արդյունավետության գնահատման իրավական չափորոշիչ: Այդ նորմերի պահպանությունն էկոլոգիական անվտանգության ապահովման ցուցանիշն է: Եվ, ընդհակառակը, խախտումը՝ էկոլոգիական վտանգավորության ստեղծման ցուցանիշն է⁵:

Հարկ է ընդգծել, որ էկոլոգիական անվտանգության ապահովումը՝ իբրև սկզբունք, իրացվում է հիմնականում բնության պահպանության և բնական ռեսուրսների օգտագործման այնպիսի իրավական նորմերի մի-

2 Белокрылова Е.А., Правовое обеспечение экологической безопасности: учебное пособие, Ростов н/Д., Феникс, 2013, стр. 11.

3 Копылов М.Н., Введение в международное экологическое право: Учебное пособие. М.: РУДН, 2007, стр. 227.

4 Տե՛ս Обеспечение экологической безопасности как правовая категория, Бринчук М.М., Государство и право, 2008, №9, стр. 30-42:

5 Տե՛ս նույն տեղում:

ջոցով, ինչպիսիք են նորմավորումը, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատումը, էկոլոգիական փորձաքննությունը, էկոլոգիական հավաստագրումը և այլն:

Գիտական գրականության մեջ ծավալվել է բավական հետաքրքիր երկխոսություն՝ նվիրված «էկոլոգիական անվտանգության ապահովում» և «շրջակա միջավայրի պահպանություն» հասկացություններին: Գեռնս խորհրդային ժամանակների գիտնական-հետազոտողները «շրջակա միջավայրի պահպանություն» հասկացություն ասելով նկատի են ունեցել օրենքով սահմանված միջոցառումների համակարգ, որն ուղղված է բնության պահպանության կազմակերպմանը և ռացիոնալ օգտագործմանը, դրա ռեսուրսների վերականգնմանը և բազմացմանը⁶: Անցյալ դարի 70-ական թվականներին տրվող սահմանումներում հանդիպում ենք նաև կայուն զարգացման հայեցակարգի որոշ տարրերի: Մասնավորապես, պահանջվում էր, որպեսզի **սապագա սերունդներին հողի փոխանցումը կատարվի առավել բարելավված վիճակում**: Խորհրդային ժամանակաշրջանի գիտնականները շրջակա միջավայրի պահպանության հարցում ունեին բավական առաջադիմական մոտեցում: Նրանց կողմից պաշտպանվող միջսերնդային հավասարության (intergeneration equity) սկզբունքը համաշխարհային իրավական կարգավորումներում տեղ գտավ 80-90-ական թվականներին:

Մեկ այլ խումբ գիտնականների կարծիքով շրջակա միջավայրի պահպանության էությունը կայանում է Երկրի վրա մարդկանց կյանքի համար անհրաժեշտ պայմանների պահպանության, վերանականգնման, բարենպաստ բնական միջավայրի բարեկարգման խնդրում: Մի խումբ էլ առանձնացրել է նաև մարդու գործունեության արդյունքում առողջության վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման դրույթը⁷: Պետք է ուշադրություն դարձնել այն հանգամանքին, որ նախ՝ դոկտորինալ սահմանումներում շրջակա միջավայրի պահպանության տարրերից է ոչ միայն պահպանությունը, այլև բնական միջավայրի վերականգնումը: Եվ երկրորդ՝ շրջակա միջավայրի պահպանությունը նե-

6 Ст'и Казанцев Н.П., Колотинская Е.Н., Правовая охрана природы в СССР. Учебное пособие. М., 1962. С 16: Մեջբերումն ըստ Մ. Մ. Բրինչուկի Обеспечение экологической безопасности как правовая категория, Государство и право, 2008, N9, стр. 30-42:

7 Ст'и Социализм и охрана окружающей среды Колбасов О.С., М., 1979. С.11 Է Экология и право, Петров В.В., М., 1981. С 199. Մեջբերումն ըստ՝ Бринчук М.М. Обеспечение экологической безопасности как правовая категория, Государство и право, 2008, N9, стр. 30-42:

րառում է նաև շրջակա միջավայրի վրա տնտեսական կամ այլ գործունեության բացասական ազդեցության հետևանքների վերացման միջոցառումները:

Ինչ վերաբերում է «էկոլոգիական անվտանգության ապահովում» հասկացությանը, ապա դրա ամբողջական սահմանումն ունի որոշակի առանձնահատկություն: Այն բնորոշվում է որպես էկոլոգիական գործունեության ձև, որի բովանդակությունն է կազմում այնպիսի շրջակա բնական միջավայրի որակի ձեռքբերումը և պահպանումը, որի պայմաններում դրա գործոնների ազդեցությունը ապահովում են մարդու առողջությունը և նրա բեղմնավոր գործունեությունը՝ բնության հետ ներդաշնակության մեջ, իսկ գործնական իմաստով՝ շրջակա միջավայրի անբարենպաստ գործոնների ազդեցությունը, էկոլոգիական վթարները հնարավորինս նվազագույն մակարդակի հասցնել⁸:

Գրականության մեջ «էկոլոգիական անվտանգության ապահովում» եզրույթը բնորոշվում է նաև իբրև գործողությունների մի համալիր, որը ներառում է միջոցների հանրագումար, որտեղ շրջակա միջավայրի պահպանությունը հանդիսանում է պարզապես դրանցից մեկը: Ըստ այս մոտեցման՝ էկոլոգիական անվտանգության ապահովումը կարելի է անվանել էկոլոգիական միջոց, որը չի կարող մերժել այլ՝ քաղաքական, իրավական միջոցների գոյությունը⁹:

Չարգացման ժամանակակից որդեգրված վեկտորի՝ կայուն զարգացման հայեցակարգի հետ անխզելիորեն կապված է էկոլոգիական անվտանգության հասկացությունը: Սույն հետազոտության շրջանակում փորձ է արվում էկոլոգիական անվտանգության խնդրին մոտենալ կայուն զարգացման հայեցակարգի տեսանկյունից:

Ինչպես արդեն նշվեց, կայուն զարգացման իրավունքի բովանդակությունը և նպատակն այսօր անհրաժեշտ է դիտարկել էկոլոգիական անվտանգության իմպերատիվի համատեքստում:

Շրջակա միջավայրի պահպանությունը, էկոլոգիական անվտանգության ապահովումը մարդկային հասարակության զարգացման իրավունքի իրականացման ոչ միայն անբակտելի էկոլոգիական բաղկացու-

8 Стѝ Охрана окружающей природной среды, обеспечение экологической безопасности, обеспечение рационального использования природных ресурсов: термины, содержание, соотношение, Голиченков А.К., Экологическое право России, Сборник материалов научно-практических конференций, 1995-1998гг. М., 1999, С 42. Մեջբերումն ըստ՝ Մ. Մ. Բրինչուկի Обеспечение экологической безопасности как правовая категория, Государство и право, 2008, N9, стр. 30-42:

9 Копылов М.Н. Նույն տեղում, էջ 25:

ցիչն են, այլև հանդիսանում են դրա առաջնահերթ տարրը: Ասվածը հիմնավորելու համար տեղին է մեջբերել ՄԱԿ-ի նախկին գլխավոր քարտուղար Քոֆի Աննանի՝ «Էլ ավելի ազատության պայմաններում. դեպի բոլորի համար զարգացում, անվտանգություն և մարդու իրավունքներ» վերտառությամբ հանրահայտ զեկույցից մի հատված: Ինչպես նա է նշում. «Էլ ավելի շատ ազատության գաղափարն իր մեջ ամփոփում է պատկերացումն այն մասին, որ զարգացումը, անվտանգությունը և մարդու իրավունքները հանդիսանում են միմյանց անբաժան մասերը: Մենք չենք կարող ապահովել զարգացում՝ չապահովելով անվտանգությունը, և հետևաբար չենք կարող ապահովել անվտանգություն, առանց ապահովելու զարգացում, իսկ այդ երկու երևույթները չեն կարող ապահովվել առանց ապահովելու մարդու իրավունքների երաշխավորում¹⁰»:

Էկոլոգիական խնդիրների՝ անվտանգության հարթությունից դիտարկումը նշանակում է դրանց շնորհել բարձրագույն միջազգային առաջնահերթությունների կարգավիճակ: Այսօր ձևավորվել է «միջազգային անվտանգություն» հասկացության արդեն դասագրքային դարձած սահմանումը, համաձայն որի՝ միջազգային անվտանգությունն այնպիսի աշխարհակարգ է, որում պետությունների և միջազգային իրավունքի մյուս սուբյեկտների համար ստեղծվում են ազատ զարգացման համար բարենպաստ պայմաններ:

Լայն իմաստով միջազգային անվտանգությունը ներառում է քաղաքական, տնտեսական, հումանիտար, տեղեկատվական, էկոլոգիական և այլ ոլորտների անվտանգության համալիր տեսակետներ¹¹: Իսկ նեղ իմաստով այն պետք է դիտարկել որպես անհատի, նրա իրավունքների, ազատությունների և շահերի անվտանգություն, որի ապահովման միջոցները պայմանավորված են անհատական անվտանգության սահմանադրական երաշխիքներով, նրա կյանքի որակի և մակարդակի բարձրացման հանգամանքով, մարդու և քաղաքացու ֆիզիկական, հոգևոր և մտավոր զարգացմամբ:

Էկոլոգիական խնդիրներին միջազգային անվտանգության դիրքերից մոտենալու ընթացքում անհրաժեշտ է նաև նշել, որ մարդու՝ առողջ բնական միջավայրում ապրելու իրավունքը հավասարապես կախվա-

¹⁰ In Larger Freedom: Towards Development, Security And Human Rights For All, Report Of The Secretary-General, <http://www.un.org/largerfreedom/contents.htm>

¹¹ Международное публичное право: учебн. /Л.П. Ануфриева, К.А. Бекашев, Е.Г. Моисеев, В.В. Устинов [и др.]; отв. Ред. К.А. Бекашев.-5-е изд., перераб. И до.-М.: Проспект, 2009, стр. 485.

ծության մեջ է գտնվում իր երկրի սոցիալ-տնտեսական, իսկ այժմ կարող ենք ավելացնել՝ նաև անվտանգ, խաղաղ պայմաններում զոյատևելու հնարավորությունից:

Հարկ է նշել, որ էկոլոգիական անվտանգության սկզբունքն այն հիմնական ուղղակի կապն է, որ գոյություն ունի շրջակա միջավայրի պահպանության և միջազգային անվտանգության միջև: Ընդ որում, շրջակա միջավայրի պահպանությունը և բարելավումը, բոլոր բնական ռեսուրսների ռացիոնալ օգտագործումը սերտ կապվածության մեջ են գտնվում միջազգային անվտանգության բոլոր տեսակետների ապահովման հետ, այդ թվում՝ նաև զինաթափման հետ¹²: Մասնավորապես, 1976թ. դեկտեմբերի 10-ի «Շրջակա միջավայրի փոխակերպման տեխնիկական միջոցների ռազմական կամ այլ կարգի թշնամական օգտագործումն արգելելու մասին» կոնվենցիան¹³, որն առաջին միջազգային փաստաթուղթն է՝ ուղղված շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության արգելմանը ռազմական կամ այլ նպատակներով: Համաձայն 1-ին հոդվածի՝ Կոնվենցիայի մասնակից յուրաքանչյուր պետություն պարտավորվում է ձեռնարկել մնալ լայնածավալ, երկարատև կամ ծանր ազդեցություն գործող շրջակա միջավայրի փոխակերպման տեխնիկական միջոցների ռազմական կամ այլ կարգի թշնամական օգտագործումից՝ որպես ավերման կամ մասնակից ցանկացած այլ պետության վնաս պատճառելու միջոց: Կոնվենցիայի մասնակից յուրաքանչյուր պետություն պարտավորվում է չաջակցել, չխրախուսել, չդրդել որևէ պետության, պետությունների խմբի կամ միջազգային կազմակերպության ներգրավվելու հիշատակված հոդվածի առաջին կետի դրույթների հակասող գործողությունների մեջ: Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածը տալիս է «շրջակա միջավայրի փոխակերպման տեխնիկական միջոցներ» հասկացության սահմանումը. այն վերաբերում է ցանկացած տեխնիկայի՝ ուղղված բնական գործընթացների միտումնավոր փոփոխություններ կատարելու միջոցով Երկրի դիմամիկան, կառուցվածքը կամ բաղադրությունը, ներառյալ՝ դրա կենսոլորտը, քարոլորտը, ջրոլորտը և մթնոլորտը կամ Տիեզերքը փոփոխելուն: Հնարավոր հետևանքները, որոնք կարող են առաջանալ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության դեպքում, թվարկված են Կոնվենցիայի

12 Международное право: Учебник. Отв. Ред. Э.А. Колосов, В.И. Кузнецов. -М.: Международные отношения, 1999. Стр. 588.

13 «Չինված ընդհարման դեպքում մշակութային արժեքների պաշտպանության մասին» 1954թ. մայիսի 14-ի կոնվենցիան և դրա արձանագրությունները, «Շրջակա միջավայրի փոխակերպման տեխնիկական միջոցների ռազմական կամ այլ թշնամական օգտագործումն արգելելու մասին» 1976թ. դեկտեմբերի 10-ի կոնվենցիան, Երևան 2001, էջ 96:

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

2-րդ հոդվածին առնչվող մեկնաբանություններում. դրանք են՝ երկրաշարժերը, ցունամիները, տարածաշրջանում շրջակա միջավայրի հավասարակշռության խախտումը, եղանակային փոփոխությունները (ամպեր, տեղատարափ անձրևներ, տարաբնույթ ցիկլոններ ու փոթորիկներ և այլն), կլիմայական փոփոխությունները, օվկիանոսային հոսանքների փոփոխությունները, օզոնային շերտի և իոնոլորտի կառուցվածքային փոփոխությունները:

Էկոլոգիական անվտանգության սկզբունքի իրավաբանական բովանդակությունը ենթադրում է յուրաքանչյուր պետության պարտավորությունը գործել այնպես, որպեսզի հավասարապես մեղմվի շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունն ինչպես տեղական և ազգային տարածաշրջանում, այնպես էլ գլոբալ մակարդակներում:

Կարծում ենք, մեր այս դիտարկումը պետք է միջազգային իրավունքում ամրագրվի որպես պետությունների համար իրավաբանական նշանակության պարտադիր վարքագիծ: Իրավաբանական գրականության մեջ կա նաև այլ կարծիք, համաձայն որի՝ վերն ասվածի համատեքստում էկոլոգիական անվտանգությունն ավելի շատ պետք է ընկալել որպես նպատակ, որին ձգտում է մարդկությունը, քան գործող սկզբունք¹⁴:

Ընդունելով հանդերձ, որ, իրոք, էկոլոգիական անվտանգության երաշխավորումը մարդկության առաջնային նպատակներից է, միաժամանակ չպետք է մոռանալ, որ «մարդկություն», կարող ենք ասել՝ նաև «քաղաքակրթություն» եզրույթներն իրավաբանական կատեգորիաներ չեն, մարդկության առջև ծառայած ցանկացած խնդիր կարող է լուծվել միայն պետությունների միջազգային ընտանիքի անդամների կողմից կոնկրետ պարտավորություններ ստանձնելու ձևով:

Էկոլոգիական անվտանգության սկզբունքի՝ որպես միջազգային էկոլոգիական իրավունքի սկզբունքներից մեկի կայացումը պայմանավորված է պետությունների ձգտմամբ՝ համապարփակ և փոխկապակցված լուծել այնպիսի բարդ հարցեր, ինչպիսիք են՝ միջազգային հանրության սոցիալ-տնտեսական զարգացման պահանջները և շրջակա միջավայրի պահպանության գլոբալ հիմնախնդիրները:

Այսօր որևէ կասկած չկա, որ պետությունները գիտակցում և շահագրգռված են արդյունավետ միջազգային գործընթացներ և մեխանիզմներ ստեղծելու միջոցով ապահովել մոլորակի ռեսուրսների՝ որպես

¹⁴ St'u Jutta Brunnee, Stephen J. Toope, Environmental Security and Freshwater Resources: Ecosystem Regime Building, American Journal of International Law, January, 1997:

համամարդկային ժառանգության ռացիոնալ օգտագործումը: Ինչպես իրավացիորեն նշվում է գրականության մեջ, «բնապահպանությունը ոչ միայն զուտ բնական ռեսուրսների պահպանություն է, այլև կյանքի առանցք, որը լայն իմաստով կարելի է դիտարկել նաև որպես ազգապահպանություն»¹⁵: Մեր խորին համոզմամբ, բնության պահպանությունը յուրաքանչյուր պետության համար ունի նույնքան հույժ կարևորություն, որքան այդ երկրի սահմանների պաշտպանությունն ու ազգային անվտանգությունն են: Շրջակա միջավայրի պահպանությունը, բնական ռեսուրսների ռացիոնալ օգտագործումը յուրաքանչյուր պետության ազգային անվտանգության հիմնական բաղկացուցիչ մասերից է:

Էկոլոգիական իրավունքի մասնագետ Ս.Ս. Աբրահամյանի բնորոշմամբ՝ էկոլոգիական անվտանգությունն ունի տնտեսական բովանդակություն և, առաջին հերթին, արտահայտում է այն ծախսերը, որ անհրաժեշտ են էկոլոգիական պաշտպանվածության առավելագույն մակարդակի երաշխավորման համար: Այդ ծախսերը մշտական բնույթ չեն կրում, դրանք հստակեցվում են՝ ելնելով կոնկրետ երկրի տնտեսական զարգացման մակարդակից, հասարակության ֆինանսական, նյութական և այլ հնարավորություններից¹⁶:

Պատահական չէ, որ էկոլոգիական անվտանգության հայեցակարգի ձևավորման սկզբնական փուլում՝ անցյալ դարի 90-ական թվականներին, արևմտյան գիտական դպրոցներն սկսեցին լրջագույնս հետաքրքրվել այս հիմնահարցով: Նրանք էկոլոգիական հիմնախնդիրները հավասար նժարի վրա էին դիտարկում անվտանգության ավանդական մոտեցումների հետ¹⁷: Նման մոտեցման անհրաժեշտությունը հավանաբար հիմնվում է մարդու և բնության փոխկապվածության երևույթի գիտակցման վրա:

Նման գիտակցության առկայության պարագայում է միայն հնարավոր ընդունել բնական օբյեկտների աղտոտման էկոլոգիական արգելքների ճանաչման անհրաժեշտությունը, այդ թվում՝ մարդու և բնության միջև փոխհարաբերությունների սոցիալ-տնտեսական մեխանիզմների ստեղծման պարտադիրությունը: Այստեղից էլ կարելի է բխեցնել էկոլոգիական անվտանգության էկոլոգիական տեսակետը, որը ենթադրում է

15 Кириленко В. П., Принцип экологической безопасности в современном международном праве, Правоведение. -1989. - № 3. - С. 49 — 53, <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=177772>

16 Տե՛ս Աբրամյան Ս.Ս., Экология глазами юриста, Ереван, изд. "Ерея", 2005г., стр. 29:

17 "Environmental Security in the Twenty-First Century: New Momentum for the Development of International Environmental Law", Jutta Brunnee, Fordham International Law Journal, May, 1995.

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

շրջակա միջավայրի վրա բացասական մարդկային (անտրոպոգեն) ազդեցության նվազագույն թույլատրելի սահմանների ուրվագծման անհրաժեշտությունը:

Ամփոփելով՝ կարող ենք արձանագրել, որ էկոլոգիական անվտանգությունը ենթադրում է միջազգային հարաբերությունների այնպիսի վիճակ, որի պայմաններում ապահովվում են շրջակա միջավայրի պահպանությունը, բնական ռեսուրսների ռացիոնալ օգտագործումը, վերարտադրությունը և որակի բարելավումը: Պետությունների և նրանց իրավասու մարմինների ցանկացած տեսակի գործունեությունը, լինի դա Համաշխարհային օվկիանոսում, Լուսնի վրա, թե՛ Տիեզերքում, պետք է իրականացվի այնպես, որպեսզի չվնասվեն ոչ միայն առանձին պետությունների, այլև համաշխարհային հանրության իրավունքները և օրինական կենսական շահերը: Ասվածի համատեքստում պետք է փաստել, որ էկոլոգիական անվտանգության բնագավառի միջազգային պայմանագրային պարտավորություններն իրենց էությամբ և առանձնահատուկ կարևորությամբ ունեն **համամոլորակային** բնույթ:

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**«ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ» ՍՊԸ-Ի ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
«ՀԱՐԿԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ
30.2-ՐԳ ՀՈԳՎԱԾԻ 18-ՐԳ ԵՎ 19-ՐԳ ՄԱՍԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

10 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ՝

դիմողի ի պաշտոնե ներկայացուցիչներ՝ «Նոյյան տապան» ՍՊԸ-ի տնօրեն Ս. Դանիելյանի, փաստաբան Հ. Եզանյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ս. Համբարձումյանի, նույն բաժնի առաջատար մասնագետ Հ. Սարգսյանի,

հրավիրված՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նախագահի տեղակալ Վ. Միրումյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի,

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Նոյյան տապան» ՍՊԸ-ի դիմումի հիման վրա՝ «Հարկերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 30.2-րդ հոդվածի 18-րդ եւ 19-րդ մասերի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը «Նոյյան տապան» ՍՊԸ-ի՝ 22.04.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, լսելով ՄԴ նիստին հրավիրված՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նախագահի տեղակալ Վ. Միրումյանի պարզաբանումները, հետազոտելով «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Բ Զ Ե Ց**.

1. «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1997 թվականի ապրիլի 14-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1997 թվականի մայիսի 12-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1997 թվականի մայիսի 30-ից:

«Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքը՝ դիմողի կողմից վիճարկվող դրույթներով, լրացվել է 2011 թվականի մայիսի 11-ին ընդունված ՀՕ-154-Ն օրենքով, որն ստորագրվել է ՀՀ Նախագահի կողմից 2011 թվականի մայիսի 30-ին եւ ուժի մեջ մտել 2011 թվականի հունիսի 13-ին:

«Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 30.2-րդ հոդվածի՝ դիմողի կողմից վիճարկվող 18-րդ եւ 19-րդ մասերը սահմանում են՝

«Հարկ վճարողի չկատարած՝ հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտների գծով պարտավորությունների գանձման նպատակով հարկային մարմինն իրավունք ունի պարտապանի (դեբիտորի) նկատմամբ պահանջի իրավունքի զիջման պայմանագրով ձեռք բերելու հարկ վճարողի պահանջի իրավունքը եւ ստացված գումարներն ուղղելու հարկ վճարողի պարտավորությունների մարմանը:

Ընդ որում, հարկային մարմինն է անցնում իրավունքի անցման պահին առկա ծավալով պարտավորության (ներառյալ՝ ապառքը եւ դրան կատմամբ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով հաշվարկված տույժերը) պահանջի իրավունքը, իսկ պա-

հանջի իրացման պահին, հաշվի առնելով Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված տույժերի հաշվարկման ժամկետները, կատարվում է պարտավորությունների վերահաշվարկ»:

2. Քննության առարկա գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի Մյասնիկյանի հարկային տեսչությունը (իրավահաջորդ՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի Կենտրոնի հարկային տեսչություն) 30.11.2011 թվականին հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան ընդդեմ «Նոյյան տապան» ՍՊԸ-ի՝ 24.218.500 /քանչորս միլիոն երկու հարյուր տասնութ հազար հինգ հարյուր/ դրամ բռնագանձելու պահանջի մասին:

Վերջինս առարկել է ներկայացված հայցի դեմ այն պատճառաբանությամբ, որ «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 30.2-րդ հոդվածի 18-րդ եւ 19-րդ մասերի համաձայն՝ հարկային մարմնի եւ ՍՊԸ-ի միջեւ 10.11.2011 թվականին եւ 23.01.2012 թվականին կնքվել են «Պահանջի իրավունքը զիջելու մասին» պայմանագրեր:

Համաձայն 10.11.2011 թվականին կնքված պայմանագրի՝ հարկային մարմնին է փոխանցվել «Գործարար տիեզերք» ՍՊԸ-ի հանդեպ «Նոյյան տապան» ՍՊԸ-ի ունեցած 16.000.000 /տասնվեց միլիոն/ դրամի պահանջի իրավունքը, իսկ համաձայն 23.01.2012 թվականին կնքված պայմանագրի՝ «Հեյդելբերգ» ՍՊԸ-ի հանդեպ ունեցած 4.651.875 /չորս միլիոն վեց հարյուր հիսունմեկ հազար ութ հարյուր յոթանասունհինգ/ դրամի պահանջի իրավունքը:

ՀՀ վարչական դատարանը բավարարել է հարկային մարմնի հայցն այն պատճառաբանությամբ, որ ցեսիայի պայմանագրերով «չի սահմանափակվել պատասխանողի 08.11.2011թ. դրությամբ հարկային պարտավորությունների բռնագանձման պահանջով դատարան դիմելու հայցվորի իրավունքը»:

ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանը մերժել է ներկայացված վերաքննիչ բողոքը՝ թողնելով վարչական դատարանի վճիռն ուժի մեջ: Մեկնաբանելով «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդվածը՝ ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանն արձանագրել է, որ «օրենսդիրն իրավունք վերապահելով հարկային մարմնին պարտապանի (դեբիտորի) նկատմամբ պահանջի իրավունքի զիջման պայմանագրով ձեռք բերելու հարկ վճարողի պահանջի իրավունքը, այն չի նույնաց-

նում հարկային պարտավորության կատարման հետ»: Միաժամանակ, ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանն արտահայտել է նաև իրավական դիրքորոշում առ այն, որ «պարտապանի (դեբիտորի) նկատմամբ պահանջի իրավունքի զիջման պայմանագրով հարկ վճարողի պահանջի իրավունքը ձեռք բերելու հանգամանքը չի սահմանափակում հարկային մարմնի իրավունքը կետանցված հարկային պարտավորությունները բռնագանձելու համար հայցադիմում ներկայացնել դատարան»:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը վերադարձրել է վճռաբեկ բողոքը:

3. Դիմողը գտնում է, որ «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի վիճարկվող դրույթները հակասում են ՀՀ Սահմանադրությանը, քանի որ «Օրենքը, հարկատու-հարկահավաք հարաբերություններում նախատեսելով պարտավորությունների կատարման արտադատարանական մեխանիզմ, միաժամանակ չի բացառել Յեսիայի պայմանագրի գործողության ժամկետում Հարկային մարմնի կողմից հայցով դատարան դիմելու հնարավորությունը»:

Դիմողը նաև գտնում է, որ վիճարկվող դրույթները հակասում են ՀՀ Սահմանադրությանը, քանզի զրկում են անձին իր սեփականության իրավունքից: Դիմողը, մասնավորապես, նշում է հետևյալը. «Օրենքի համաձայն կնքված Յեսիայի պայմանագրերի գործողության ընթացքում ակնհայտ է, որ Ընկերությունը զրկվել է զիջված պահանջի իրավունքը տնօրինելու հնարավորությունից: Ավելին՝ Յեսիայի պայմանագրերի 2.8. կետերի համաձայն Յեդենտն իրավունք ունի միակողմանի հրաժարվել սույն պայմանագրից միայն ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների կոմիտեի կողմից վերահսկվող եկամուտների գծով պարտավորություններ չունենալու դեպքում: Մինչդեռ նույն պայմանագրերի 2.7. կետի համաձայն Հարկային մարմինը իրավունք ունի ցանկացած պահի դադարեցնել պայմանագրի գործողությունը»: Դիմողը նաև նշում է, որ՝ «եթե ... հաշվի առնենք, որ Օրենքը անկախ Յեսիայի պայմանագրի առկայությունից հնարավորություն է տալիս Հարկային մարմնին նույն պարտավորության համար բռնագանձման հայց ներկայացնել, իսկ միաժամանակ Յեսիայի պայմանագրի կնքմամբ զրկել է Ընկերությանը փոխանցված պահանջը տնօրինելու հնարավորությունից, ապա ակնհայտ է, որ տվյալ դեպքում բացակայում է «արդարացի հավասարակշռություն» հանրության ընդհանուր շահի /պետական բյուջեի եւ անհատի /Ընկերության/ հիմնարար իրավունքի /փոխանցված պահանջի

նկատմամբ սեփականության իրավունքի/ միջեւ, ինչը չի բխում Սահմանադրության 3 հոդվածի պահանջներից»:

Դիմողը վկայակոչում է «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 30.2-րդ հոդվածի կիրառման մի քանի հարցերի վերաբերյալ ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների կոմիտեի 16.04.2012թ. թիվ 15 պաշտոնական պարզաբանումը, որի 1-ին մասի համաձայն՝ «... Պարտապանի (դեբիտորի) նկատմամբ պահանջի իրավունքի զիջման պայմանագրով հարկ վճարողի պահանջի իրավունքի անցումը հարկային մարմնին չի դադարեցնում հարկ վճարողի նկատմամբ օրենքով սահմանված կարգով, չափերով եւ ժամկետներում տույժերի եւ տուգանքների հաշվարկումը»:

Դիմողը գտնում է, որ նման կանոնակարգումը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 42-րդ հոդվածին, քանի որ «Ընկերությունը կարող է պատասխանատվություն կրել միայն այդ պահին /Ցեսիայի պայմանագրերի կնքման պահին/ գոյություն ունեցող հարկային պարտավորության ծավալի եւ պայմանների շրջանակում եւ չի կարող լրացուցիչ հարկային բեռ ստանձնել Հարկային մարմնին զիջված պահանջի չկատարման կետանցի համար»:

Դիմողը նաեւ նշում է, որ «վիճարկվող հոդվածի նորմերն առաջացնում են իրավական անորոշություն եւ պայմաններ ստեղծում վիճարկվող հոդվածի կամայական եւ տարածական մեկնաբանման ու կիրառման համար, չեն բացահայտում «վերահաշվարկ», «պահանջի իրացման պահ» բառակապակցությունների բովանդակությունը, ինչն իր հերթին վտանգում է Ընկերության իրավունքների սահմանափակման սահմանադրական սկզբունքների իրացումը, հակասության մեջ է դնում այդ նորմը ՀՀ Սահմանադրության հետ՝ խախտելով ՀՀ Սահմանադրության 42 եւ 45 հոդվածները»:

4. Պատասխանող կողմը, առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, գտնում է, որ «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 30.2-րդ հոդվածի 18-րդ եւ 19-րդ մասերը համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրության 8, 18, 19, 31, 42 եւ 45-րդ հոդվածների պահանջներին:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար պատասխանող կողմը նշում է, որ «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 30.2-րդ հոդվածով նախատեսված պահանջի իրավունքի զիջման դրույթները կոչված են օժանդակելու այն տնտեսավարող սուբյեկտներին, որոնք ունեն պետական բյուջեի նկատմամբ չկատարված հարկային պարտավորություններ եւ միաժամանակ դեբիտորական պարտքեր՝ դրանք հարկային մարմնի օգնությամբ եւ մի-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ջանտուքյամբ հարկային պարտավորությունների կատարմանն ուղղելու առումով, քանի որ հարկային մարմնի եւ հարկ վճարողի միջեւ ցեսիայի պայմանագիրը կնքվում է օրենքի հիման վրա, եւ պայմանագրի կողմը հարկային մարմինն է, որն օժանդակում է հարկ վճարողին կատարելու իր հարկային պարտավորությունները: Այսինքն, ըստ պատասխանողի, ցեսիայի պայմանագրով պահանջի իրավունքի զիջման մեխանիզմի ամրագրումն օրենսդիրը կատարել է հօգուտ հարկ վճարողի՝ նրան հնարավորություն տալով մարելու իր հարկային պարտավորությունները նույնիսկ այն ժամանակ, երբ տվյալ պահին հարկ վճարողը չունի միջոցներ, բայց ունի դեբիտորական պարտքեր: Պահանջի իրավունքն իրացնելուց հետո, երբ պարտապանից ստացված գումարներն ուղղվում են հարկ վճարողի հարկային պարտավորությունների մարմանը, այդ մասով հարկ վճարողի հարկային պարտավորությունները դադարում են:

Պատասխանողը գտնում է, որ թեեւ հարկային հարաբերություններում բացակայում է կողմերի իրավահավասարությունը եւ այս ոլորտում կարող են գործել գրեթե ֆորմուլյար (տիպապայմանագրային) իրավունքի դրույթներ՝ հարաբերությունների մեջ մտնելու հարաբերական ազատությունն առանց հարաբերության պայմանների փոփոխման իրավունքի, այդուհանդերձ, պահանջի իրավունքը զիջելու պայմանագիրը կնքվում է կողմերի փոխադարձ եւ ազատ կամահայտնությամբ, կողմերն են որոշում պայմանագիր կնքել-չկնքելու հարցը, եւ այդ պայմանագրի հիման վրա էլ կարգավորվում են կողմերի փոխհարաբերությունները:

5. «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի վիճարկվող նորմերի սահմանադրականությունը պարզելու համար սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նախ անդրադառնալ դրանցով նախատեսված ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը եւ վերաբերելի օրենսդրական կարգավորումներին: Այսպես. պահանջի զիջման պայմանագրի /ցեսիայի/ ինստիտուտը նախատեսված է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի (այսուհետ՝ օրենսգիրք)՝ «Անձանց փոփոխվելը պարտավորության մեջ» վերտառությամբ 25-րդ գլխով, որի 397-րդ հոդվածը, մասնավորապես, սահմանում է. «Պարտատիրոջը պարտավորության հիման վրա պատկանող իրավունքը (պահանջը) կարող է նրա կողմից այլ անձի փոխանցվել գործարքով (պահանջի զիջում) կամ անցնել այլ անձի՝ օրենքի հիման վրա»: **Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վիճարկվող նորմում հիշա-**

տակված ցեսիայի պայմանագիրը քաղաքացիաիրավական պայմանագիր է, որի նկատմամբ կիրառելի են ցեսիայի ինստիտուտին վերաբերելի ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրության համապատասխան դրույթները, իսկ տվյալ օրենսդրական դրույթների հիման վրա առաջացած իրավահարաբերությունները կրում են քաղաքացիաիրավական բնույթ, անկախ այն հանգամանքից, որ դրանք առնչվում են նաև հարկային իրավահարաբերությունները կանոնակարգող նորմերին: Ինչպես վկայում է օրենսգրքի կանոնակարգումը՝ ցեսիայի բովանդակությունը հանգում է որոշակի պարտավորության հիման վրա առկա իրավունքի կամ պահանջի անցմանն այլ անձի: Տվյալ պարագայում տեղի է ունենում պարտավորության մեջ պարտատիրոջ փոփոխություն. ցեսիայի պայմանագրով փոխանցվում է միայն պահանջի իրավունքը, բայց ոչ պարտքը: Պարտապանի փոփոխություն ցեսիայի միջոցով չի իրականացվում: Ընդ որում, պարտավորության մեջ պարտատիրոջ փոփոխության համար պարտապանի համաձայնությունն անհրաժեշտ չէ, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով կամ պայմանագրով, իսկ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 403-րդ հոդվածն էլ նախատեսում է, որ «Առանց պարտապանի համաձայնության պահանջի զիջումն այն պարտավորությամբ, որում պարտատիրոջ անձն էական նշանակություն ունի պարտապանի համար, չի թույլատրվում, բացառությամբ «Ապահովված հիփոթեքային պարտատոմսերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով, «Ակտիվների արժեթղթավորման եւ ակտիվներով ապահովված արժեթղթերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված դեպքերի»:

Ցեսիայի պայմանագրի օբյեկտ կարող է լինել ցանկացած իրավունք կամ պահանջ, բացառությամբ «Պարտատիրոջ անձի հետ անխզելիորեն կապված իրավունքների՝ ներառյալ ալիմենտի եւ կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասների հատուցման պահանջները» (ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրք, հոդված 398): Փոխանցվող իրավունքի ծավալի առնչությամբ օրենսգրքը սահմանում է, որ «Սկզբնական պարտատիրոջ իրավունքը նոր պարտատիրոջն է անցնում իրավունքի անցման պահին գոյություն ունեցող ծավալով եւ պայմաններով, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով կամ պայմանագրով: Մասնավորապես, նոր պարտատիրոջն են անցնում պարտավորության կատարումն ապահովող, ինչպես նաև պահանջի հետ կապված այլ իրավունքները՝ ներառյալ չվճարված տոկոսների նկատմամբ իրավունքը» (ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրք, հոդված 399): Այս դրույթի տրամաբանությունից

հետեւում է նաեւ, որ հետագայում պարտավորությունը չկատարելու պարագայում կամ այն կետանցով կատարելու դեպքում **օրենքով նախատեսված տոկոսները /ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 411-րդ հոդված/** պահանջելու իրավունքը եւս ծագում է նոր պարտատիրոջ մոտ. նման պահանջը եւս ուղղվում է ցեսիայի պայմանագրով որպէս պարտապան հանդէս եկող անձի դէմ, քանզի դառնում է սկզբնական պահանջի տրամաբանական շարունակությունը եւ կազմում դրա մի մասը:

Օրենսգիրքը կանոնակարգում է նաեւ սկզբնական պարտատիրոջ պատասխանատվության առնչությամբ ծագող հարաբերությունները: Մասնավորապէս, օրենսգրքի 405-րդ հոդվածը սահմանում է, որ՝ «Պահանջը զիջած սկզբնական պարտատերը նոր պարտատիրոջ առջեւ պատասխանատվություն է կրում նրան փոխանցված պահանջի անվավերության համար, սակայն պատասխանատվություն չի կրում պարտապանի կողմից այդ պահանջը չկատարելու համար, բացի այն դեպքից, երբ սկզբնական պարտատերը նոր պարտատիրոջ առջեւ երաշխավորություն է ստանձնել պարտապանի համար»: Նշված դրույթի առնչությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսդիրը նախատեսում է սկզբնական պարտատիրոջ պատասխանատվության երկու դեպք միայն, եւ չի նախատեսում այլ դեպքերի համար որեւէ դիսպոզիտիվ կարգավորում, այսինքն՝ բացառում է սկզբնական պարտատիրոջ պատասխանատվության որեւէ այլ դեպքի սահմանման հնարավորություն, **այդ թվում՝ կողմերի համաձայնությամբ**, քանզի օրենսգրքի 405-րդ հոդվածը նախատեսում է իմպերատիվ բնույթի իրավադրույթ: Այս առումով սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ցեսիայի ինստիտուտի առնչությամբ առկա չէ որեւէ հակասություն, մի կողմից, հարկային օրենսդրության, մյուս կողմից՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի իրավակարգավորումների միջեւ: Իր հերթին իրավակիրառ պրակտիկան այս ինստիտուտի կիրառման պարագայում պետք է առաջնորդվի դրա օրենսդրական համակարգային կանոնակարգման ամբողջական տրամաբանությամբ:

6. Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը կարեւորում է նաեւ հարկային իրավահարաբերությունների սուբյեկտների միջեւ ցեսիայի պայմանագրի կնքման եւ դրա իրավական հետեւանքների առանձնահատկությունների բացահայտումը: Այս առնչությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ հարկային իրավահարաբերությունները կանոնակարգող օրենսդրության շրջանակներում ցե-

սիայի ինստիտուտի նախատեսումը կարելուք նշանակություն ունի ինչպես հարկատուների եւ պետության միջեւ բնականոն հարկային իրավահարաբերությունները պահպանելու, հարկատուների հարկային պարտավորությունների կատարմանն օժանդակելու, այնպես էլ գործարար շրջանակներում պայմանագրային պարտավորությունների բարեխիղճ կատարումը երաշխավորելու եւ տնտեսվարողների բնականոն գործունեության շարունակականությունն ապահովելու տեսանկյունից: Սահմանադրական դատարանը նպատակահարմար է համարում արձանագրել, որ նշված ինստիտուտի նախատեսումը կարելուք կանխարգելիչ նշանակություն ունի եւ կոչված է ապահովելու տնտեսվարող սուբյեկտների բնականոն գործունեությունն այն իրավիճակներում, երբ վերջիններս չեն կարողանում ժամանակին կատարել պետության առջեւ իրենց հարկային պարտավորությունները: Ըստ էության նշված ինստիտուտն այլընտրանք կարող է հանդիսանալ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ եւ 10-րդ հոդվածներով նախատեսված հարկատուի նկատմամբ հարկադրական սնանկության գործ նախաձեռնելու ինստիտուտին, որը կարող է հանգեցնել տնտեսվարող սուբյեկտի լուծարմանը:

Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ հարկային իրավահարաբերություններում ցեսիայի պայմանագրի եւ դրա իրավական հետեւանքների առանձնահատկություններն ի հայտ են գալիս հետեւյալ հարցադրման շրջանակներում. արդյո՞ք ցեսիայի պայմանագրի կնքմամբ դադարում է ցեղենտի/հարկատուի հարկային պարտավորությունը: Խնդիրը կայանում է նրանում, որ հարկատուն հանդես է գալիս մի կողմից՝ որպես հարկատու՝ հարկային իրավահարաբերությունների շրջանակներում, եւ որպես ցեղենտ/սկզբնական պարտատեր՝ քաղաքացիական իրավահարաբերությունների շրջանակներում: Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ քաղաքացիական իրավահարաբերությունների շրջանակներում հարկատու/ցեղենտը պատասխանատվություն չի կրում պարտապանի կողմից նոր պարտատիրոջ/ցեսիոնարի նկատմամբ ցեսիայի պայմանագրով պարտավորության կատարման համար, սակայն հարկային իրավահարաբերություններում շարունակում է կրել համապատասխան պարտավորությունները: Այս մասին է վկայում, մասնավորապես, «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդվածը, սահմանելով, որ՝ «Հարկային պարտավորությունը դադարում է դրա կատարման, հարկի վերացման, հարկից ազատելու արտոնության սահմանման, ինչպես նաեւ հարկային օրենսդրությամբ նախատեսված այլ դեպքերում, իսկ ֆի-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

զիկական անձի համար՝ նաեւ նրա մահվան դեպքում, եթե օրենսդրությամբ այլ բան սահմանված չէ»։ Միաժամանակ, վերաբերելի իրավանորմերի վերլուծության հիման վրա սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ ցեսիայի պայմանագրի կնքումը, ինքնին, չի կարող հավասարեցվել հարկատուի կողմից պարտավորության կատարմանը հետեւյալ պատճառաբանությամբ՝ «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 30.2-րդ հոդվածի վիճարկվող 18-րդ մասում, ի թիվս այլնի, ներկայացված է նաեւ պայմանագրի վերջնականատակը՝ «ստացված գումարներն ուղղելու հարկ վճարողի պարտավորությունների մարմանը»։ Իսկ նույն հոդվածի վիճարկվող 19-րդ մասը նաեւ սահմանում է, որ «... պահանջի իրացման պահին, ... կատարվում է պարտավորությունների վերահաշվարկ»։ Նշված իրավանորմերից բխում է, որ անձը շարունակում է տվյալ հարկային պարտավորության կրող հանդիսանալ մինչեւ ցեսիայի պայմանագրով որպես պարտապան հանդես եկող անձի կողմից իր պարտավորության կատարման պահը, քանզի պարտավորությունների վերահաշվարկը կատարվում է միայն պահանջի իրացման պահին, եւ ոչ թե ցեսիայի պայմանագրի կնքման պահին։ Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ցեսիայի պայմանագրի կնքումը չի կարող ինքնանպատակ լինել։ Թեեւ ցեսիայի պայմանագրի կնքման վերաբերյալ վիճարկվող օրենսդրական դրույթները կրում են դիսպոզիտիվ բնույթ, այդուհանդերձ, մնան ընթացակարգով հարկատուի հարկային պարտավորությունների կատարման ինստիտուտը կիրառելիս հարկային մարմինները պետք է ձեռնամուխ լինեն ցեսիայի պայմանագրի կատարման համար անհրաժեշտ միջոցառումների իրականացմանը եւ ստացված գումարը հարկատուի հարկային պարտավորությունների կատարմանն ուղղելուն։

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հարկային իրավահարաբերությունների շրջանակներում կնքված ցեսիայի պայմանագրով՝

ա/ հետագայում պարտավորությունը չկատարելու կամ այն կետանցով կատարելու դեպքերում հարկային մարմնի մոտ ծագում է ցեսիայի պայմանագրով որպես պարտապան հանդես եկող անձից **օրենքով, այն է՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 411-րդ հոդվածով նախատեսված տոկոսներ** պահանջելու իրավունք,

բ/ ցեսիայի պայմանագրի շրջանակներում պահանջի իրացման պահին վերահաշվարկ կատարելիս հարկային մարմնի մոտ ծագում է ցեղենտից/հարկատուից հարկային պարտավորությունը կետանցով կա-

տարելու համար սահմանված տույժերի եւ տուգանքների գումարները պահանջելու իրավունք:

7. Միջազգային պրակտիկայի ուսումնասիրումը վկայում է, որ հարկային պարտավորությունների կատարումը երաշխավորելու համար տարբեր երկրներում օրենքի ուժով հարկային մարմիններին իրավունք է վերապահվում գործադրել հարկատուի պարտապանների պարտքի հաշվին հարկային պարտավորությունների մարման ինստիտուտը: Ընդ որում, դեբիտորական պարտքի գանձումը կատարվում է հարկատուի կողմից պարտապանների վերաբերյալ ներկայացված հավաստի տեղեկատվության, ինչպես նաեւ հարկային մարմնի տնօրինության տակ առկա տեղեկատվության հիման վրա (օրինակ՝ Մոլդովայի Հանրապետության հարկային օրենսգիրք /հոդվածներ 194, 205/, Չեխիայի Հանրապետության հարկային օրենսգիրք /հոդվածներ 178, 180/, Սերբիայի Հանրապետության Հարկային վարույթի եւ հարկային վարչակազմի մասին օրենք /հոդվածներ 92, 96/, Ղազախստանի Հանրապետության հարկային օրենսգիրք /հոդված 616/, Վրաստանի հարկային օրենսգիրք /հոդված 86/ եւ այլն):

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ցեսիայի պայմանագրի հիման վրա դեբիտորական պարտքերի հաշվին հարկային պարտավորությունների կատարումն ապահովելու ինստիտուտն ավելի մեծ երաշխիքներ է ստեղծում իրավահարաբերությունների սուբյեկտների իրավունքների պաշտպանության ու տնտեսավարման բնականոն պայմաններ երաշխավորելու առումով: Խնդիրն այն է, որ այդ ինստիտուտի կիրառումը բխի իրավակարգավորման բովանդակությունից եւ ոչ իրավաչափ վարչարարությամբ չտոնահարվեն տնտեսավարող սուբյեկտների իրավունքները:

Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վեճի առարկա հոդվածի կիրառումը չի կարող իմաստազրկվել, երբ ցեսիայի պայմանագիրը հարկային մարմնի կողմից գործնականում անտեսվում է: Նման պայմաններում դիմողի իրավունքների հնարավոր խախտումը պայմանավորվում է ոչ թե «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 30.2-րդ հոդվածի 18 եւ 19-րդ մասերի սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ, այլ դրանց կիրառման հանգամանքով:

Միաժամանակ սահմանադրական դատարանը նպատակահարմար է համարում արձանագրել, որ վիճարկվող իրավանորմերի նպատակային կիրառումն զգալիորեն պայմանավորված է դրանց հիման վրա կնք-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ված պայմանագրերի հստակ բովանդակությամբ եւ դրանցում կողմերի իրավունքների ու պարտականությունների հստակ կանոնակարգումով, ինչը թույլ կտա նվազագույնի հասցնել դրանց կիրառման արդյունքում առաջացող խնդիրները: Անթույլատրելի է նման կարգի պայմանագրերի նկատմամբ ձեւական մոտեցումը, քանզի պայմանագրային հստակ, բազմակողմանի եւ մանրամասն կանոնակարգումներով է մեծապես պայմանավորված դրա կատարումը եւ վիճելի իրավիճակների հաղթահարումը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 30.2-րդ հոդվածի 18 եւ 19-րդ մասերը համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:
2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**10 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1106**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 30-ԻՆ ԱՇԳԱԲԱՏՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
«ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ՄԱՍԻՆ»
1999 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 13-Ի ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ (ԿԻՑ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ)
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

10 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարի տեղակալ Ա. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դրնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի մայիսի 30-ին Աշգաբատում ստորագրված՝ «Անկախ պետությունների

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

համագործակցության մասնակից պետությունների միջգրադարանային բաժանորդագրության համակարգի ստեղծման մասին» 1999 թվականի հունվարի 13-ի համաձայնագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրության մեջ (կից հայտարարությամբ) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2013 թվականի հունիսի 25-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքաբերված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով Արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց .**

1. «Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների միջգրադարանային բաժանորդագրության համակարգի ստեղծման մասին» 1999 թվականի հունվարի 13-ի համաձայնագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրությունը (Արձանագրություն) ստորագրվել է 2012 թվականի մայիսի 30-ին՝ Աշգաբատում, Հայաստանի Հանրապետության վարչապետ Տ. Սարգսյանի կողմից:

Արձանագրության համար պայմանագրաիրավական հիմք է հանդիսանում 1999 թվականի հունվարի 13-ին Սարատովում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների միջգրադարանային բաժանորդագրության համակարգի ստեղծման մասին համաձայնագիրը (Համաձայնագիր), որը Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից վավերացվել է 1999 թվականի նոյեմբերի 23-ին:

Արձանագրության վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունն արել է հայտարարություն:

2. Ըստ գործի նյութերի՝ Արձանագրությունն ուղղված է Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելու կարգի, ինչպես նաեւ Համաձայնագրի մի շարք դրույթների հստակեցմանը:

3. Ըստ Արձանագրության՝ կողմերը համաձայնում են Համաձայնագրում կատարել հետեւյալ փոփոխությունները.

- 4-րդ հոդվածի 1-ին կետում «Գիտական-տեխնոլոգիական զար-

զացման միջպետական կոմիտե (հետագայում՝ ԳՏՁ ՄԿ)» բառերը փոխարինել «Գիտական-տեխնիկական եւ նորարարության ոլորտներում համագործակցության միջպետական խորհուրդ (հետագայում՝ ԳՏՆ ՄԽ)» բառերով եւ «Տնտեսագիտական խորհրդի միջպետական տնտեսագիտական կոմիտե (հետագայում՝ ՄՏԿ)» բառերը՝ «ԱՊՀ տնտեսագիտական խորհուրդ» բառերով.

- 4-րդ հոդվածի 2-րդ կետում ՄՏԿ հապավումը փոխարինել «ԱՊՀ տնտեսագիտական խորհուրդ» բառերով.

- 4-րդ հոդվածի 3-րդ կետում ԳՏՁ ՄԿ հապավումը փոխարինել ԳՏՆ ՄԽ հապավումով.

- 9-րդ հոդվածում բացառել «եւ ուժի մեջ են մտնում Համաձայնագրի 11-րդ հոդվածով նախատեսված կարգին համապատասխան» բառերը:

4. Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9-րդ հոդվածի դրույթներին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2012 թվականի մայիսի 30-ին Աշգաբատում ստորագրված՝ «Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների միջգրադարանային բաժանորդագրության համակարգի ստեղծման մասին» 1999 թվականի հունվարի 13-ի համաձայնագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրության մեջ (կից հայտարարությամբ) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**10 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1107**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 թվականի ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17-ԻՆ ԲՐՅՈՒՍԵԼՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ԳՐԱՆՑ
ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՄԻ ԿՈՂՄԻՑ, ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ՝ ՄՅՈՒՍ ԿՈՂՄԻՑ, ՄԻՋԵՎ
ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻ՝ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿՅՈՒԹՅԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ
ՇՐՋԱՆԱԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻ ՄԱՍԻՆ» ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ
ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան 10 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝
կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյա-
նի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազար-
յանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,
մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական
ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի
նախարարի տեղակալ Չ. Մնացականյանի,
համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության
100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի,

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 1(71)2014
38

«Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի դեկտեմբերի 17-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ «Եվրոպական համայնքների եւ դրանց անդամ պետությունների՝ մի կողմից, եւ Հայաստանի Հանրապետության՝ մյուս կողմից, միջեւ Գործընկերության եւ համագործակցության համաձայնագրի՝ Եվրոպական միության ծրագրերին Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության ընդհանուր սկզբունքների վերաբերյալ Եվրոպական միության եւ Հայաստանի Հանրապետության միջեւ շրջանակային համաձայնագրի մասին» արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. «Եվրոպական համայնքների եւ դրանց անդամ պետությունների՝ մի կողմից, եւ Հայաստանի Հանրապետության՝ մյուս կողմից, միջեւ Գործընկերության եւ համագործակցության համաձայնագրի՝ Եվրոպական միության ծրագրերին Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության ընդհանուր սկզբունքների վերաբերյալ Եվրոպական միության եւ Հայաստանի Հանրապետության միջեւ Շրջանակային համաձայնագրի մասին» արձանագրությունն ստորագրվել է 2012թ. դեկտեմբերի 17-ին՝ Բրյուսելում:

Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությանը հնարավորություն է ընձեռվում մասնակցելու Եվրոպական միության այն բոլոր ընթացիկ եւ հետագա ծրագրերին, որոնք բաց են Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության համար՝ համաձայն այդ ծրագրերի հաստատման վերաբերյալ համապատասխան դրույթների:

2. Արձանագրության համաձայն Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է հետեւյալ հիմնական պարտավորությունները.

ա) կատարել ֆինանսական ներդրում Եվրոպական միության ընդհանուր բյուջեում՝ այն կոնկրետ ծրագրերին համապատասխան, որոնց մասնակցում է,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

բ) սահմանել Եվրոպական հանձնաժողովի եւ Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմինների միջեւ Փոխըմբռնման հուշագրում (հետագայում կնքվելիք) յուրաքանչյուր կոնկրետ ծրագրին Հայաստանի մասնակցությանն առնչվող հատուկ դրույթներն ու պայմանները, մասնավորապես՝ վճարման ենթակա ֆինանսական ներդրումը եւ հաշվետվությունների ու գնահատման ընթացակարգերը՝ հիմք ընդունելով տվյալ ծրագրերի կողմից հաստատված չափանիշները:

3. Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում դրա համար անհրաժեշտ ընթացակարգերի ավարտի մասին դիվանագիտական ուղիներով կողմերի՝ միմյանց ծանուցելու օրվան հաջորդող ամսվա առաջին օրը:

4. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները բխում են ՀՀ Սահմանադրությամբ պետության առջեւ դրված սահմանադրաիրավական խնդիրներից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2012 թվականի դեկտեմբերի 17-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ «Եվրոպական համայնքների եւ դրանց անդամ պետությունների՝ մի կողմից, եւ Հայաստանի Հանրապետության՝ մյուս կողմից, միջեւ Գործընկերության եւ համագործակցության համաձայնագրի՝ Եվրոպական միության ծրագրերին Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության ընդհանուր սկզբունքների վերաբերյալ Եվրոպական միության եւ Հայաստանի Հանրապետության միջեւ շրջանակային համաձայնագրի մասին» արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**10 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1108**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 19-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ
ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱԴԱՐՁ
ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» 2004 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 18-Ի
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ
ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

10 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր ազգային անվտանգության ծառայության տնօրենի առաջին տեղակալ Ռ. Հարությունյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

41 ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 1(71)2014

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի դեկտեմբերի 19-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ «Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպության շրջանակներում գաղտնի տեղեկատվության պահպանության փոխադարձ ապահովման մասին» 2004 թվականի հունիսի 18-ի համաձայնագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 25 հունիսի 2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով դիմումը, գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

«Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպության շրջանակներում գաղտնի տեղեկատվության պահպանության փոխադարձ ապահովման մասին» 2004թ. հունիսի 18-ի համաձայնագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրությունն ստորագրվել է 2012թ. դեկտեմբերի 19-ին՝ Մոսկվայում:

Արձանագրությունը նախատեսում է իրականացնել պայմանագրային բնույթի առանձին ձեւակերպումների եւ եզրույթների խմբագրական փոփոխություններ եւ լրացումներ 2004թ. հունիսի 18-ի Համաձայնագրում: Մասնավորապես, առաջարկվում է ներածության մեջ օգտագործվող «Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպության» բառերից հետո ավելացնել «ՀԱՊԿ» բառերը, 1-ին հոդվածի երկրորդ պարբերությունում «օրենսդրությամբ» բառը փոխարինել «նորմատիվ իրավական ակտերով» բառերով, «նմուշների» բառը փոխարինել «պատկերի» բառով:

Առաջարկվում է նաեւ բացել առանձին ձեւակերպումների բովանդակությունը: Մասնավորապես, ըստ Արձանագրության՝ «լիազորված մարմիններ» ասելով՝ այսուհետ պետք է հասկանալ պետական մարմիններ եւ/կամ իրավաբանական անձինք (կազմակերպություններ, մշտապես գործող աշխատանքային մարմիններ), որոնք լիազորված են Կողմերի կողմից ստանալու, փոխանցելու, պահպանելու, օգտագործե-

լու եւ պաշտպանելու փոխանցված (ստացված) եւ/կամ համագործակցության ընթացքում գոյացած գաղտնի տեղեկատվությունը»:

Արձանագրությունը նախատեսում է նաեւ առանձին ձեւակերպումների ճշգրտում, օրինակ՝ 1-ին հոդվածում առաջարկվում է՝ «Կողմ – պետություններում» բառերը փոխարինել «Կողմերից յուրաքանչյուրին» բառերով, «նման տեղեկատվության տարածման» բառերը փոխարինել «այդպիսի տեղեկատվության դիմելու» բառերով եւ այլն:

Նախատեսվում է նաեւ 1-ին հոդվածում ավելացնել նոր՝ տասներկուերորդ պարբերություն՝ հետեւյալ բովանդակությամբ. «ՀԱՊԿ մշտական գործող աշխատանքային մարմիններ» - քարտուղարություն եւ ՀԱՊԿ միավորված շտաբ», իսկ 3-րդ հոդվածի սկզբում ավելացնել նոր պարբերություն՝ հետեւյալ բովանդակությամբ. «Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպությունում օգտագործվում են գաղտնիության հետեւյալ աստիճանները եւ իրենց համապատասխան գաղտնիության կնիք-մակագրությունները՝ «Հատուկ կարեւորության», «Հույժ գաղտնի», «Գաղտնի», որոնք համադրելի են ՀԱՊԿ անդամ պետությունների գաղտնիության աստիճանների եւ գաղտնիության կնիք-մակագրությունների հետ»:

Տարաբնույթ ձեւակերպումների եւ եզրույթների խմբագրական փոփոխություններ եւ լրացումներ են կատարվել նաեւ Համաձայնագրի 4-րդ, 5-րդ, 6-րդ, 7-րդ, 8-րդ, 10-րդ, 14-րդ, 16-րդ եւ 17-րդ հոդվածներում:

Ավելացել է նոր՝ 14.1 հոդված, որը սահմանում է Համաձայնագրին միջազգային իրավունքի նոր սուբյեկտների միանալու կարգը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2012 թվականի դեկտեմբերի 19-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ «Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպության շրջանակներում գաղտնի տեղեկատվության պահպանության փոխադարձ ապահովման մասին» 2004 թվականի հունիսի 18-ի համաձայնագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրության

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է, եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**10 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ -1109**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17-ԻՆ ԲՐՅՈՒՍԵԼՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ` ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՎԻՋԱՆԵՐԻ ՏՐԱՄԱԳՐՈՒՄԸ
ԴՅՈՒՐԱՅՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ` ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

10 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Չ. Մնացականյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի դեկտեմբերի 17-ին Բյուսեղում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական միության միջեւ վիզաների տրամադրումը դյուրացնելու մասին համաձայնագրում ամրագրված պար-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 1(71)2014
45

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

տավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 25.06.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով քննության առարկա համաձայնագիրը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ջ Ե Ց**.

1. Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2012 թվականի դեկտեմբերի 17-ին Բրյուսելում, որի նպատակն է ՀՀ քաղաքացիներին 180 օրվա յուրաքանչյուր ժամանակահատվածի ընթացքում 90 օրվանից ոչ ավել ժամանակահատվածով՝ որոշակի նպատակով ԵՄ տարածքում գտնվելու համար վիզաների տրամադրման դյուրացումը:

2. Համաձայնագրով սահմանված են ճամփորդության նպատակի վերաբերյալ փաստաթղթային հիմնավորման կարգը, բազմակի մուտքի վիզաների տրամադրման կարգը, ինչպես նաև բացառիկ հանգամանքներում վիզայի ժամկետի երկարաձգման եւ ձեւակերպումների համար վճարումների կատարման կարգն ու պայմանները:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- ստեղծել փորձագետների համատեղ կոմիտե՝ Համաձայնագրի իրականացման դիտանցման, դրանում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու վերաբերյալ առաջարկների ներկայացման, ինչպես նաև Համաձայնագրի դրույթների մեկնաբանման կամ կիրառման հետ կապված վեճերի կարգավորման նպատակով,
- վավերացնել Համաձայնագիրը ներպետական համապատասխան ընթացակարգերի համաձայն:

4. Համաձայնագրով սահմանված են նաև դրա ուժի մեջ մտնելու կարգն ու պայմանները, գործողության ժամկետը, դրանում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու կարգն ու պայմանները, ինչպես նաև կասեցման եւ դադարեցման կարգն ու պայմանները:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2012 թվականի դեկտեմբերի 17-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական միության միջեւ վիզաների տրամադրումը դյուրացնելու մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՎ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

10 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ- 1110

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 5-ԻՆ ԱՇԳԱԲԱՏՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԱՐԺՈՒԹՎՅԻՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ
ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ (ԿԻՑ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՈՎ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

10 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի նախագահի տեղակալ Ն. Երիցյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի դեկտեմբերի 5-ին Աշգարատում ստորագրված՝ Անկախ պետություն-

ների համագործակցության մասնակից պետությունների՝ ինտեգրված արժույթային շուկայի կազմակերպման բնագավառում համագործակցության մասին համաձայնագրում (կից վերապահումով) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2013 թվականի հուլիսի 9-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների՝ ինտեգրված արժույթային շուկայի կազմակերպման բնագավառում համագործակցության մասին համաձայնագիրը (Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2012 թվականի դեկտեմբերի 5-ին՝ Աշգաբատում, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահ Ս. Սարգսյանի կողմից:

Համաձայնագրի վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունը կատարել է վերապահում:

2. Համաձայնագրի նպատակն է ԱՊՀ մասնակից պետությունների ինտեգրված արժույթային շուկայում արտարժույթով փոխարկման գործարքների իրականացման գործում կողմերի ռեզիդենտ բանկերի իրավահավասար եւ փոխշահավետ մասնակցության համար անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծելը:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետեւյալ պարտավորությունները.

ա) մյուս կողմերի ռեզիդենտ բանկերին, որոնք իրենց հաստատության պետության օրենսդրության համապատասխան իրավունք ունեն իրականացնելու արժույթային գործարքներ, ապահովել մուտք դեպի իրենց ազգային արժույթային շուկա՝ միջբանկային փոխարկման գործարքների իրականացման նպատակով, նրանց տրամադրելով ոչ պա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

կաս բարենպաստ պայմաններ, քան իր ռեզիդենտ բանկերին տրամադրվածն է.

բ) Համաձայնագրի կիրառման եւ մեկնաբանման ընթացքում կողմերի միջեւ ծագած վիճելի հարցերը լուծել շահագրգիռ կողմերի միջեւ խորհրդակցությունների եւ բանակցությունների միջոցով:

4. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9-րդ հոդվածի դրույթներին, կոչված են բարենպաստ պայմաններ ստեղծելու ԱՊՀ մասնակից պետությունների միջեւ տնտեսական ինտեգրման եւ ֆինանսական շուկաների արդյունավետ գործունեության զարգացման խթանման համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2012 թվականի դեկտեմբերի 5-ին Աշգաբատում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների՝ ինտեգրված արժույթային շուկայի կազմակերպման բնագավառում համագործակցության մասին համաձայնագրում (կից վերապահումով) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**10 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1111**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 5-ԻՆ ԱՇԳԱԲԱՏՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՏԱԽՈՒՉՈՒԹՅԱՆ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԻ
ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

10 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի նախագահի տեղակալ Ն. Երիցյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի դեկտեմբերի 5-ին Աշգարատում ստորագրված՝ Անկախ պետություններ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

րի համագործակցության մասնակից պետությունների ֆինանսական հետախուզության ստորաբաժանումների ղեկավարների խորհրդի կազմավորման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2013 թվականի հուլիսի 9-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների ֆինանսական հետախուզության ստորաբաժանումների ղեկավարների խորհրդի կազմավորման մասին համաձայնագիրը (Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2012 թվականի դեկտեմբերի 5-ին՝ Աշգաբատում, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահ Ս. Սարգսյանի կողմից:

Համաձայնագրի անբաժանելի մասն է կազմում Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների ֆինանսական հետախուզության ստորաբաժանումների ղեկավարների խորհրդի մասին կանոնադրությունը:

2. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետեւյալ պարտավորությունները.

ա) կողմերի հետ հիմնել Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների՝ ֆինանսական հետախուզության ստորաբաժանումների ղեկավարների խորհուրդ.

բ) սահմանել Համաձայնագրի իրականացման համար պատասխանատու իրավասու մարմին եւ այդ մասին տեղեկացնել ավանդապահին՝ միաժամանակ ծանուցելով Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելու համար անհրաժեշտ ներպետական ընթացակարգերի կատարման մասին, ինչպես նաեւ վերոհիշյալ պատասխանատու իրավասու մարմնի փոխվելու դեպքում՝ տեղեկացնել ավանդապահին.

գ) ապահովել Խորհրդի նիստերի անցկացման ֆինանսավորման

հետ կապված ծախսերի իրականացումը՝ եթե ընդունող կողմ է համարվում Հայաստանի Հանրապետությունը:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9-րդ հոդվածի դրույթներին եւ պայմանավորված են հանցավոր ճանապարհով ստացված եկամուտների օրինականացման (լվացման) եւ ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի գործում փոխգործակցության համակարգման ու զարգացման անհրաժեշտությամբ:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2012 թվականի դեկտեմբերի 5-ին Աշգաբատում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների ֆինանսական հետախուզության ստորաբաժանումների ղեկավարների խորհրդի կազմավորման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**10 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1112**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՊՐԻԼԻ 19-ԻՆ ԲՐՅՈՒՍԵԼՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ
ՄԻՋԵՎ ԱՌԱՆՑ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԿՎՈՂ ԱՆՁԱՆՑ ՀԵ-
ՏԸՆԴՈՒՆՄԱՆ /ՌԵԱԳՄԻՍԻԱՅԻ/ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱ-
ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒ-
ԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

10 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման նախարարության միգրացիոն պետական ծառայության պետ Գ. Եզանյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի ապրիլի 19-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական միության միջեւ առանց թույլտվության

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 1(71)2014
54

բնակվող անձանց հետընդունման /ռեադմիսիայի/ մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 25.06.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով քննության առարկա համաձայնագիրը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական միության միջև առանց թույլտվության բնակվող անձանց հետընդունման /ռեադմիսիայի/ մասին համաձայնագիրը /այսուհետ՝ Համաձայնագիր/ ստորագրվել է Բրյուսելում 2013թ. ապրիլի 19-ին՝ ՀՀ արտաքին գործերի նախարար Է. Նալբանդյանի կողմից:

Համաձայնագրի նախաբանում հստակ արձանագրված է, որ Պայմանավորվող կողմերի հիմնական նպատակն է ամրապնդել իրենց համագործակցությունն անօրինական միգրացիայի դեմ առավել արդյունավետ պայքար ծավալելու համար:

Համաձայնագրի միջոցով Պայմանավորվող կողմերը նախատեսում են փոխադարձության հիման վրա ստեղծել արագ եւ արդյունավետ իրավական ընթացակարգեր /կառուցակարգեր/ այն անձանց հայտնաբերման եւ անվտանգ ու կանոնակարգված վերադարձի համար, որոնք չեն բավարարում կամ այլեւս չեն բավարարում Հայաստանի կամ Եվրոպական միության անդամ պետություններից մեկի տարածք մուտք գործելու, այնտեղ գտնվելու կամ բնակվելու համար պահանջներին, եւ դյուրացնելու այդպիսի անձանց տարանցումը՝ համագործակցության ոգով:

Իբրեւ հիմնարար եւ առանցքային սկզբունք՝ Համաձայնագիրը որոշակի սահմանում է, որ դրա գործողության ընթացքում անհրաժեշտ է ապահովել մարդու իրավունքների եւ պարտավորությունների ու պարտականությունների նկատմամբ հարգանքը, իրականացնել հետընդունված անձանց իրավունքների պաշտպանությունը, որոնք բխում են նրանց վերաբերյալ կիրառելի միջազգային փաստաթղթերից, մաս-

նավորապես, 1948թ. դեկտեմբերի 10-ի՝ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրից, 1950թ. նոյեմբերի 4-ի՝ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայից եւ այլն:

2. Քննության առարկա Համաձայնագիրը բաղկացած է նախաբանից, 24 հոդվածներից եւ դրա անբաժանելի մասը հանդիսացող 6 հավելվածներից:

Համաձայնագրի 1-ին հոդվածում տրված են դրա տեքստում օգտագործվող հասկացությունների /եզրույթների/ սահմանումները եւ դրանց իրավակիրառ նշանակությունը:

Համաձայնագրի՝ «Հիմնարար սկզբունքները» վերտառությամբ 2-րդ հոդվածում առանձնակի շեշտված է, որ անկանոն միգրացիայի դեմ համագործակցելիս հարցում ներկայացրած պետությունը պետք է նախապատվություն տա կամավոր, այլ ոչ թե պարտադրված վերադարձին, եթե պատճառներ չկան հավատալու, որ այն կխոչընդոտի անձի վերադարձին հարցում ստացած պետություն:

Համաձայնագրի 1-ին եւ 2-րդ բաժիններն ամրագրում են հետընդունման մասով Հայաստանի Հանրապետության /այսուհետ՝ Հայաստան/ եւ Եվրոպական միության /այսուհետ՝ Միություն/ պարտավորությունները, իսկ 3-րդ բաժինը նվիրված է հետընդունման իրավական ընթացակարգերին: Նախատեսված են այն անձանց շրջանակները, որոնք ենթակա են սահմանված կարգով հետընդունման, ինչպես նաեւ հետընդունման պարզորոշ պայմանները եւ համապատասխան կառուցակարգերը:

Սահմանված է, որ հետընդունվող անձի ցանկացած փոխանցման համար պահանջվում է հետընդունման դիմումի ներկայացում՝ հարցում ստացած պետության իրավասու մարմնին:

Համաձայնագրի 8-րդ հոդվածում շարադրված են հետընդունման դիմումին ներկայացվող հիմնական պահանջները, իսկ հետընդունման դիմումի համար կիրառելի ընդհանուր ձեւը ներկայացված է Համաձայնագրի 5-րդ հավելվածում:

Հետընդունման դիմումը կարող է ներկայացվել կապի ցանկացած միջոցով, այդ թվում՝ էլեկտրոնային միջոցներով:

Քաղաքացիության մասով ապացուցման միջոցները թվարկված են Համաձայնագրի 9-րդ հոդվածում եւ համապատասխանաբար՝ դրա 1-ին եւ 2-րդ հավելվածներում, իսկ երրորդ երկրի քաղաքացիների եւ քա-

ղաքացիություն չունեցող անձանց մասով ապացուցման միջոցները՝ Համաձայնագրի 3-րդ եւ 4-րդ հավելվածներում /հոդված 10/:

Համաձայնագրին համապատասխան՝ հետընդունման ենթակա անձինք կարող են տեղափոխվել ցանկացած միջոցով, այդ թվում՝ նաեւ օդային ուղիներով: Մխալմամբ իրականացված հետընդունման իրավական հետեւանքները նախատեսված են Համաձայնագրի 13-րդ հոդվածում:

Համաձայնագրում /հոդված 17/ հատկապես մատնանշված են անձանց անճնական տվյալների պաշտպանության հանգամանքը եւ այդ կապակցությամբ Կողմերի որոշակի պարտավորությունները:

Համաձայնագիրը կնքվում է անորոշ ժամկետով: Համաձայնագիրը վավերացվում կամ հաստատվում է Պայմանավորվող կողմերի կողմից՝ իրենց համապատասխան ընթացակարգերի համաձայն:

Համաձայնագիրն ուժի մեջ է մտնում երկրորդ ամսվա առաջին օրը՝ այն ամսաթվից հետո, երբ վերջին Պայմանավորվող կողմը ծանուցել է մյուս Կողմին, որ վերը նշված ընթացակարգերը կատարվել են /հոդված 23/:

3. Համաձայնագրով Հայաստանն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- տալիս է նախապատվություն կամավոր, այլ ոչ պարտադրված վերադարձին,
- հետ է ընդունում սեփական քաղաքացիներին՝ անդամ պետության դիմումի հիման վրա՝ ըստ Համաձայնագրի 3-րդ հոդվածի պահանջների,
- հետ է ընդունում նաեւ նույն հոդվածի 1-ին մասում նշված անձանց անչափահաս չամուսնացած երեխաներին, ինչպես նաեւ ամուսիններին,
- հետ է ընդունում այն անձանց, ովքեր հրաժարվել են Հայաստանի քաղաքացիությունից՝ անդամ պետության տարածք մուտք գործելուց հետո,
- տրամադրում է հետընդունվող անձի վերադարձի համար պահանջվող ճամփորդական փաստաթուղթ /3 աշխատանքային օրվա ընթացքում/,
- հետ է ընդունում երրորդ երկրի քաղաքացիներին եւ քաղաքացիություն չունեցող անձանց՝ Համաձայնագրի 4-րդ հոդվածին համապատասխան,

- ապահովում է իր տարածք հետընդունված անձանց իրավունքների պաշտպանությունը՝ համաձայն նրանց նկատմամբ կիրառելի միջազգային փաստաթղթերի,
- սահմանված կարգով ներկայացնում է հետընդունման դիմում՝ հարցում ստացած պետության իրավասու մարմնին,
- պահպանում է հետընդունման դիմումի համար կիրառելի ընդհանուր ձեռն ըստ Համաձայնագրի 5-րդ հավելվածի,
- գրավոր ծանուցում է հարցում ստացած պետության իրավասու մարմիններին՝ փոխադրման ժամկետների, մուտքի անցակետի եւ այլ տեղեկությունների մասին,
- եթե հանդես է գալիս որպես հարցում ներկայացրած պետություն, ապա պարտավորվում է հոգալ հետընդունվող անձի կամ երրորդ կողմի հետընդունման հետ կապված տրանսպորտային բոլոր ծախսերը,
- կրում է լրացուցիչ ֆինանսական պարտավորություններ՝ համատեղ կոմիտե ստեղծելու, ինչպես նաեւ կոմիտեի գործունեությանը մասնակցելու կապակցությամբ /հոդված 19/,
- ապահովում է նշված կոմիտեի կողմից ընդունված որոշումների կատարումը,
- իրականացնում է անձնական տվյալների սահմանված կարգով պաշտպանությունը,
- նշանակում է իրավասու մարմիններ՝ Համաձայնագրի 20-րդ հոդվածին համապատասխան:

4. ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Համաձայնագիրը կոչված է ամրապնդելու Հայաստանի եւ Միության համագործակցությունն անձանց անօրինական միգրացիայի դեմ՝ սահմանելով փոխադարձության հիման վրա արագ եւ արդյունավետ հետընդունման ընթացակարգեր ու դիմումները անձանց սահմանված կարգով տարանցումը: Անկանոն միգրացիայի կանխարգելման եւ դրա դեմ պայքարի ընթացքում Կողմերը պարտավորվում են ապահովել մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների մասին միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ սկզբունքները եւ նորմերը:

Սույն Համաձայնագրի դրույթները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 9-րդ հոդվածում ամրագրված սկզբունքներին, միտված են միգրացիոն քաղաքականության ոլորտում Հայաստանի եւ Միության կապերի ընդլայնմանը եւ խորացմանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2013 թվականի ապրիլի 19-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական միության միջեւ առանց թույլտվության բնակվող անձանց հետընդունման /ռեադմիսիայի/ մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**10 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1113**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**«ՀԵԼՍԻՆԿՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԱՍԱՄԲԼԵԱՅԻ
ՎԱՆԱԶՈՐԻ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿ» ՀԿ-Ի ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ
204.38-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

18 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչներ Ա. Զեյնալյանի եւ Ա. Ղազարյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ս. Համբարձումյանի, նույն բաժնի առաջատար մասնագետ Հ. Սարգսյանի,

ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ներկայացուցիչներ Լ. Դրմեյանի եւ Ռ. Մախմուդյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի,

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածներին,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «Հելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» ՀԿ-ի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը «Հելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպության՝ 01.03.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումում դիմողի ներկայացուցիչները նպատակահարմար էին համարել սույն գործի միավորումը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.9-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործի հետ՝ նկատի ունենալով քննության առարկայի նույնաբնույթ լինելը: ՀՀ սահմանադրական դատարանը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.9-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականության հարցը քննեց առանձին՝ հաշվի առնելով, որ տվյալ իրավահարաբերությունների նույնարժեքական լինելով հանդերձ, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի երկու պալատներում այս հարցում ձեռավորվել է տարաբնույթ իրավակիրառական պրակտիկա, ինչպես նաեւ անհրաժեշտություն առաջացավ առավել համակողմանի ուսումնասիրել ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի կողմից սույն հարցի առնչությամբ ձեռավորած իրավական նախադեպերը: Այդ նկատառումներից ելնելով՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը 2013թ. հուլիսի 4-ին հետաձգեց սույն գործի քննությունը, որոշելով, մասնավորապես, գործի դատաքննությունը կազմակերպել բանավոր ընթացակարգով, ինչպես նաեւ՝ «Նկատի ունենալով, որ քննության առարկա հիմնախնդրի վերաբերյալ դատական պրակտիկայում տեղ են գտել տարակերպ մեկնաբանություններ եւ հաշվի առնելով, որ տվյալ հարցի քննության ընթացքում անհրաժեշտություն է առաջանում լսել նաեւ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ներկայացուցչի պարզաբանումները, ուստի գործի բանավոր դատաքննությանը հրավիրել նաեւ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի համապատասխան իրավասությամբ օժտված ներկայացուցչին եւ առաջարկել ՀՀ վճռաբեկ դատարանին ապահովել վերջինիս մասնակցությունը դատաքննությանը»: Նույն որոշմամբ սահմանադրական դատարանը ՀՀ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

դատական դեպարտամենտից պահանջեց նաև՝ «...մեկամսյա ժամկետում ՀՀ սահմանադրական դատարան ներկայացնել նոր հանգամանքների հիմքով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի՝ 2006 թվականից հետո քննության առած, առանց բացառության, բոլոր գործերով ընդունած որոշումների պատճենները»:

ՀՀ դատական դեպարտամենտի կողմից, սահմանված ժամկետում, սահմանադրական դատարան է ներկայացվել նոր հանգամանքների հիմքով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի կողմից ընդունված թվով 150 որոշում:

Լսելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի ներկայացուցիչների բացատրությունները, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ներկայացուցիչների պարզաբանումները, հետազոտելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, այդ թվում՝ նոր հանգամանքների հիմքով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի կողմից ընդունված որոշումները, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Յ .**

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքն (այսուհետ՝ օրենսգիրք) ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ 1998 թվականի հունիսի 17-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի օգոստոսի 7-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

Օրենսգրքի՝ «Նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման կանոնները» վերտառությամբ 204.38-րդ հոդվածը սահմանում է.

«1. Եթե սույն բաժնով նախատեսված չեն հատուկ կանոններ, ապա նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման վարույթի վրա տարածվում են սույն օրենսգրքի ընդհանուր կանոնները:

2. Այդ վարույթի արդյունքում կայացված դատական ակտում դատարանը կարող է չփոփոխել վերանայված դատական ակտի եզրափակիչ մասը, միայն եթե ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ հիմնավորում է, որ սույն օրենսգրքի 204.32 կամ 204.33 հոդվածով նախատեսված հանգամանքներն ըստ էության չէին կարող ազդել գործի ելքի վրա:

3. Վերաքննիչ դատարանի դատական ակտն օրենքով սահմանված ընդհանուր կարգով կարող է բողոքարկվել վճռաբեկ դատարան»:

Օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածը 26.10.11թ. ՀՕ-269-Ն ՀՀ օրենքի ուժով շարադրվել է նոր խմբագրությամբ:

2. Դիմողը, վկայակոչելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի 25.02.2011թ. ՍԳՈ-943 եւ 15.07.2011թ. ՍԳՈ-984 որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, կարծում է, որ եթե չապահովվի հիշյալ որոշումներով սահմանված կարգը, այն է՝ սահմանադրական դատարանի որոշումը, որով օրենքի դրույթը ճանաչվել է Սահմանադրությանը հակասող կամ՝ Սահմանադրությանը համապատասխանող, սակայն որոշման եզրափակիչ մասում բացահայտվել է դրա սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, եւ սահմանադրական դատարանը գտել է, որ այդ դրույթը կիրառվել է այլ մեկնաբանությամբ, ընդհանուր իրավասության դատարաններում գործի վարույթը նորոգելու համար արդյունավետ ազդակ եւ հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի բեկանման հիմք չհանդիսանա, ապա ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 6-րդ կետով երաշխավորված անձի՝ «Սահմանադրական դատարան դիմելու իրավունքը» կլինի ոչ իրական, իսկ սահմանադրական դատարանում սահմանադրաիրավական վեճ նախաձեռնելը կլիմաստագրկվի:

Վերլուծելով սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ-984 որոշման հիման վրա օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածում կատարված օրենսդրական փոփոխությունները՝ դիմողը եզրահանգում է, որ դրանք հակասում են սահմանադրական դատարանի՝ վերը նշված որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշմանն առ այն, որ հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի վերանայումը պետք է տեղի ունենա ipso facto (փաստի ուժով), որը ենթադրում է, որ վերանայման համար միակ պայման պետք է հանդիսանա դատական ակտում հակասահմանադրական նորմի կիրառման փաստը, եւ որեւէ այլ հանգամանք, պայման, փաստ կամ փաստարկ որպես այլընտրանք չի կարող առաջ քաշվել կամ սահմանվել ի հավելումն նշված փաստի:

3. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ վիճարկվող իրավական նորմը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը, քանի որ չբացառելով այն հնարավորությունը, երբ գործով նոր կամ նոր երեսան եկած հանգամանքը կարող է ազդած չլինել գործի ելքի վրա, օրենսդիրը, որ-

պես բացառիկ դեպք եւ միաժամանակ որպես նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքներով դատական ակտը վերանայելու բողոք ներկայացնող անձանց իրավունքների եւ օրինական շահերի պաշտպանության երաշխիք, նախատեսել է, որ դատարանը ծանրակշիռ փաստարկների հիման վրա կարող է չփոփոխել դատական ակտի եզրափակիչ մասը: Սակայն, վերջինիս գնահատմամբ, վիճարկվող դրույթով նախատեսված՝ նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքների հիմքով հարուցված վարույթով՝ օրենսգրքով նախատեսված ընդհանուր կարգով դատական ակտ կայացնելու եւ վերանայված դատական ակտի եզրափակիչ մասը չփոփոխելու հնարավորությունը, **ըստ էության, վերաբերում է միայն դատական ակտը բեկանելուց հետո գործի նոր քննության արդյունքում կայացվող նոր դատական ակտին:** Այսինքն՝ երբ վերանայման վարույթի շրջանակներում հաստատվում է նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքի առկայության փաստը, ապա վերանայման վարույթի արդյունքում պետք է ուժը կորցրած ճանաչվեն վերանայվող դատական ակտերը: Վերանայման վարույթի արդյունքում տվյալ գործը կամ կարող է ուղարկվել նոր քննության՝ գործը քննած դատարան, կամ դատական ակտը բեկանած դատարանը կարող է փոփոխել բեկանած ակտը, եթե հաստատված փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս առանց նոր քննության կայացնելու նոր դատական ակտ՝ հաշվի առնելով արձանագրված խախտման բնույթը եւ դրա ազդեցությունը գործի ելքի վրա: Այսպիսով, ըստ պատասխանողի, նոր երեւան եկած հանգամանքների, ՀՀ սահմանադրական դատարանի կամ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի համապատասխան ակտերի առկայությունն ինքնին չի կարող կանխորոշել գործի ելքը, չի կարող հանգեցնել անձի արդարացման կամ մեղավորության: Այս հարցում պետք է հաշվի առնել արձանագրված խախտման բնույթը եւ համարժեք իրավական միջոցներով ուղղել այն՝ «մինչեւ խախտումը եղած վիճակի վերականգնման» սկզբունքով:

Վերոգրյալի հիման վրա պատասխանող կողմը գտնում է, որ վերանայման վարույթի արդյունքում գնահատելով խախտման բնույթը եւ դրա ազդեցությունը գործի ելքի վրա՝ պետք է կայացվի նոր դատական ակտ՝ օրենսգրքով նախատեսված ընդհանուր կարգով: Ուստի, ըստ պատասխանող կողմի, **օրենսգրքի վիճարկվող դրույթն այնքանով, որքանով բացառում է անձի սահմանադրական կամ կոնվենցիոն իրավունքները խախտող դատական ակտն օրինական ուժի մեջ թողնելու հնարավորությունը,** համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրության

3-րդ, 6-րդ, 18-րդ, 19-րդ, 93-րդ հոդվածների եւ 101-րդ հոդվածի 6-րդ կետի պահանջներին:

4. Սույն գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. դիմողը դիմել է ՀՀ վարչական դատարան՝ պահանջելով ճանաչել տեղեկատվության ազատության իրավունքի խախտման փաստը, վերացնել ՀՀ պաշտպանության նախարարի՝ գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերատեսչական ցանկի մասին հրամանը եւ պարտավորեցնել տրամադրելու 10.02.2010թ. թիվ Ե/2010-051 հարցումով տեղեկատվությունը: ՀՀ վարչական դատարանի՝ 23.11.2010թ. վճռով հայցը մերժվել է: Հիշյալ դատական ակտի դեմ ներկայացվել է վերաքննիչ բողոք: ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի՝ 16.03.2011թ. որոշմամբ կազմակերպության վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, իսկ 23.11.2010թ. վճիռը թողնվել է անփոփոխ: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.05.2011թ. որոշմամբ դիմողի վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է:

«Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «գ» ենթակետի, 12-րդ հոդվածի 6-րդ եւ 7-րդ մասերի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ «Հելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպության դիմումի հիման վրա գործով սահմանադրական դատարանը 06.03.2012թ. կայացրել է ՍԳՈ-1010 որոշումը:

Սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ-1010 որոշման հիման վրա ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 18.05.2011թ.՝ «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշումը նոր հանգամանքի հիմքով վերանայելու վերաբերյալ դիմողի բողոքի հիման վրա գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր՝ 27.06.2012թ. որոշմամբ վճռաբեկ բողոքն ընդունել է վարույթ, որի արդյունքում իր՝ 25.12.2012թ. որոշմամբ մերժել է դիմողի՝ վերը նշված վճռաբեկ բողոքը:

5. Դիմումի ուսումնասիրությունից բխում է, որ դիմողն առաջադրում է նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման վարույթի շրջանակներում հակասահմանադրական ճանաչված իրավական նորմի կիրառմամբ ընդունված դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մնալու իրավական հնարավորության խնդիրը: Այսինքն՝ դիմողը վիճարկում է օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասը միայն նոր հանգամանքների, այլ ոչ թե նոր երեսան եկած հանգամանքների հիմքով

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

դատական ակտի վերանայման վարույթի տեսանկյունից, ուստի սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանն օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականության հարցը քննության առարկա է դարձնում միայն նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման վարույթի տեսանկյունից:

6. ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր՝ 31 մայիսի 2013թ. ՍԳՈ-1099 որոշման մեջ կրկին անդրադառնալով նոր հանգամանքների ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը՝ արձանագրել է, որ. «ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր մի շարք որոշումներում /մասնավորապես՝ ՍԳՈ-701, ՍԳՈ-751, ՍԳՈ-758, ՍԳՈ-767, ՍԳՈ-833, ՍԳՈ-866, ՍԳՈ-871, ՍԳՈ-935, ՍԳՈ-943, ՍԳՈ-984/, ինչպես նաև սահմանադրական դատարանի որոշումների կատարման վիճակի վերաբերյալ տարեկան հաղորդումներում անդրադարձել է նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտերի վերանայման ինստիտուտի իրավակարգավորումներին առնչվող հիմնախնդիրներին՝ առաջադրելով այն հայեցակարգային դիրքորոշումը, որ սահմանադրական դատարանը դիմելու՝ անձի իրավունքի արդյունավետ իրացումը պահանջում է սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա դատական ակտերի վերանայման այնպիսի լիարժեք օրենսդրական կարգավորում, որը հնարավորություն կտա անձին վերականգնելու սահմանադրական դատարանի կողմից Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված նորմատիվ ակտի կիրառման արդյունքում խախտված իր սահմանադրական իրավունքը»:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 15.07.2011թ. ՍԳՈ-984 որոշման 7-րդ կետում արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումները. «... սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա՝ հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի վերանայումը պետք է փաստի ուժով (ipso facto) հանգեցնի հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի բեկանմանը: Ինչ վերաբերում է բեկանման արդյունքում իրավասու մարմնի լիազորություններին, ապա սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ պայմանավորված յուրաքանչյուր կոնկրետ գործի առանձնահատկություններով՝ **տվյալ գործը կամ կարող է ուղարկվել նոր քննության՝ գործը քննած դատարան, կամ դատական ակտը բեկանած դատարանը կարող է փոփոխել բեկանված ակտը, եթե հաստատված փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս առանց նոր քննության կայացնելու նոր դատական ակտ՝ հաշվի**

առնելով կիրառված իրավանորմի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված լինելու փաստը»:

ՀՀ Ազգային ժողովի եւ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ուշադրությունը հրավիրելով սահմանադրական դատարանի՝ 15.07.2011թ. ՄԴՈ-984 որոշման մեջ արտահայտած իրավական դիրքորոշումների եւ միջազգային իրավական մոտեցումների վրա, ՄԴՈ-1099 որոշման մեջ ՀՀ սահմանադրական դատարանը կրկին արձանագրել է, որ «...նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտերի վերանայման ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը հանգում է նրան, որ այդ ինստիտուտի միջոցով **ապահովվում է խախտված սահմանադրական եւ/կամ կոնվենցիոն իրավունքների վերականգնումը:** Վերջինս, իրավական պետության հիմնարար սկզբունքներից ելնելով, պահանջում է խախտման արդյունքում տուժողի համար առաջացած բացասական հետեւանքների վերացում, ինչն իր հերթին պահանջում է հնարավորինս **վերականգնել մինչեւ իրավախախտումը գոյություն ունեցած վիճակը (restitutio in integrum)**»:

Սահմանադրական դատարանը նույն որոշման մեջ հստակ իրավական դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ «...սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նոր հանգամանքի հիմքով «դատական ակտի վերանայում» եզրույթն իր բովանդակությամբ համարժեք է «գործի նորոգում», «գործի վարույթի վերաբացում» եզրույթների բովանդակությանը, **եւ դատական ակտի վերանայման հասկացության նշված ընկալումն էլ պետք է կանխորոշի վերանայման վարույթի բովանդակությունը, դրա խնդիրները եւ դրա շրջանակներում լուծման ենթակա հարցերը:** Ըստ այդմ, դատական ակտի վերանայման վարույթի, նույնն է, թե գործի նորոգման վարույթի շրջանակներում պետք է ձեռնարկվեն արդարադատական այնպիսի միջոցառումներ, որոնք կապահովեն գործի վերաքննություն, նոր քննություն, ինչը հնարավոր է միայն հակասահմանադրական նորմ կիրառած՝ օրինական ուժի մեջ մտած **դատական ակտերի բեկանման պայմաններում:** Վերանայման ինստիտուտը կարող է ծառայել իր նպատակին միայն այն դեպքում, երբ ապահովվի տվյալ գործի նոր քննություն՝ կիրառված նորմի հակասահմանադրականության եւ կոնվենցիոն իրավունքի խախտման փաստի առկայության պայմաններում՝ **հաշվի առնելով նաեւ սահմանադրական դատարանի եւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նոր հանգամանք հանդիսացող դատական ակտում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:**

Նոր հանգամանքի հիմքով դատական ակտի վերանայումն անխուսափելիորեն պետք է ipso facto հանգեցնի հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի եւ կոնվեցիոն իրավունքի խախտում թույլ տված դատական ակտի բեկանմանը»:

Ի թիվս տվյալ որոշման մեջ արտահայտած ու սույն գործի համար կարելուք նշանակություն ունեցող՝ նշված է մի շարք այլ իրավական դիրքորոշումների, ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ. **«Այն դեպքում, երբ դատարանները կխուսափեն օրենքի նորմերի պարզապես ձեւական թվարկումից եւ օրենքի նորմի կիրառումն իրական բովանդակություն կունենա, անխուսափելի կլինի գործն ամբողջությամբ վերանայելու արդյունքում նաեւ եզրափակիչ մասի բովանդակային վերանայումը»:** Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է նաեւ, որ. **«... իրավաչափ նպատակ է հետապնդում վեճի առարկա դրույթով նախատեսվող լրացուցիչ պահանջը: Այն պետք է դիտարկել ոչ թե իրավունք կամ սուբյեկտիվ հայեցողություն դատական ակտն անփոփոխ թողնելու համար, այլ նորմատիվ պարտադրանք՝ նման հնարավոր դեպքերում ծանրակշիռ փաստարկներով հիմնավորում ներկայացնելու վերաբերյալ:** Պարզապես այսպիսի իրավակարգավորումը նույնպես ենթադրում է իրավական մշակույթի պատշաճ մակարդակ եւ «ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ հիմնավորում» եզրույթի հայեցողական սահմանների իրավական հստակեցում, ինչն օրենսդրի եւ դատական համարժեք նախադեպ ստեղծելու խնդիրն է: Նկատի ունենալով, որ այս եզրույթն ամրագրված է նաեւ այլ հոդվածներում /մասնավորապես՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մաս, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մաս/, ՀՀ Ազգային ժողովը եւ ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իրենց իրավասության շրջանակներում պարտավոր են իրավական որոշակիության սկզբունքի պահանջներից ելնելով ապահովել տվյալ դրույթի միատեսակ ընկալումն ու կիրառումը: Անհրաժեշտ է նաեւ հաշվի առնել, որ նման փաստարկների բացակայության պայմաններում վերանայված դատական ակտի եզրափակիչ մասի անփոփոխ թողնելը կհակասի իրավունքի գերակայության սկզբունքին եւ իրավական պետության հիմնարար արժեքներին»: Սահմանադրական դատարանը նկատի է առնում այն կարելուք հանգամանքը, որ **փաստարկը «ծանրակշիռ» կարող է լինել, եթե այն ելակետային ու վճռորոշ նշանակություն ունի համարժեք եզրահանգման համար:**

7. Նկատի ունենալով, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանը, ինչպես նշվեց, բազմիցս անդրադարձել է նոր հանգամանքների հիմքով գործի քննության ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը, կարելու է համարում նաեւ 2005թ. սահմանադրական բարեփոխումներից հետո մեր երկրում անհատական դիմումների ներդրման իրավական պրակտիկային անդրադարձը՝ սույն գործով առաջ քաշված խնդիրներին ամբողջական ու հստակ պատասխան տալու համար: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներից էլնելով՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի ընդունած վերջին տարիների թվով շուրջ 150 որոշումների համակողմանի ուսումնասիրությունից հետեւում է, որ քննած գործերի 92.3 տոկոսի դեպքում պարզապես մերժվել է նոր հանգամանքների հիմքով գործի քննությունը եւ բողոքները վերադարձվել են: Միայն 7.7 տոկոսի դեպքում է նոր հանգամանքների հիմքով բողոքները բավարարվել՝ դրանց քննության ընդունումը մերժելու վերաբերյալ նախկինում կայացված դատական ակտերը վերանայելու գործընթաց սկսելու առումով: Սակայն բոլոր դեպքերում որեւէ գործով վերջնական դատական ակտը չի վերանայվել: Դա այն դեպքում, երբ սույն գործով վեճի առարկա հոդվածով /2-րդ մաս/ հստակ սահմանված է, որ նոր հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման վարույթի շրջանակներում միայն ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ դատարանը կարող է **վերանայված դատական ակտի եզրափակիչ մասը չփոփոխել:** Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ տվյալ համատեքստում խոսքը վերաբերում է միայն **վերանայված դատական ակտին, ինչին անհրաժեշտ ուշադրություն չի դարձվում դատական պրակտիկայում:**

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ուսումնասիրված որոշումների կեսից ավելին Սահմանադրության գերակայության երաշխավորման առումով խնդրահարույց է եւ ձեւավորել է իրավունքի գերակայության հիմնարար սկզբունքին ոչ համարժեք իրավակիրառական պրակտիկա, ուստի դրանց՝ իրավակիրառական պրակտիկայի գնահատման տեսանկյունից, առանձին անդրադարձ է անհրաժեշտ: Բանն այն է, որ կոնկրետ գործերով սահմանադրական վերահսկողության ինստիտուտը համակարգային առումով փոխկապակցված է նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման ինստիտուտի հետ, որոնց էությունը կայանում է նրանում, որ սահմանադրական դատարանի համապատասխան որոշման հիման վրա կոնկրետ դատական ակ-

տի վերանայման արդյունքում համապատասխան հիմքերի առկայության պարագայում տվյալ ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձի գործով կայացվում է նոր դատական ակտ, որը տարբերվում է տվյալ գործով նախկինում՝ մինչև սահմանադրական դատարանի որոշումը կայացված դատական ակտից: Այս համատեքստում սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ հարկ է տարբերակել «նոր հանգամանքների հիմքով վերանայման վարույթի հարուցում» եւ «նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայում» եզրույթները: Այսպես. նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման վարույթի հարուցումը տեղի է ունենում նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման բողոքի ընդունելիության հարցը լուծելիս, որի ընթացքում, հիմք ընդունելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.33, 204.36 եւ 204.37-րդ հոդվածները, չի կարող գնահատվել դիմողին առնչվող գործով կիրառված հակասահմանադրական նորմի ազդեցությունը դատարանի եզրահանգման վրա: Տվյալ դեպքում սահմանադրական դատարանի՝ ՄԴՈ-984 որոշման մեջ արտահայտած իրավական դիրքորոշումների ուժով, եթե առկա չեն բողոքը վերադարձնելու հիմքեր, ապա դատական ակտը վերանայող դատարանը պարտավոր է **ոչ միայն հարուցել վերանայման վարույթ, այլեւ դրա արդյունքում բեկանել վերանայվող դատական ակտը**, այլապես դատական ակտի հիմքում կշարունակվի մնալ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչված կամ սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությունից տարբերվող մեկնաբանությանը կիրառված իրավական նորմը: Ինչ վերաբերում է նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայմանը, **ապա այն վերանայվող դատական ակտի բեկանումից հետո տեղի ունեցող ընթացակարգ է, որի ընթացքում միայն կարող է գնահատվել նոր հանգամանքի ազդեցությունը գործի ելքի վրա**, ինչով էլ պայմանավորված է վերանայվող դատական ակտի եզրափակիչ մասը փոփոխելու կամ չփոփոխելու անհրաժեշտությունը: Հակառակ պարագայում կխաթարվի կոնկրետ գործերով սահմանադրական վերահսկողության եւ դրա հետ համակարգային առումով փոխկապակցված՝ նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման ինստիտուտների էությունը: Ընդ որում, ինչպես արձանագրված է ՄԴՈ-984 որոշման մեջ, դատական ակտը վերանայող՝ վերաքննիչ եւ վճռաբեկ դատարանները ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով իրավասու են կա՛մ վերանայվող դատական ակտը բեկանել եւ գործն ուղարկել նոր քննության, կա՛մ վերանայվող դատական ակտը բեկանել եւ փոփոխել:

8. ՀՀ սահմանադրական դատարանի վերոթվարկյալ իրավական դիրքորոշումների համատեքստում անդրադառնալով քաղաքացիական եւ վարչական գործերով նոր հանգամանքների իրավական ինստիտուտի առնչությամբ ՀՀ դատական պրակտիկայում ստեղծված վիճակին՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ առկա է ոչ միայն հակասական իրավակիրառական պրակտիկա, այլեւ ակնհայտ է, որ շատ դեպքերում նոր հանգամանքների հիմքով գործի նորոգումը մերժվում է այդ ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ ոչ համարժեք փաստարկներով: Տիպական օրինակ կարող են լինել 2007թ. քննված գործերը՝ սահմանադրական դատարանի 09.04.2007թ. ՍԳՈ-690 որոշման հիման վրա նոր հանգամանքների ծագման հիմքով: Այդ որոշման 3-րդ կետով ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտել է, որ «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 2-րդ կետը (2006թ. հուլիսի 7-ի խմբագրությամբ).

ա) վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշում կայացնելու ժամկետ սահմանելու առումով, համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը,

բ) վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման պատճառաբանման պարտադիր պայման չնախատեսելու, հետեւաբար, նաեւ՝ արդարադատության արդյունավետության, բավարար մատչելիության իրավական երաշխիքներ չապահովելու առումով, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 3, 6 (1-ին եւ 2-րդ մասեր), 18 (1-ին մաս) եւ 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր»:

Նման պարագայում ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նոր հանգամանքների հիմքով որոշման վերանայման վարույթի հարուցումը մերժել է՝ գտնելով, որ սահմանադրական դատարանն իր որոշումը չի տարածել «...այդ որոշման ուժի մեջ մտնելուն նախորդող իրավահարաբերությունների վրա»: Ակնհայտ է, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի՝ մասնավորապես 10, 12 եւ 13-րդ մասերի պահանջների մեկնաբանության շրջանակներում չեն կարող անտեսվել նույն օրենքի 69-րդ հոդվածի 12 եւ 13-րդ մասերի պահանջները: Սահմանադրական դատարանի որոշման հետադարձության ինստիտուտն առաջին հերթին վերաբերում է վերացական սահմանադրական վերահսկողությանը, իսկ անհատական դիմումների հիման վրա կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության դատավարական ընթացակար-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

գերն ու առանձնահատկությունները սահմանված են «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածով: Վերջինիս 11-րդ մասը հղում է կատարում նաև օրենքի 68-րդ հոդվածի 6-17-րդ մասերին՝ շեշտելով, որ տվյալ հոդվածով նշված գործերին առնչվող **բոլոր այլ հանգամանքների** քննության եւ այդ գործերով որոշումներ ընդունելու ժամանակ կիրառելի են օրենքի 68-րդ հոդվածի նշված մասերի կանոնները: Սակայն, դրանով հանդերձ, անհատական դիմումներով սահմանադրական դատարանի որոշման վերաբերելիության առումով կանոնները հստակ ու իրավական որոշակիության սկզբունքին համահունչ սահմանված են «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12 եւ 13-րդ մասերով: Իրավական երկու ինստիտուտների /սահմանադրական դատարանի որոշման հետադարձության եւ անհատական գանգատի միջոցով սահմանադրական իրավունքների պաշտպանության/ իրավական էության ոչ ճիշտ մեկնաբանման արդյունքում սահմանափակվում է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12 եւ 13-րդ մասերով նախատեսված իրավասությունների իրավունքները դատական կարգով պաշտպանելու հնարավորությունը:

Մտահոգիչն այն է, որ հետագայում նույնպես ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատը տարբեր փաստարկներով դարձյալ մերժել է նոր հանգամանքների հիմքով գործի նորոգումը: Դա վերաբերում է ոչ միայն սահմանադրական դատարանի որոշմամբ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչված իրավանորմների ուժը կորցնելու վերջնական ժամկետ սահմանելու միջոցով որոշման տարածամկետման դեպքերին, այլև որոշման հրապարակման պահից հակասահմանադրական նորմն անվավեր ճանաչելու ուժով նոր հանգամանքի ի հայտ գալուն:

Ընդհուպ հանդիպում են որոշումներ, որոնք պարզապես դատական հայեցողության սահմանների ակնհայտ ոտնահարում են: Օրինակ՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասը սահմանում է. «Սույն հոդվածում նշված գործերով՝ դիմողի նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթը Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչվելու դեպքում, ինչպես նաև այն դեպքում, երբ սահմանադրական դատարանը, որոշման եզրափակիչ մասում բացահայտելով օրենքի դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, այն ճանաչել է Սահմանադրությանը համապատասխանող եւ միաժամանակ գտել է, որ այդ դրույթը նրա նկատմամբ կիրառվել է այլ մեկնա-

բանությամբ, դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքի ի հայտ գալու հիմքով ենթակա է վերանայման՝ օրենքով սահմանված կարգով»։ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.33-րդ հոդվածով սահմանված է, որ «Նոր հանգամանքները հիմք են դատական ակտի վերանայման համար, եթե՝

1) Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը տվյալ քաղաքացիական գործով դատարանի կիրառած օրենքի դրույթը ճանաչել է Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր կամ այն ճանաչել է Սահմանադրությանը համապատասխանող, սակայն որոշման եզրափակիչ մասում բացահայտելով դրա սահմանադրաիրավական բովանդակությունը՝ գտել է, որ այդ դրույթը կիրառվել է այլ մեկնաբանությամբ»։

Այս դրույթի առաջին պարբերությունը բովանդակային փոփոխության չի ենթարկվել նաեւ 26.10.2011թ. օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում։ Ակնհայտ է, որ ՀՀ օրենսդրությունը տվյալ դեպքում **իրավունքի իրացման այլ նախապայման չի պահանջում**։ Ավելին, մի շարք երկրներում պետության պարտավորությունն է անձի նկատմամբ հակասահմանադրական նորմ կիրառելու դեպքում նախաձեռնել նրա իրավունքի վերականգնումն ու հետեւանքների հաղթահարումը։ ՀՀ դատական պրակտիկայում վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատը հաճախ վերադարձնում է բողոքը՝ պարզապես արձանագրելով, որ «... վճռաբեկ բողոքում չի հիմնավորվել նոր հանգամանքների առկայությունը»։ Այնինչ նոր հանգամանքի առկայությունը տվյալ անձի դիմումի հիման վրա կամ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 13-րդ մասով նախատեսված սուբյեկտների առնչությամբ, սահմանադրական դատարանի որոշման փաստն է, որով նրանց նկատմամբ կիրառված նորմը ճանաչվել է Սահմանադրությանը հակասող կամ կիրառվել է այլ մեկնաբանությամբ, ինչը, սահմանադրական դատարանի կարծիքով, չի համապատասխանում տվյալ նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը։ Եթե սահմանադրական դատարանը գործն արդեն իսկ ընդունել է քննության եւ համանման որոշում է կայացրել, ապա այդ որոշումը վճռաբեկ դատարանի պալատն իրավասու չէ կասկածի տակ դնել եւ տարաբնույթ մոտեցումներով խուսափել դրա կատարումից։

Առանձին դեպքերում ձեւական մոտեցումը հանգեցնում է նրան, որ դատական ակտում մեխանիկորեն վերարտադրվում է դիմողի կողմից բույլ տրված սխալը կամ վրիպակը։ Օրինակ, 2012թ. հունվարի 11-ի

ԵՄԳ/0644/02/10 քաղաքացիական գործի շրջանակներում վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման մեջ նշվում է ՀՀ սահմանադրական դատարանի 15.11.2011թ. ՍԳՈ-897 որոշման հիման վրա նոր հանգամանքների հիմքով նախկին որոշումը վերանայելու հիմքերի բացակայության մասին եւ բողոքի քննության ընդունումը մերժվում է այն պատճառաբանությամբ, որ «... բողոք բերած անձինք վճռաբեկ բողոքում չեն հիմնավորել նոր հանգամանքի առկայությունը»: Այնինչ սահմանադրական դատարանի հիշյալ համարով որոշումն ընդունվել է 2010թ. հունիսի 22-ին եւ վերաբերում է միջազգային պայմանագրով ստանձնած պարտավորությունների սահմանադրականությանը:

9. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատական պրակտիկայում անհրաժեշտ տարբերակում պետք է դրվի ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32 եւ 204.33-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավապայմանների միջեւ: ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածը նոր երեսան եկած հանգամանքների դեպքում դատական ակտի վերանայման հիմքերի մեջ պարտադիր իրավապայման է դիտարկում նաեւ այն, որ բողոք ներկայացրած անձը պարտավոր է ապացուցել, որ «...այդ հանգամանքները հայտնի չեն եղել եւ չէին կարող հայտնի լինել գործին մասնակցող անձանց, կամ այդ հանգամանքները հայտնի են եղել գործին մասնակցող անձանց, բայց նրանցից անկախ պատճառներով չեն ներկայացվել դատարան, եւ այդ հանգամանքները գործի լուծման համար ունեն էական նշանակություն»: 204.33-րդ հոդվածը, սակայն, նոր հանգամանքի առկայության հիմնավորման որեւէ իրավապայման չի առաջադրում, բացի ՀՀ սահմանադրական դատարանի եւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի համապատասխան ակտերի առկայությունից: Դա անհրաժեշտ ու բավարար պայման է գործի նորոգման համար: Այլ հարց է, որ նորոգումից հետո ըստ էության **նորոգված գործի քննության շրջանակներում իրավասու դատարանը պետք է որոշի, թե որքանով է Սահմանադրությանը հակասող նորմի կիրառումն ազդել քննության առարկա գործի ելքի վրա եւ ինչպես պետք է վերականգնվեն անձի հնարավոր խախտված իրավունքները:** Դրա փոխարեն պարզապես արգելափակվում է անձանց՝ դատարանի մատչելիության իրավունքը:

Անընդունելի է նաեւ այն, որ օրենքի պահանջը կատարելու փոխարեն ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատն առանձին դեպքերում փորձում է «մեկնաբանել» սահմա-

նադրական դատարանի որոշումները եւ այդ ճանապարհով շրջանցել դրանց պահանջների կատարումը, որպիսի պրակտիկան չի բխում ՀՀ Սահմանադրության 92-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, ինչպես նաեւ 93-րդ հոդվածի պահանջներից: Նման պրակտիկայի համար, մասնավորապես, հիմք է ծառայել նաեւ ՀՀ Սահմանադրության եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի դրույթների յուրովի մեկնաբանությունը: Ընդհուպ շրջանցելով սահմանադրական դատարանի դոկտրինալ մոտեցումները, արտահայտված նաեւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՄԳՈ-1010 որոշման մեջ, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատը թիվ ՎԳ/1314/05/10 վարչական գործով 25.12.2012թ. որոշման մեջ գտել է, որ «... վեճը լուծող դատարանները (ընդհանուր իրավասության եւ/կամ մասնագիտացված) որոշակի հանգամանքների ի հայտ գալու ուժով լիազորված են կասեցնելու գործի վարույթը: Նման հանգամանքներից է կիրառման ենթակա օրենքի կամ այլ իրավական ակտի՝ դատարանի կարծիքով ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելը»: Այս իրավաչափ դատողությանը հաջորդում է այն հետեւությունը, համաձայն որի՝ «Կոնկրետ դրույթի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու հանգամանքը ենթակա է գնահատման դատարանի (գործը քննող դատավոր կամ դատավորների կազմ) կողմից»:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 71-րդ հոդվածը /մասնավորապես՝ 5-րդ մաս/ նախատեսում է, որ դատարանը սահմանադրական դատարան դիմելու համար երկու հիմնավորում պետք է ներկայացնի: Նախ՝ պետք է հիմնավորի իր դիրքորոշումը նորմատիվ ակտի վիճարկվող դրույթի՝ Սահմանադրությանը հակասելու հանգամանքի առնչությամբ: Երկրորդ՝ հիմնավորի այն հանգամանքը, որ տվյալ գործի լուծումը կարող է իրականացվել միայն վիճարկվող դրույթի կիրառմամբ: Առաջին դեպքում դիրքորոշումը կարող է ձեւավորվել նորմի սահմանադրականության վերաբերյալ դատավորի ինքնուրույն ու համարժեք իրավական վերլուծության արդյունքում: Սակայն դա չի կարող դառնալ դատաքննության առարկա ու դրա ընթացքում՝ «գնահատման» արդյունք եւ Հայաստանի Հանրապետության անունից ընդունվող դատական ակտում ամրագրվի, որ տվյալ նորմը համապատասխանում է կամ չի հակասում Սահմանադրությանը: Դա պարզապես կհակասի ՀՀ Սահմանադրության 93-րդ հոդվածի պահանջներին եւ դատական սահմանադրական վերահսկողության նյութական ու դատավարական նորմերի բովանդակությանը: Կիրառվելիք նորմի սահմանադրականության վերաբերյալ հնարավոր մտահոգության առկայու-

թյան ու սահմանադրական դատարանի միջոցով դրա փարատման հնարավորության հանգամանքը մեկնաբանելով որպես այդ նորմի՝ **Սահմանադրությանը հակասելու հանգամանքի գնահատման իրավասություն**, տեղիք կտրվի ինքնիրավչության՝ անուղղակի ձեռով ստանձնելով սահմանադրական արդարադատության գործառույթ ու ստեղծելով նաեւ հետագա իրավական շփոթ: Բանն այն է, որ Հայաստանի Հանրապետության անունից ընդունված որոշման մեջ վճռաբեկ դատարանը կարող է «գնահատման արդյունքում» իրավական դիրքորոշում արտահայտել, որ տվյալ նորմը համապատասխանում է Սահմանադրությանը, երբ սահմանադրական դատարանը՝ դարձյալ Հայաստանի Հանրապետության անունից ու իր սահմանադրական լիազորությունների ու համարժեք դատավարական ընթացակարգերի շրջանակներում, իրավաչափ ձեռով նույն դրույթը ճանաչում է Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր: Բնականաբար, նման դատական պրակտիկա չի կարող ձեւավորվել: Սակայն փաստն այն է, որ վերջին տարիներին շուրջ 60 գործերով քաղաքացիների դիմումների հիման վրա ՀՀ դատարանների կողմից փաստացի կիրառված օրենքների դրույթներ ճանաչվել են ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր: Դրանցից ոչ մեկի սահմանադրականության վերաբերյալ նորմը կիրառելիս դատարանների մոտ որեւէ մտահոգություն չի առաջացել՝ անգամ երբ առկա են եղել նաեւ սահմանադրական դատարան դիմելու միջնորդություններ: Սա ինքնին մտահոգիչ հանգամանք է:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավունքի գերակայության սկզբունքով առաջնորդվելիս սահմանադրական դատարան դիմելու հնարավորությունը դատարանների համար պետք է ընկալել ոչ միայն իրավունք, այլև պարտականություն: Առանց դրա, մի կողմից՝ նորմի սահմանադրականության վերաբերյալ մտահոգությունը չի կարող փարատվել հայեցողական մոտեցմամբ, որովհետեւ այն պահանջում է «գնահատման» դատավարական համապատասխան ընթացակարգ եւ դրա իրականացման սահմանադրական լիազորություն, մյուս կողմից՝ մարդկանց իրավունքները պաշտպանելու փոխարեն հնարավոր հակասահմանադրական նորմի կիրառմամբ կխախտվեն այդ իրավունքները: Դատական պրակտիկան նաեւ ցույց է տալիս, որ դրանց հետագա վերականգնումը դառնում է ավելի դժվար ու հաճախ անհնարին՝ հանգեցնելով արդարադատության նկատմամբ վստահության կորստի: Ուստի խնդիրը ոչ միայն նոր հանգամանքների ինստիտուտի գործունակության ու արդյունավետության հետագա բարձրացումն է,

այլև, առաջնորդվելով իրավունքի գերակայության հիմնարար սկզբունքի անշեղ իրացման պահանջով, ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 7-րդ կետով ՀՀ դատարաններին վերապահված հնարավորության խելամիտ իրացումը: Իսկ դա կարող է երաշխավորվել «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 71-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակության ճիշտ մեկնաբանման ու կիրառման պարագայում: Վերջինում «գտնում են» արտահայտությունը պետք է ընկալել որպես հայեցողական դիրքորոշում, հիմնավոր կասկածով պայմանավորված՝ դատավորի իրավական վերլուծության արդյունք: Այնինչ «գնահատումը» ենթադրում է համապատասխան դատավարական ընթացակարգ ու դրա իրականացման համարժեք լիազորություն:

10. Սահմանադրական դատարանն էական է համարում նաև այն հանգամանքը, որ գործի քննության ընդունման փուլում վճռաբեկ դատարանը հաճախ իրականացնում է գործն ըստ էության լուծելու գործառույթ: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսդրությամբ առավել հստակ պետք է սահմանազատվեն վճռաբեկ դատարանի կողմից գործը քննության ընդունելու եւ գործով ըստ էության որոշում կայացնելու դատավարական ընթացակարգերն ու ընդունվող որոշումներին ներկայացվող պահանջները: Անհրաժեշտ հստակեցման կարիք ունի նաև «վերջնական դատական ակտ» հասկացությունը: Այն հաճախ շփոթում են վերադաս դատարանի կողմից կայացված ակտի հետ: Եթե քաղաքացին դիմել է վճռաբեկ դատարան եւ վերջինս մերժել է նրա դիմումը քննության ընդունել, դա չի նշանակում, որ այդ որոշումն է վերջնական դատական ակտ, ինչպիսի մեկնաբանության հանդիպում ենք ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի առանձին որոշումներում, ինչը փաստվեց նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ներկայացուցչի պարզաբանումներում:

Բողոքարկման ինստիտուտի ամբողջական իրացումն անհրաժեշտ է դատական պաշտպանության բոլոր միջոցներն սպառելու համար: Եթե այդ միջոցներն սպառվում են, ապա ի հայտ է գալիս սահմանադրական դատարան կամ ՄԻԵԴ դիմելու հնարավորությունը: ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետը նախատեսում է յուրաքանչյուր անձի համար սահմանադրական դատարան դիմելու երեք իրավապայման.

- երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը,
- սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները,

- վիճարկվում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը:

Սահմանադրական նորմը վերաբերում է վերջնական դատական ակտին, այլ ոչ թե բողոքարկման ընթացքում վերջին ատյանի դատարանի կողմից ընդունված ցանկացած ակտի: Միաժամանակ, ՀՀ Սահմանադրության 91-րդ հոդվածը սահմանում է, որ «**Գատարանի վերջնական ակտերն ընդունվում են Հայաստանի Հանրապետության անունից**»: Սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ դատարանի վերջնական ակտն այն ակտն է, որը գործն ըստ էության լուծել է, օրինական ձեռով ուժի մեջ է մտել եւ անձի համար առաջացրել է համարժեք իրավական հետեւանք: Նման մոտեցումից է բխում նաեւ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 241.11-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իրավական բովանդակությունը, համաձայն որի. «Սույն օրենսգրքի իմաստով՝ **վերջնական** դատական ակտ է համարվում սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով առաջին ատյանի դատարանի կայացրած եւ ուժի մեջ մտած, բողոքարկման ոչ ենթակա, Հայաստանի Հանրապետության վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի կայացրած եւ ուժի մեջ մտած, գործի քննությունը սկսելը եւ շարունակելը բացառող, ինչպես նաեւ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը»:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է նաեւ, որ դատական պրակտիկայում առկա շփոթը հաղթահարելու համար համանման ակտերին ներկայացվող պահանջներն առավել հստակ պետք է շարադրվեն օրենսդրության մեջ՝ լիովին համապատասխանեցնելով իրավական որոշակիության սկզբունքին:

11. Քննության առարկա հոդվածի իրավակարգավորման առարկայի վերաբերյալ, ինչպես նշվեց, ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր ամբողջական դիրքորոշումն արտահայտել է 2013թ. մայիսի 31-ի ՄԳՌ-1099 որոշման շրջանակներում: Ելնելով իրավակիրառական պրակտիկայի առկա վիճակից, սահմանադրական դատարանը չի գտնում, որ սույն գործով դիմողի հարցադրումները պայմանավորված են ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ: Հակառակն, այդ հոդվածն իրավունքների պաշտպանության անհրաժեշտ երաշխիք է նախատեսում՝ **վերանայված դատական ակտի** եզրափակիչ մասն անփոփոխ թողնել միայն այն պարագայում, եթե ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ հիմնավորվում է դա: Սա ինքնին ենթադրում է, որ դա

պետք է բացառություն լինի՝ պայմանավորված անհերքելի եւ ծանրակշիռ փաստարկներով: Այս հանգամանքն ընդունվեց նաեւ պատասխանողի կողմից: Այսուհանդերձ, թերեւս դատական պրակտիկայի համար նորմատիվ պարզաբանման կարիք ունի «ծանրակշիռ փաստարկ» հասկացությունը: Վերջինս ամրագրված է նաեւ այլ իրավական ակտերում /օրինակ՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 8 եւ 426.9-րդ հոդվածներում, ՀՀ դատական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածում եւ այլն/: Եթե դատական պրակտիկան համարժեք մոտեցում չի ցուցաբերել այս եզրույթի իրավական բովանդակության առնչությամբ, ապա օրենսդիր մարմինը նույնպես պետք է համապատասխան հետեւություն անի եւ օրենսդրորեն առավել հստակեցնի «ծանրակշիռ փաստարկ» հասկացության իրավական բովանդակությունը, քանի որ վերջինս տվյալ իրավահարաբերություններում վճռորոշ նշանակություն է ձեռք բերում անձանց իրավունքների պաշտպանության եւ դրանց անմիջական գործողության սահմանադրական պահանջի իրականացման հարցում: Այստեղ, ինչպես նշվեց, էականն այն է, որ **տվյալ փաստարկն օբյեկտիվորեն պետք է կանխորոշիչ նշանակություն ունենա համարժեք եզրահանգման համար:**

Փաստ է նաեւ, որ ձեւավորված իրավակիրառական պրակտիկան **հիմնականում շրջանցում է վեճի առարկա հոդվածի պահանջը:** Արդյունքում՝ նոր հանգամանքների իրավական ինստիտուտի կիրառման դատական պրակտիկան մեծ թվով գործերի առնչությամբ ներդաշնակ չէ մարդկանց իրավունքների ապահովման ու պաշտպանության սահմանադրական պահանջներին: Նման իրավիճակում ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավունքի գերակայության երաշխավորման, իրավական պետության սահմանադրական սկզբունքին հավատարիմ լինելու եւ ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի պահանջներն անշեղ կատարելու համար առանցքային նշանակություն ունի ՀՀ դատական պրակտիկայում իրավունքի գերակայության սկզբունքի հետեւողական իրացմամբ թելադրված՝ իրավամտաժողովության լուրջ բարեփոխումը եւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի արձանագրած վերոնշյալ իրավիճակի հաղթահարումը: Միայն այդ ճանապարհով է հնարավոր նաեւ երաշխավորել ՀՀ Սահմանադրության գերակայությունն ու անմիջական գործողությունը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կե-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

տով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝ նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման վարույթի մասով համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանն այն սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ, համաձայն որի.

ա/ նոր հանգամանքի հիմքով դատական ակտի վերանայումն անխուսափելիորեն պետք է ipso facto (փաստի ուժով) հանգեցնի հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի եւ/կամ կոնվենցիոն իրավունքի խախտում թույլ տված դատական ակտի բեկանմանը՝ բացառելով դրա օրինական ուժի մեջ թողնելու հնարավորությունը,

բ/ վերանայված դատական ակտի եզրափակիչ մասը չփոփոխելու հնարավորությունը վերաբերում է միայն դատական ակտը բեկանելուց հետո գործի նոր քննության արդյունքում կայացվող նոր դատական ակտին: Իսկ վերջինիս եզրափակիչ մասի չփոփոխվելու հանգամանքը ծանրակշիռ փաստարկներով հիմնավորելու պարտադիր նորմատիվ պահանջը հանդես է գալիս որպես մարդու իրավունքների պաշտպանության անհրաժեշտ երաշխիք:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**18 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1114**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**«ՎՏԲ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՆԿ» ՓԲԸ-Ի ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ
«ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՀԱՐԿԱԳԻՐ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ»
ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 24-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

24 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչներ Մ. Խաչատրյանի, Լ. Օհանյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ս. Համբարձումյանի, նույն բաժնի առաջատար մասնագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դրնբաց միատում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՎՏԲ-Հայաստան

04.03.2010թ. վճռի վրիպակը, գրասխալը կամ թվաբանական սխալն ուղղելու վերաբերյալ միջնորդություն է ներկայացվել Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարան, վերջինս էլ 09.03.2010թ. կայացրել է «Վրիպակն ուղղելու մասին» որոշում: «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի՝ կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը հարգելի համարելու և վրիպակն ուղղված մասով կատարողական թերթ տրամադրելու մասին 22.06.2011թ. ներկայացրած դիմումի հիման վրա Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանն իր՝ 07.07.2011թ. որոշմամբ «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի դիմումը բավարարել է, կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը վերականգնել է և նույն օրը՝ 07.07.2011թ. տրամադրել է կատարողական թերթ:

Վահե Օհանյանի ներկայացուցչի վերաքննիչ բողոքի հիման վրա ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանը 17.11.2011թ. որոշել է վերաքննիչ բողոքը բավարարել՝ բեկանելով կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը հարգելի համարելու մասին Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի 07.07.2011թ. որոշումը և գործն ուղարկել նոր քննության: Բեկանելով որոշումը՝ ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանը նշել է, որ. «Դատարանը չի պահպանել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 78-րդ հոդվածով սահմանված դատական նիստի պատշաճ ծանուցումը, այսինքն՝ խախտվել են ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 78-րդ հոդվածի դրույթները»:

Նշված որոշման հիման վրա Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանը, քննելով «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի դիմումը՝ կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը վերականգնելու պահանջի մասին, իր՝ 05.04.2012թ. որոշմամբ այն մերժել է՝ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին մասի վկայակոչմամբ՝ նշելով, որ «օրենսդիրը հարգելի ճանաչված պատճառներով կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողած ժամկետը վերականգնելու հնարավորություն նախատեսել է միայն պահանջատեր քաղաքացու դիմումի հիման վրա, իսկ «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ն հանդիսանում է իրավաբանական անձ»:

Վերոնշյալ որոշման դեմ ներկայացվել է վերաքննիչ բողոք, ինչը 29.06.2012թ. վարույթ է ընդունվել և 05.09.2012թ. որոշմամբ ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանը «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի

վերաքննիչ բողոքը մերժել է և Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի 05.04.2012թ. թիվ ԼԴ4/0031/02/09 որոշումը թողել է օրինական ուժի մեջ՝ գտնելով, որ «բողոք բերած անձի այն պատճառաբանությունը, որ դատական ակտի սխալի պատճառով է Բանկը այժմ հայտնվել նման իրավիճակում, Վերաքննիչ դատարանը գտնում է անհիմն, վերաքննիչ բողոքը բավարարելու ոչ բավարար հիմք, նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ «Վրիպակն ուղղելու մասին» դատարանի որոշումը կայացվել է 09.03.2010 թվականին, մինչդեռ Բանկը վրիպակն ուղղված մասով կատարողական թերթ տրամադրելու, միաժամանակ կատարողական թերթը ՀՀ ԴԱՀԿ ծառայություն ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը հարգելի համարելու մասին դիմումը դատարան է ներկայացրել 22.06.2011 թվականին, որը Դատարանը իրավացիորեն մերժել է, միաժամանակ նկատի ունենալով, որ օրենսդիրը հարգելի ճանաչված պատճառներով կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողած ժամկետը վերականգնելու հնարավորություն նախատեսել է միայն պահանջատեր-քաղաքացու դիմումի հիման վրա, իսկ Բանկը հանդիսանում է իրավաբանական անձ»:

«ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի կողմից 25.10.2012թ. ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 05.09.2012թ. թիվ ԼԴ4/0031/02/09 քաղաքացիական գործով կայացված որոշման դեմ վճռաբեկ բողոք է ներկայացվել, իսկ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը 31.10.2012թ. ընդունել է «վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշում՝ վերահաստատելով ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 05.09.2012թ. որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

3. Դիմողը, նշելով, որ այն իրավունքներն ու ազատությունները, որոնք շնորհված են (վերաբերում են) քաղաքացուն, նույն կերպ կիրառելի են նաև իրավաբանական անձանց համար, եւ որ պահանջատեր կարող է լինել ինչպես քաղաքացին, այնպես էլ իրավաբանական անձը, գտնում է, որ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «քաղաքացի-պահանջատեր» բառակապակցությունը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 42.1 եւ 14.1-րդ հոդվածների դրույթներին:

Իր պահանջը հիմնավորելու համար դիմողը «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի վկայակոչմամբ նշում է, որ օրենսդիրը «քաղաքացի» եզրույթի ներքո նկատի է ունեցել ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ իրավաբանական անձանց:

Վերլուծելով օրենքի վիճարկվող նորմը՝ դիմողը եզրահանգում է, որ այն պարունակում է օրենսդրական բաց եւ բացով պայմանավորված իրավակարգավորման իրավական անորոշություն, քանի որ պարզ չէ, թե ինչու է կատարողական թերթի ներկայացման ժամկետի բացթողումը հարգելի համարելու հնարավորությունն ընձեռվել միայն քաղաքացուն: Այս փաստարկով դիմողը կարծում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթը հակասության մեջ է գտնվում նաեւ ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածների հետ: Որպես հիմնավորում՝ դիմողը գտնում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթով խախտվում են իրավաբանական անձանց (ինչպես նաեւ անհատ ձեռնարկատերերի, օտարերկրյա պետությունների քաղաքացիների եւ իրավաբանական անձանց, քաղաքացիություն չունեցող անձանց, Հայաստանի Հանրապետության կամ համայնքի կամ օտարերկրյա պետության) իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների եւ արդար դատաքննության իրավունքները, իսկ վերջիններիս իրացման երաշխավորվածությունը պայմանավորված է ոչ միայն անհրաժեշտ ինստիտուցիոնալ մեխանիզմներով, այլեւ անհրաժեշտ իրավական նախադրյալների առկայությամբ, որոնցից մեկն էլ իրավական որոշակիության պահանջներին համապատասխանող իրավական նորմերի առկայությունն է:

4. Պատասխանող կողմը, վկայակոչելով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը, Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի 09.09.2003թ. «Հարկադիր կատարման մասին» Rec 2003(17) հանձնարարականը, գտնում է, որ դատական ակտերի հարկադիր կատարումն արդարադատության շարունակությունն է, այն չի կարող առանձնացվել արդարադատությունից: Առանց դատական ակտերի պատշաճ կատարման դատավարությունն արդյունավետ չի լինի եւ չի հասնի իր նպատակներին, քանի որ իրավունքի խախտումները կարելի է վերացնել միայն սուբյեկտիվ իրավունքներն իրապես վերականգնելու միջոցով, որը տեղի է ունենում կատարողական վարույթի արդյունքում:

Միաժամանակ, պատասխանողը գտնում է, որ կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու ժամկետը բաց թողնելու դեպքում այն պետք է վերականգնվի բացառապես հարգելի պատճառների առկայության դեպքում, որոնք, որպես կանոն, պայմանավորված են լինում պահանջատիրոջ կամքից անկախ հանգամանքներով հիվանդություն, գործուղում, փաստաթղթերի ուշացումով ստանալը եւ այլն, հանգա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

մանքներ, որոնք բնորոշ են ֆիզիկական անձանց, իսկ իրավաբանական անձի հնարավորություններն այդ խոչընդոտները հաղթահարելու առումով ավելին են՝ պայմանավորված մարդկային ռեսուրսներով: Ըստ պատասխանողի՝ նշված հանգամանքները հաշվի առնելու արդյունքում է «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքը կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը վերականգնելու խնդրանքով դիմելու հնարավորություն ընձեռել միայն ֆիզիկական անձանց:

Միաժամանակ, պատասխանողն արձանագրում է, որ հաշվի առնելով անձանց խախտված իրավունքների լիարժեք պաշտպանության տեսանկյունից դատական ակտերի հարկադիր կատարման կարելիությունը եւ կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու ժամկետն օբյեկտիվ պատճառներով բաց թողնելու հնարավորությունն առանձին դեպքերում նաեւ իրավաբանական անձանց պարագայում՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների նախաձեռնությամբ 2013թ. հուլիսի 3-ին շրջանառության մեջ է դրվել «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն եւ լրացում կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծը, որով առաջարկվել է օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին մասը շարադրել նոր խմբագրությամբ՝ հետեւյալ բովանդակությամբ. «Պահանջատիրոջ կողմից կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու ժամկետը հարգելի ճանաչված պատճառներով բաց թողնելու դեպքում դատարանը վերականգնում է այն»:

Ամփոփելով վերոնշյալը՝ պատասխանողը կարծիք է հայտնում, որ թեւ կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու համար օրենքով սահմանված է բավարար ժամանակ, այնուամենայնիվ, վիճարկվող նորմի իրավակարգավորման պայմաններում կարող է ամբողջությամբ չապահովվել անձանց խախտված իրավունքների արդյունավետ վերականգնման հնարավորությունը:

5. Սույն գործով բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հարկ է բացահայտել դատական ակտերի հարկադիր կատարման ինստիտուտի տեղը եւ դերը դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության ինստիտուտների համակարգում, ինչպես նաեւ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքով կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետի վերա-

կանգնման հետ կապված հարաբերությունների կարգավորման տրամաբանությունը: Այսպես, դատական ակտերի հարկադիր կատարման ինստիտուտի նպատակը վերջին հաշվով խախտված իրավունքները վերականգնելու նկատառումներով արդարադատության իրականացման արդյունքում ընդունված ակտի կատարման ապահովումն է: Այսինքն՝ դատական ակտերի հարկադիր կատարում պահանջելու իրավունքն ածանցվում է դատարանի մատչելիության եւ արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքներից, որպիսի պայմաններում այդ իրավունքը պետք է վերապահվի դատավարության այն մասնակցին, որի խախտված իրավունքը վերականգնելու նպատակով ընդունված է համապատասխան դատական ակտ կամ դատական գործառույթներ իրականացնող մարմնի ակտ, հակառակ պարագայում կիմաստագրկվեն ոչ միայն պետական, այդ թվում՝ դատական մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների եւ արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքները, այլեւ ընդհանրապես արդարադատության եւ դատական գործառույթներ իրականացնող այլ մարմինների համակարգի գոյությունը: **Հետեւաբար՝ դատական ակտերի հարկադիր կատարման ինստիտուտը հանդիսանում է դատարանի մատչելիության իրավունքի բաղադրատարր եւ ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածում ամրագրված՝ «իր գործի հրապարակային քննության»՝ որպես դատավարական գործընթացի փուլ:** Այդ է պատճառը, որ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի 1-ին պարբերությամբ օրենսդիրն ամրագրել է, որ տվյալ օրենքը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության դատարանների դատական ակտերի, ինչպես նաեւ արբիտրաժային տրիբունալների վճիռների եւ Ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումների հարկադիր կատարումն ապահովելու պայմանները եւ կարգը, իսկ նույն հոդվածի 2-րդ պարբերությամբ օրենսդիրը տվյալ օրենքի գործողությունը տարածել է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների, այդ թվում՝ անհատ ձեռնարկատերերի, իրավաբանական անձանց, օտարերկրյա պետությունների քաղաքացիների եւ իրավաբանական անձանց, քաղաքացիություն չունեցող անձանց, ինչպես նաեւ դիտարկվող օրենքի 7-րդ հոդվածով նախատեսված այլ սուբյեկտների վրա, որոնք Հայաստանի Հանրապետության դատարանների դատական ակտերին համապատասխան **հանդես են գալիս որպես կատարողական վարույթի կողմեր:** Այսինքն՝ **օրենքը համապատասխան սուբյեկտների շրջանակում հստակ ներառել է ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց:**

Օրենսդիրը, «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքում ամրագրելով «Ընդհանուր դրույթներ կատարողական թերթի մասին» վերտառությամբ գլուխը, իրավական կարգավորման է ենթարկել կատարողական թերթ տալու, կատարողական թերթ տալու հիմքերի, կատարողական թերթի բովանդակության, դատական ակտի կատարման հետաձգման, տարաժամկետման, կատարման եղանակի եւ կարգի փոփոխման, կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու ժամկետի, վերջինիս վերականգնման, կատարողական թերթի կրկնօրինակ տալու, վճռի կատարման շրջադարձի հետ կապված հարաբերությունները: Այսպես, «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության համաձայն՝ կատարողական վարույթի կողմերն են՝ **պահանջատերը** եւ պարտապանը, 2-րդ պարբերության համաձայն՝ պահանջատերն այն **քաղաքացին կամ իրավաբանական անձն է**, Հայաստանի Հանրապետությունը կամ համայնքը կամ օտարերկրյա պետությունը, որի օգտին կամ ի շահ որի տրվել է կատարողական թերթը:

ՀՀ Սահմանադրության 42.1-րդ հոդվածը սահմանում է, որ մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքները եւ ազատությունները տարածվում են նաեւ իրավաբանական անձանց վրա այնքանով, որքանով այդ իրավունքներն ու ազատություններն իրենց էությանը կիրառելի են դրանց նկատմամբ:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դատական ակտերի հարկադիր կատարման ինստիտուտը հանդիսանում է դատարանի մատչելիության իրավունքի բաղադրատարր եւ ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածում ամրագրված՝ «իր գործի հրապարակային քննության»՝ որպես դատավարական գործընթացի փուլ, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատական ակտերի հարկադիր կատարման շրջանակներում պահանջատիրոջը վերապահված իրավունքներն իրենց էությանը կիրառելի են նաեւ իրավաբանական անձանց, Հայաստանի Հանրապետության, համայնքի, օտարերկրյա պետության նկատմամբ:

Փաստորեն, ՀՀ Սահմանադրության 42.1-րդ հոդվածին համահունչ՝ օրենսդիրը դիտարկվող օրենքով սահմանել է պահանջատեր հանդիսացող սուբյեկտների շրջանակը՝ դրանում ներառելով **ոչ միայն քաղաքացուն, այլեւ իրավաբանական անձին**: Հետեւողական մոտեցում ցուցաբերելով դիտարկվող օրենքի տրամաբանությանը՝ օրենսդիրն օրենքի, մասնավորապես, 22-րդ եւ 25-րդ հոդվածներում նույնպես կիրառել է

«պահանջատեր» եզրույթը՝ տարբերակում չդնելով պահանջատեր հանդիսացող սուբյեկտների միջև:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի տրամաբանությունից բխում է, որ հիշյալ օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին մասի «պահանջատեր» եզրույթի ներքո անհրաժեշտ է նկատի ունենալ **ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց**, այն է՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին, այդ թվում՝ անհատ ձեռնարկատերերին, իրավաբանական անձանց, օտարերկրյա պետությունների քաղաքացիներին եւ իրավաբանական անձանց, քաղաքացիություն չունեցող անձանց, ինչպես նաեւ քննության առնվող օրենքի 7-րդ հոդվածով նախատեսված այլ սուբյեկտների, այն է՝ Հայաստանի Հանրապետությանը, համայնքներին, օտարերկրյա պետությանը:

Անդրադառնալով իրավակիրառական պրակտիկային՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթի ձեւակերպման ընկալումը եւ մեկնաբանությունն իրավակիրառ պրակտիկայում հանգեցրել է նրան, որ էապես նեղացվել է ՀՀ Սահմանադրության 42.1-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական կարգավորման շրջանակը:

Սահմանադրական դատարանն իր որոշումներում արձանագրել է, որ իրավունքների ցանկացած սահմանափակում չի կարող հանգեցնել դրանց արգելափակմանը: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ Սահմանադրության 42.1-րդ հոդվածի պահանջներով սահմանադրական դատարանը նաեւ իրավաբանական անձանց դիմումների հիման վրա բազմաթիվ գործեր է ընդունել քննության՝ ճանաչելով նրանց՝ դատարանի մատչելիության իրավունքը: Այդ իրավունքն ուղղակիորեն ամրագրված է նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի վերնագրում եւ այդ հոդվածի բոլոր դրույթներում, որոնցով սահմանվել է, որ սահմանադրական դատարանն ընդունում է սուբյեկտ է ֆիզիկական անձանց հետ մեկտեղ ճանաչվում նաեւ իրավաբանական անձը: Հետեւաբար, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենքով չի կարող արգելափակվել իրավաբանական անձանց համար դատարանի մատչելիությունը կամ արդար դատաքննության իրավունքը:

6. Միեւնույն ժամանակ, սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանը կարեւորում է այն հարցի պարզաբա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

նումը, թե արդյո՞ք դատարանի իրավունքն է ոչ միայն կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետի պատճառները հարգելի ճանաչելու հանգամանքի հաստատումը, այլև բաց թողնված ժամկետը հարգելի ճանաչելու պարագայում նաև բաց թողնված ժամկետի վերականգնման հարցի լուծումը: Այսպես. օրենքը կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը վերականգնելու իրավունքը տվել է դատարանին, ինչն իրավաչափ է: Դատարանը, քննելով դիմումը, անդրադառնում է կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու ժամկետը հարգելի ճանաչելու նպատակով պահանջատիրոջ ներկայացրած պատճառների հիմնավորվածությամբ: Այսինքն՝ դատական նիստ հրավիրելու մասին օրենքի պահանջի տրամաբանությունը պահանջատիրոջ կողմից դատարան ներկայացված պատճառները հարգելի լինելու հանգամանքի մասին դատարանի կողմից պատճառաբանված գնահատական տալն է: Հետևաբար, այն պարագայում, երբ դատարանը հարգելի է համարում ներկայացված պատճառները, ապա վերականգնում է կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը: Մինչդեռ վիճարկվող նորմում օրենսդիրն օգտագործել է «դատարանը կարող է» հասկացությունը, այսինքն՝ դատարանի հայեցողությանն է թողել դատարանի կողմից կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը հարգելի ճանաչելու հիմքում ընկած պատճառները հարգելի ճանաչելուց հետո բաց թողնված ժամկետի վերականգնման հարցի լուծումը: Վերը նշվածից բխում է, որ վիճարկվող հոդվածով օրենսդիրը դատարաններին օժտել է հայեցողական լիազորությամբ՝ ժամկետների բացթողումը հարգելի ճանաչելուց բացի, **վերականգնել կամ չվերականգնել** ժամկետների բացթողումը: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ իրավունքի լիարժեք իրացումը կախվածության մեջ է դրվում դատական հայեցողությունից՝ ներկայացված պատճառները հարգելի ճանաչելու հանգամանքից զատ նաև բաց թողնված ժամկետի վերականգնման հարցի լուծման առումով, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նշված դատական հայեցողությունը չի կարող մեկնաբանվել այնքան լայն, որ խաթարվի այլոց իրավունքների եւ ազատությունների, ներառյալ՝ դրանց պաշտպանության իրավունքի էությունը կամ անհարկի սահմանափակվի դրանց իրացումը:

Դատական հայեցողության վերաբերյալ սահմանադրական դատարանը մի շարք որոշումներում արտահայտել է իրավական դիրքորոշումներ (ՍԴՈ-996, ՍԴՈ-997): Մասնավորապես, 18.10.2011թ.

ՍԳՈ-996 որոշման մեջ սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ՝ «... Ինչ վերաբերում է դատական հայեցողությանը, ապա այն ունի իր սահմանները եւ չի կարող փոխել իրավանորմի բնույթը կամ քննարկման առարկա դարձնել դրա նպատակահարմարության խնդիրը: Դատական հայեցողությունն ընտրություն կատարելու իրավասություն է] այնպիսի հնարավոր տարբերակների միջեւ, որոնք բոլորն էլ օրինական են»: Սույն գործով սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող իրավանորմի դեպքում պետք է ապահովվի հայեցողական լիազորության իրավաչափ եւ ոչ կամայական իրականացումը, այն պետք է լինի հստակ, միակերպ ընկալելի իրավահարաբերության կողմերի համար:

Միաժամանակ սահմանադրական դատարանն ընդունում է ի գիտություն, որ ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների նախաձեռնությամբ 2013թ. հուլիսի 3-ին շրջանառության մեջ է դրվել «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն եւ լրացում կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծը, որով առաջարկվել է օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին մասը շարադրել նոր խմբագրությամբ՝ հետեւյալ բովանդակությամբ. «**Պահանջատիրոջ** կողմից կատարողական թերքը կատարման ներկայացնելու ժամկետը հարգելի ճանաչված պատճառներով բաց թողնելու դեպքում **դատարանը վերականգնում է այն**»:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական **դատարանը Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին մասը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը՝ սահմանադրական դատարանի կողմից դրա սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտման հիման վրա ներկայացված հետեւյալ մեկնաբանությամբ. «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին մասի «քաղաքացի-պահանջատիրոջ» եզրույթն իրավակիրառական պրակտիկայում

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 14-ԻՆ ՔԻՇՆԵՎՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀՐԱՋԵՆԻ, ՌԱԶՄԱՄԹԵՐՔԻ, ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ
ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԵՎ ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ՍԱՐՔԵՐԻ ԱՆՕՐԻՆԱԿԱՆ
ՊԱՏՐԱՍՏՍԱՆ ԵՎ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԳԵՄ ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ
ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ (ԿԻՑ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՈՎ)
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

24 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության պետի տեղակալ Հ. Հունանյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2008 թվականի նոյեմբերի 14-ին Քիչնետում ստորագրված՝ Հրազենի, ռազմամթերքի, պայթուցիկ նյութերի եւ պայթուցիկ սարքերի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության դեմ պայքարում Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների համագործակցության մասին համաձայնագրում (կից վերապահումով) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2013 թվականի հուլիսի 10-ին սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հրազենի, ռազմամթերքի, պայթուցիկ նյութերի եւ պայթուցիկ սարքերի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության դեմ պայքարում Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների համագործակցության մասին համաձայնագիրն (այսուհետ՝ Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2008 թվականի նոյեմբերի 14-ին՝ Քիչնետում:

Հայաստանի Հանրապետությունը Համաձայնագիրն ստորագրել է վերապահումով, ըստ որի՝ Համաձայնագրի 16-րդ հոդվածն ընդունվում է հետեւյալ խմբագրությամբ. «Կողմերի համաձայնությամբ սույն Համաձայնագրում կարող են կատարվել փոփոխություններ եւ լրացումներ, որոնք ձեւակերպվում են համապատասխան արձանագրությամբ, որն ուժի մեջ է մտնում սույն Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելու համար նախատեսված կարգով եւ դրա անբաժանելի մասն է»:

2. Համաձայնագրով Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների կառավարությունները (այսուհետ՝ Կողմեր) համագործակցությունն իրականացնելու են՝ ա) Կողմերի համագործակցության իրավական-պայմանագրային հենքի կատարելագործման եւ հրազենի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության

դեմ պայքարի ոլորտում Կողմերի պետությունների օրենսդրության ներդաշնակեցմանը աջակցության, բ) հրազենի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության դեմ պայքարի համաձայնեցված ռազմավարության ու համատեղ միջոցների մշակման, գ) հրազենի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության հակազդման բնագավառում իրավասու մարմինների փոխգործակցության մեխանիզմների համակարգման եւ կատարելագործման, դ) հրազենի անօրինական պատրաստմանը եւ շրջանառությանը մասնակից անդրազգային հանցավոր խմբերի, դրանց առաջնորդների եւ մասնակիցների մասին տվյալների համատեղ բանկի ստեղծման, ե) հրազենի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության հակազդման հարցերի հետ կապված միջազգային կազմակերպություններում եւ միջազգային ֆորումներում փոխգործակցության եւ զ) հրազենի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության կանխման ուղղությամբ համատեղ եւ/կամ համաձայնեցված միջոցառումների անցկացման ուղղություններով:

3. Համաձայնագրով Կողմերը համագործակցությունն իրականացնելու են՝ 1) տեղեկատվության փոխանակման, 2) օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների անցկացման վերաբերյալ հարցումների կատարման, 3) համատեղ եւ/կամ համակարգված՝ պրոֆիլակտիկ եւ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների ծրագրման եւ իրականացման, այդ թվում՝ վերահսկվող մատակարարման մեթոդի օգտագործմամբ, 4) աշխատանքային փորձի փոխանակման, աշխատանքային հանդիպումների, խորհրդատվությունների, խորհրդակցությունների, գործնական կոնֆերանսների եւ սեմինարների անցկացման, 5) կադրերի պատրաստման եւ մասնագետների որակավորման բարձրացման գործում աջակցության, 6) փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող հարցերով համատեղ գիտական հետազոտությունների անցկացման, 7) օրենսդրական եւ այլ նորմատիվ իրավական ակտերի, գիտական հետազոտությունների արդյունքների եւ մեթոդական հանձնարարականների փոխանակման ձեւերով:

4. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ հիմնական պարտավորությունները.

ա) Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմինների միջոցով Կողմերի հետ իրականացնել համագործակցություն զենքի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության հետ կապված հանցագոր-

ծությունների կանխարգելման, հայտնաբերման, խափանման եւ բացահայտման գործում,

բ) Կողմերի հետ համագործակցությունն իրականացնել Համաձայնագրի 3-րդ եւ 4-րդ հոդվածներում սահմանված ուղղություններով եւ ձեւերով,

գ) փոխադարձ պայմանավորվածությունների հիման վրա օգտագործել վերահսկվող մատակարարման մեթոդը հրազենի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության հետ կապված հանցագործությունները խափանելու եւ բացահայտելու, ինչպես նաեւ դրանց մասնակից անձանց հայտնաբերելու նպատակով,

դ) Համաձայնագրի շրջանակներում համագործակցությունն իրականացնել աջակցություն ցուցաբերելու մասին հայցի հիման վրա, ինչպես նաեւ տեղեկատվություն տրամադրելու միջոցով,

ե) որպես հայցվող Կողմ՝ ապահովել, որպեսզի Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմինը հայցը կատարի հնարավորին չափ սեղմ ժամկետում, բայց առավելագույնը՝ հայցը ստանալու օրվանից 30 օրվա ընթացքում՝ բացառությամբ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների անցկացման մասին հայցերի կատարման, եթե Կողմերի միջեւ այլ պայմանավորվածություն չկա, եւ այդ մասին տեղեկացնի հայցող Կողմի պետության իրավասու մարմնին,

զ) ապահովել, որպեսզի հայցվող Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմնին անմիջապես ծանուցի հայցող Կողմի պետության իրավասու մարմնին հայցի կատարմանը խոչընդոտող կամ կատարումը զգալիորեն ուշացնող հանգամանքների մասին, իսկ եթե հայցի կատարումը հայցն ստացած մարմնի իրավասության մեջ չէ, ապա երաշխավորել, որ նա կփոխանցի հայցը Հայաստանի Հանրապետության մեկ այլ մարմնի, որն իրավասու է այն կատարելու, եւ այդ մասին անմիջապես կտեղեկացնի հայցող Կողմի իրավասու մարմնին,

է) ապահովել, որպեսզի հայցի կատարման ամբողջական կամ մասնակի մերժման կամ հետաձգման մասին հայցվող Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմինը ծանուցի հայցող Կողմի պետության իրավասու մարմնին՝ նշելով մերժման կամ հետաձգման պատճառները,

ը) ապահովել Համաձայնագրին համապատասխան ստացված տեղեկատվության եւ փաստաթղթերի պաշտպանությունն ու պահպանվածությունը,

թ) երաշխավորել, որ Համաձայնագրի հիման վրա ստացված տեղեկատվությունը կամ հայցի կատարման արդյունքները, առանց դրանք

տրամադրող Կողմի գրավոր համաձայնության, չեն օգտագործվի այլ նպատակներով, քան այն նպատակներն են, որոնց համար դրանք հայցվել կամ տրամադրվել են, իսկ տեղեկատվությունը եւ փաստաթղթերը, որոնք Համաձայնագրի հիման վրա ստացվել է մյուս Կողմից, չփոխանցել երրորդ կողմի՝ առանց դրանք տրամադրած Կողմի նախնական գրավոր համաձայնության,

ժ) սույն Համաձայնագրի իրագործման հետ կապված ծախսերն իրականացնել ինքնուրույն, եթե յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում այլ կարգ չի համաձայնեցված:

5. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունը Համաձայնագրի մյուս մասնակիցների հետ մեկտեղ Համաձայնագրի 9-րդ հոդվածում սահմանված տեղեկատվության պաշտպանության ապահովման պարտավորությունը շարունակելու է կրել նույնիսկ Համաձայնագրի գործողության դադարեցումից կամ դրանից դուրս գալուց հետո:

6. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ, իրականացնելով ՀՀ Սահմանադրության 89-րդ հոդվածով սահմանված լիազորությունները, Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը պարտավոր է ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ՝ Համաձայնագրով ստանձնած պարտավորությունների հետագա կատարման հուսալիությունն առավելագույնս ամրապնդելու նպատակով:

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը միաժամանակ նշում է, որ քննության առարկա Համաձայնագրով ստանձնած պարտավորությունների ընդհանուր բնույթը եւ, միաժամանակ, հրազենի, ռազմամթերքի, պայթուցիկ նյութերի եւ պայթուցիկ սարքերի անօրինական պատրաստման եւ շրջանառության դեմ պայքարում միջազգային համագործակցության բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությունը պահանջում են Համաձայնագրի կատարման նկատմամբ վերահսկողության հստակ եւ անընդհատ իրականացվող մեխանիզմ:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 2-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ
ՄԻՋԵՎ «ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏԵՆԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄ-
ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՒԼ» ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

24 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Ս. Կարայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25-րդ, 38-րդ եւ 72-րդ հոդվածների,

ընթաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի մայիսի 2-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական ներդրումային բանկի միջեւ «Երևանի մետրոպոլիտենի վե-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 1(71)2014
99

րակառուցում-երկրորդ փուլ» ֆինանսական պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան՝ մուտքագրված 09.08.2013թ.:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով պայմանագիրը, ինչպես նաև գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական ներդրումային բանկի միջև «Երեւանի մետրոպոլիտենի վերակառուցում – երկրորդ փուլ» ֆինանսական պայմանագիրը Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստորագրվել է 2013թ. մայիսի 2-ին:

Պայմանագրի նպատակն է՝ տրամադրել Հայաստանի Հանրապետությանը 5.000.000 եվրո գումարի չափով վարկ՝ «Երեւանի մետրոպոլիտենի վերակառուցում – երկրորդ փուլ» ծրագիրը ֆինանսավորելու համար:

Պայմանագիրն ունի 4 առդիր՝ Առդիր Ա. «Տեխնիկական նկարագիրը», «Բանկ ներկայացվելիք՝ Ծրագրի վերաբերյալ տեղեկատվությունը եւ փոխանցման միջոցը», Առդիր Բ. «EURIBOR-ի սահմանումը», Առդիր Գ. «Վարկառուի համար շեւթղթերը», Առդիր Դ. «Վարկառուի կողմից տրամադրվող հավասարագրի շեւր» եւ երկու հավելված: Դեկլարատիվ դրույթները, առդիրները կազմում են Պայմանագրի մասը: Հավելվածները ներկայացվում են Պայմանագրին կից:

II Փուլում իրականացվելիք վերականգնողական աշխատանքի նպատակն է Երեւան քաղաքի մետրոպոլիտենի թունելների ջրի ներհոսքի զգալի նվազեցումը, թունելների վիճակի բարելավումը, տեխնիկական սպասարկելիության բարձրացումը եւ դրանց համար երկարաժամկետ ծառայության ապահովումը:

II Փուլը ներառում է մետրոյի թունելների ջրի ներհոսքի խնդրի լուծումը, ինչպես նաև գծային տնտեսության եւ անվտանգության լրացուցիչ բարելավումներ, վագոնների վերանորոգում ու արդիականացում:

2. Պայմանագրով Եվրոպական ներդրումային բանկը (այսուհետ՝ Բանկ: Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրում է հինգ միլիոն (5.000.000: եվրո գումարի չափով վարկ: Ծրագրի ավարտման ամսաթիվը 2016թ. վերջն է, իսկ Միջոցների ստացման վերջնաժամկետը նշանակված է 2016 թվականի ապրիլի 18-ը: Հատկացման եւ վճարման արժույթը եվրոն է:

Բանկի կողմից Վարկը հատկացվում է մինչեւ հինգ տրանշ ձեռով՝ Երկրորդ փուլի իրականացման առաջընթացի համաձայն: Յուրաքանչյուր տրանշի գումարը, եթե այն չի համարվում վարկի օգտագործման մաս, կազմում է 1.000.000 (մեկ միլիոն: եվրո):

3. Պայմանագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- ոչ ուշ, քան Հատկացման սահմանված ամսաթվից 15 (տասնհինգ) օր առաջ (IBAN ծածկագրով կամ տեղական բանկային պրակտիկայում ընդունված համապատասխան ձեւաչափով) Բանկին գրավոր տեղեկացնել ԵՆԲ փոխառության հաշվի մասին եւ ընդունել, որ այդ հաշվին կատարվող վճարումները կազմում են Պայմանագրով նախատեսված հատկացումները, կարծես վճարումները կատարվել են ՀՀ-ի սեփական բանկային հաշվին,
- Պայմանագրի ներքո տրանշները ստանալու համար՝ Հատկացման սահմանված ամսաթվից առաջ 7-րդ աշխատանքային օրը կամ դրանից շուտ, Բանկին ներկայացնել Բանկի պահանջները բավարարող ձեռով եւ բովանդակությամբ (բացառապես նրա հայեցողությամբ), Պայմանագրի 1.04.Ա, 1.04.Բ եւ 1.04.Գ հոդվածներում նշված փաստաթղթերը կամ հաստատումները,
- կանխավճարի հատուցման իրավիճակի կամ Պայմանագրի 10.01 հոդվածով նախատեսված իրավիճակի առաջացման պատճառով Բանկի կողմից Ընդունված տրանշը կասեցնելու դեպքում Բանկին վճարել հետաձգման փոխհատուցում, որը հաշվարկվում է կասեցված հատկացման գումարի հիման վրա,
- Պայմանագրի 1.06.Ա հոդվածին համապատասխան Ֆիքսված տոկոսադրույքով տրանշը, որը Հաստատված տրանշ է, ՀՀ-ի կողմից չեղյալ հայտարարման պարագայում, փոխհատուցել Բանկին Պայմանագրի 4.02Բ հոդվածով սահմանված կարգով,
- կատարել տոկոսի վճարումը մասերով ֆիքսված տոկոսադրույքով յուրաքանչյուր տրանշի չմարված հաշվեկշռի մասով՝ ֆիքսված

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

- տոկոսադրույքով, կիսամյակային կտրվածքով, Հատկացման առաջարկում նշված համապատասխան Վճարման ամսաթվերին՝ սկսած տրանշի հատկացման օրվան հաջորդող առաջին Վճարման ամսաթվից,
- կատարել տոկոսի վճարումը մասերով Լողացող տոկոսադրույքով յուրաքանչյուր տրանշի չմարված հաշվեկշռի մասով՝ Լողացող տոկոսադրույքով, կիսամյակային կտրվածքով, Հատկացման առաջարկում նշված համապատասխան Վճարման ամսաթվերին՝ սկսած տրանշի հատկացման օրվան հաջորդող առաջին Վճարման ամսաթվից,
 - չխախտելով Պայմանագրի 10-րդ հոդվածը եւ բացառություն կատարելով 3.01-ին հոդվածից՝ Պայմանագրի պայմանների ներքո վճարվելիք ցանկացած ժամկետանց գումարի դիմաց վճարել տոկոսներ վճարման ենթակա ամսաթվից մինչեւ վճարման ամսաթիվը, տարեկան տոկոսադրույքով, որը համարժեք է EURIBOR + 2% (200 բազիսային կետ), եւ ենթակա են վճարման Բանկի պահանջագրի համաձայն,
 - ֆիքսված տոկոսադրույքով տրանշի ներքո որեւէ ուշացած գումարի համար ցանկացած տոկոս վճարել տարեկան տոկոսադրույքով, այսինքն՝ Պայմանագրի 3.01.Ա հոդվածում նշված տոկոսադրույքը՝ գումարած 0.25% (25 բազիսային կետ), եթե այդ տարեկան տոկոսադրույքը ցանկացած տվյալ ժամանակահատվածի համար գերազանցում է Պայմանագրի 3.02 հոդվածի 1-ին պարբերությունում նշված տոկոսադրույքը,
 - ֆիքսված տոկոսադրույքով տրանշը նախօրոք վճարելու պարագայում՝ վճարել Կանխավճարի փոխհատուցում Կանխավճարի ամսաթվին,
 - հնարավորինս սեղմ ժամկետներում Բանկին տեղեկացնել ՀՀ-ի կամ Շահագործողի մասով Օրենքի փոփոխության իրավիճակ առաջանալու կամ այդպիսի իրավիճակ առաջանալու հավանականության մասին,
 - եթե Ծրագրի հետ կապված ընդհանուր ծախսը գերազանցում է 3-րդ Դեկլարատիվ դրույթում նշված գումարի չափը, ապա առանց Բանկին դիմելու, ձեռք բերել միջոցներ՝ Ծրագրի հավելյալ ծախսերը վճարելու համար, որպեսզի Ծրագիրն ավարտին հասցվի Տեխնիկական նկարագրին համապատասխան եւ Հավելյալ ծախսեր վճարելու վերաբերյալ ծրագրերը անհապաղ ներկայացնել Բանկ,

- ապահովել, որպեսզի ՀՀ-ի վճարման պարտավորությունները Պայմանագրի շրջանակներում դասակարգվեն բոլոր ներկա եւ ապագա՝ չապահովված ու չստորակարգված այլ պարտավորությունների վճարման իրավունքին հավասար առաջնահերթությամբ՝ ՀՀ-ի ցանկացած Պարտքային փաստաթղթի ներքո,
- Բանկի կողմից գրավոր պահանջ ներկայացվելու դեպքում՝ համաձայն Պայմանագրի 10-րդ Հոդվածում սահմանված պարտավորությունների, անմիջապես հետ վճարել Փոխառությունը ամբողջությամբ կամ մասամբ՝ Պայմանագրի ներքո կուտակված տոկոսների կամ այլ չվճարված գումարների հետ միասին եւ այլն:

4. Պայմանագրում ամրագրված դրույթները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 9-րդ հոդվածին եւ բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման սահմանադրական սկզբունքից:

5. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ «Երեւանի մետրոպոլիտենի վերակառուցում» 30 մլն եվրո ընդհանուր արժողությամբ փաթեթային ծրագիրը բաղկացած է 2 փուլից՝ յուրաքանչյուրը՝ 15 մլն եվրո: «Երեւանի մետրոպոլիտենի վերակառուցում - առաջին փուլ»-ի շրջանակներում 2010 թվականի մարտի 10-ին կնքվել է 15 մլն եվրո ընդհանուր արժողությամբ սինդիկատական վարկային համաձայնագիր, որից 5 մլն եվրոն՝ որպես դրամաշնորհ, տրամադրել է Եվրոպական Միության Հարեւանության Ներդրումային գործիք-NIF-ը եւ 5-ական մլն եվրոյի չափով վարկեր տրամադրել են Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկը (այսուհետ՝ ՎՋԵԲ: եւ ԵՆԲ-ն: Ըստ ՀՀ Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի բացատրության՝ գումարն ուղղվել է Երեւան քաղաքի մետրոյի համակարգի վերակառուցման եւ մատուցվող ծառայությունների անվտանգության բարձրացման նպատակով իրականացվող գերակա կապիտալ ներդրումների ֆինանսավորմանը: Այս ծրագրի շրջանակներում մասնավորապես թարմացվել է մետրոյի շարժակազմը, նորոգվել է ռելսերի եւ էլեկտրամատակարարման մաշված համակարգը, գնվել է տեխնիկական սպասարկում իրականացնող դրեզինա եւ փոխվել են պոմպակայանները, որոնց միջոցով դուրս է մղվում թունել ներթափանցող ջուրը: Ներդրումների արդյունքում ապահովվել են մետրոպոլիտենի շահագործման բարելավված անվտանգությունը եւ ուղեգծերի հարմարավետությունը: Ծրագրի առաջին

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

փուլով նախատեսված աշխատանքներն ամբողջությամբ իրականացվել են:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2013 թվականի մայիսի 2-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական ներդրումային բանկի միջեւ «Երեւանի մետրոպոլիտենի վերակառուցում-երկրորդ փուլ» ֆինանսական պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**24 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1117**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 19-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ
ԵՎ ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ
«ԵՐԵՎԱՆԻ ՋՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ»
ՓՈԽԱՌՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

24 սեպտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող, զեկուցող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Ս. Կարայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի հուլիսի 19-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի միջեւ «Երևանի ջրա-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 1(71)2014

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

մատակարարման բարելավման ծրագիր» փոխառության համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 24 օգոստոսի 2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով դիմումը, գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով փոխառության համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց .**

Հայաստանի Հանրապետության եւ Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի միջեւ «Երեւանի ջրամատակարարման բարելավման ծրագիր» փոխառության համաձայնագիրն ստորագրվել է 2013թ. հուլիսի 19-ին՝ ջրամատակարարման ցանցը վերակառուցելու, ճնշման պոմպերը եւ բնակարաններում առանձին միացումները փոխարինելու միջոցով Երեւան քաղաքի ջրամատակարարումը բարելավելու նպատակով:

Համաձայնագրի I հոդվածի 1.01 բաժնի ա) ենթակետի համաձայն՝ 2012թ. դեկտեմբերի 1-ով թվագրված Ստանդարտ պայմանների բոլոր դրույթները ներառվում ու դառնում են կիրառելի Համաձայնագրի նկատմամբ նույն ուժով ու գործողությամբ այնպես, ինչպես եթե դրանք ամբողջությամբ սահմանվեին Համաձայնագրում:

Համաձայնագրի բաղկացուցիչ մասն են կազմում նաեւ երկու առդիրները եւ 2-րդ Առդիրի հավելումը. Առդիր 1՝ «Ծրագրի նկարագրությունը», Առդիր 2՝ «Կատեգորիաներ եւ փոխառության միջոցների օգտագործում»:

Համաձայնագրի 1-ին առդիրում նկարագրված՝ Ծրագրի իրականացման նպատակով Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկը Հայաստանի Հանրապետությանը՝ Համաձայնագրում սահմանված կամ վկայակոչված պայմաններով, տրամադրում է 7 միլիոն (7,000,000) ԱՄՆ դոլար գումար:

Հանձնառության վճարի դրույքը տարեկան 0.5 տոկոս է: Վարկի փակման ժամկետը 2028թ. ապրիլի 16-ն է:

Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, ի թիվս այլնի, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

- ապահովել, որպեսզի փոխառության օգտագործման նվազագույն գումարը լինի 50.000 ԱՄՆ դոլար,
- ապահովել, որպեսզի կանխավճարի նվազագույն գումարը լինի 500.000 ԱՄՆ դոլար,
- ապահովել, որպեսզի չեղյալ հայտարարման նվազագույն գումարը լինի 500.000 ԱՄՆ դոլար,
- ապահովել տոկոսագումարների վճարումը յուրաքանչյուր տարվա ապրիլի 16-ին եւ հոկտեմբերի 16-ին,
- ապահովել Փոխառության մարումը քսանչորս հավասար (կամ հնարավորինս հավասար) կիսամյակային վճարումների միջոցով՝ յուրաքանչյուր տարվա ապրիլի 16-ին եւ հոկտեմբերի 16-ին, Փոխառության առաջին մարումը կատարել տոկոսագումարների վճարման ամսաթվին, որն ընկնում է Համաձայնագրի ստորագրման երրորդ տարեդարձին կամ դրանից անմիջապես հետո,
- ողջ Փոխառության կամ Փոխառության գումարի այդ պահի դրությամբ վճարման ենթակա չափի համար Փոփոխվող տոկոսադրույքի վճարման փոխարեն Ֆիքսված տոկոսադրույքի վճարումը Փոխառության այդ մասի համար ընտրելու դեպքում՝ Ստանդարտ պայմանների բաժին 3.04. «գ» կետի, Համաձայնագրի բաժին 2.02.-ի «ը» կետի նպատակների համաձայն՝ ապահովել, որպեսզի Փոխառության մայր գումարը, որը փոխարկվում է Փոփոխվող տոկոսադրույքից Ֆիքսված տոկոսադրույքի, չլինի 1.500.000 ԱՄՆ դոլարից պակաս,
- տրամադրել Փոխառության միջոցները Բանկի համար ընդունելի պայմաններով, Ծրագրի իրականացման բացառիկ նպատակով, Համաձայնագրի 2.03 բաժնում նկարագրված նպատակներով,
- Ֆինանսական համաձայնագրերի եւ Ծրագրի փաստաթղթերի շրջանակներում, որոնց Կողմ է հանդիսանում Հայաստանի Հանրապետությունը, իր իրավունքները կիրառել այնպես, որ պաշտպանի իր եւ Բանկի շահերը, բավարարի այդպիսի համաձայնագրերի դրույթները եւ իրականացնի այն նպատակները, որոնց համար տրամադրվել է Փոխառությունը,
- չփոխանցել, չփոփոխել, չեղյալ չհայտարարել եւ չհրաժարվել որեւէ Ծրագրի փաստաթղթի, որի Կողմ է հանդիսանում Հայաստանը

- տանի Հանրապետությունը, որտեղ դրույթից, բացի Բանկի կողմից նախատեսված դեպքերից,
- ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ քայլերը, որպեսզի Օպերատորն ու Քաղաքապետարանը կատարեն իրենց բոլոր համապատասխան պարտականությունները Ծրագրի համաձայնագրերի ներքո, որոնց Կողմ են նրանք հանդիսանում, ներառյալ, առանց սահմանափակումների, Օպերատորի՝ Համաձայնագրի հոդված III, 3.01 բաժնի «դ» կետով նախատեսված պարտականությունները,
 - ձեռնարկել եւ պահանջել, որ իր վարչություններն ու ստորաբաժանումները ձեռնարկեն բոլոր օրենսդրական, կարգավորող կամ այլ գործողությունները կամ չնոռանան ձեռնարկել այդպիսի գործողություններ, որոնք պահանջվում են Ֆինանսական համաձայնագրերի եւ Ծրագրի փաստաթղթերի եւ Օպերատորի հետ որտեղ համաձայնագրի դրույթները գործողության մեջ դնելու համար, ներառյալ, սակայն չսահմանափակվելով որտեղ գործողությամբ, որն անհրաժեշտ է, որ Օպերատորին եւ Քաղաքապետարանին հնարավորություն տրվի կատարելու իրենց համապատասխան՝ ֆինանսական եւ այլ պարտավորությունները՝ նախատեսված Ֆինանսական համաձայնագրերի եւ Ծրագրի փաստաթղթերի շրջանակներով,
 - ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, որպեսզի Հայաստանի Հանրապետության կողմից ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն վերահսկվող որտեղ պետական սուբյեկտ, որը Օպերատորի հաճախորդ է հանդիսանում, բարեխղճորեն Օպերատորին վճարի ջրամատակարարման եւ կեղտաջրերի հեռացման ծառայությունների դիմաց վճարման ենթակա բոլոր գումարները ժամանակին, կանխիկով եւ ամբողջությամբ,
 - կատարել եւ ապահովել, որպեսզի Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեն եւ/կամ որտեղ այլ կողմ, որին Հայաստանի Հանրապետությունը լիազորել է, կատարի իր բոլոր պարտավորությունները Վարձակալության պայմանագրի եւ որտեղ այլ համաձայնագրի ներքո, որի համաձայն Օպերատորը համաձայնում է շահագործել Գույքը Հայաստանի Հանրապետության անունից: Բանկի անհամաձայնության դեպքում չձեռնարկել կամ չհամաձայնել որտեղ գործողության եւ ապահովել, որպեսզի Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեն եւ/կամ որտեղ այլ կողմ, որը լիազորված է Հայաստանի Հանրապետության անունից, չձեռնարկի կամ չհամաձայնի որտեղ գործողության, որի արդյունքում կփոփոխվի, չեղ-

- յալ կհայտարարվի, կփոխանցվի Օպերատորի հետ որեւէ համաձայնագիր կամ դրա որեւէ դրույթ կամ դրանից հրաժարում,
- վարձակալության պայմանագրի ժամկետի սպառման կապակցությամբ անցկացնել մրցույթ, որպեսզի երրորդ կողմը շահագործի Գույքը Հայաստանի Հանրապետության անունից, Բանկի համար խելամիտ եւ բավարար պայմաններով,
 - դիմել Բանկին՝ նախապես գրավոր համաձայնություն ստանալու համար՝ նախքան Վարձակալության պայմանագրի կամ դրան հաջորդող որեւէ համաձայնագրի կամ համաձայնագրերի որեւէ փոփոխություն, դադարեցում կամ վերսկսում իրականացնելը, համաձայն որոնց երրորդ կողմը շահագործելու է Գույքը, Հայաստանի Հանրապետության անունից, կամ նախքան Գույքի շահագործման վերաբերյալ որեւէ նոր համաձայնագիր կամ համաձայնագրեր կնքելը հաջորդ օպերատորի հետ, որի համաձայնությունը չպետք է առանց պատճառի ուշացվի՝ Համաձայնագրի հոդված III, 3.01 բաժնի «թ» կետով նախատեսված դեպքերից ելնելով,
 - չվաճառել, չփոխանցել, վարձակալությամբ չտալ եւ այլ կերպով չտնօրինել եւ ապահովել, որպեսզի Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեն եւ/կամ որեւէ այլ կողմ, որին Հայաստանի Հանրապետությունը լիազորել է, չվաճառի, չփոխանցի, վարձակալությամբ չհանձնի կամ այլ կերպով չտնօրինի Օպերատորի կողմից շահագործվող ակտիվներն ամբողջությամբ կամ զգալի մասով, որոնք կարելու է ցանկալի են Օպերատորի հիմնական գործունեության բնականոն ընթացքի համար, ներառյալ Գույքը եւ/կամ Ծրագրի իրականացումը,
 - տրամադրել անհրաժեշտ միջոցներ, Համաձայնագրի, Ծրագրի համաձայնագրերի եւ Տեխնիկական համագործակցության հիմնադրամի միջոցներով գնվելիք ապրանքների, աշխատանքների ու ծառայությունների ԱԱՀ-ն եւ այլ տուրքերը ֆինանսավորելու համար,
 - ապահովել, որպեսզի Օպերատորին թույլատրվի իր ծառայությունների համար այնպիսի սակագներ գանձել, որոնք լիովին կծածկեն բոլոր համապատասխան ծախսերը, ներառյալ Ֆինանսական Համաձայնագրերի եւ Ծրագրի Փաստաթղթերի ներքո Փոխառության սպասարկման ծախսերը,
 - չդադարեցնել, չփոփոխել, չհրաժարվել կամ չհամաձայնել փոխանցել որեւէ Ֆինանսական համաձայնագիր կամ Ծրագրի Փաստաթուղթ, որոնց կողմ է հանդիսանում Հայաստանի Հանրապետությունը,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

- ժամանակին ծանուցել Բանկին Օպերատորի հետ որեւէ համաձայնագրի խախտման մասին,
- ձեւակերպել ցանկացած այլ փաստաթուղթ եւ ձեռնարկել ցանկացած այլ գործողություն, որոնք անհրաժեշտ կամ ցանկալի են Ֆինանսավորման համաձայնագրերը եւ Ծրագրի Փաստաթղթերը գործողության մեջ դնելու համար,
- ներկայացնել եւ երաշխավորել Բանկին Համաձայնագրի կնքման ամսաթվին, Գործողության ամսաթվին, յուրաքանչյուր օգտագործման կիրառման ամսաթվին եւ Փոխառության յուրաքանչյուր Տրամադրման ամսաթվին, որ յուրաքանչյուր Կողմ կատարել է իր բոլոր պարտավորություններն այդ ժամանակ ուժի մեջ գտնվող Օպերատորի հետ համաձայնագրերի ներքո, եւ, որ Հայաստանի Հանրապետությունն ունի իրավասություն եւ հեղինակություն՝ ապահովելու համար եւ կապահովի, որ Օպերատորի կողմից գանձվող սակագները սահմանվեն այնպիսի մակարդակով, որը լիովին ծածկում է Օպերատորի բոլոր համապատասխան ծախսերը, ներառյալ՝ Ֆինանսավորման համաձայնագրերի եւ Ծրագրի Փաստաթղթերի ներքո Փոխառությունների սպասարկման ծախսերը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2013 թվականի հուլիսի 19-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի միջեւ «Երեւանի ջրամատակարարման բարելավման ծրագիր» փոխառության համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**24 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1118**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀՀ ՍԱՐԳՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ
ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԳԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ
73-ՐԳ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՍԱՍԻ 3-ՐԳ ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

8 հոկտեմբերի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի՝ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի իրավական վերլուծության վարչության պետ Ա. Վարդեանյանի, նույն վարչության մասնագետ Ս. Յուզբաշյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի փորձաքննության վարչության պետ Ս. Յուզբաշյանի, իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ս. Համբարձումյանի, հետազոտությունների եւ վերլուծությունների կենտրոնի փորձագետ Հ. Սարդարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 68-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասին 3-րդ կետի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի՝ 31.05.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ին:

Օրենսգրքի՝ «Պաշտպանի իրավունքները եւ պարտականությունները» վերտառությամբ 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետը սահմանում է.

«1. Պաշտպանը, նպատակ ունենալով պարզելու մեղադրանքը հերքող, կասկածյալի կամ մեղադրյալի պատասխանատվությունը բացառող կամ պատիժը եւ դատավարական հարկադրանքի միջոցները մեղմացնող հանգամանքները, նրա օրինական շահերը պաշտպանելու, կասկածյալին եւ մեղադրյալին իրավաբանական օգնություն ցույց տալու համար, սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով, իրավունք ունի ...

3) քրեական հետապնդման մարմնի առաջարկով մասնակցել իրականացվող քննչական կամ այլ դատավարական գործողություններին, քրեական հետապնդման մարմնի թույլտվությամբ մասնակցել քրեական հետապնդման մարմնի կողմից իր միջնորդությամբ իրականացվող բոլոր քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին, մասնակցել իր պաշտպանյալի մասնակցությամբ իրականացվող ցանկացած քննչական կամ այլ դատավարական գործողությանը, եթե դա պահանջում է կասկածյալը կամ մեղադրյալը, կամ գործողությունը սկսելիս դրա մասին միջնորդում է ինքը՝ պաշտպանը»:

Ընդունվելուց ի վեր օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետը փոփոխությունների չի ենթարկվել:

2. Գիմողի կարծիքով՝ օրենսգրքի վիճարկվող նորմերը հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասությամբ ամրագրված դրույթին:

Ըստ դիմողի՝ պաշտպանի իրավունքներին վերաբերող կարգավորումը, որի համաձայն՝ պաշտպանն իրավունք ունի քրեական հետապնդման մարմնի քույլավորությամբ մասնակցել քրեական հետապնդման մարմնի կողմից իր միջնորդությամբ իրականացվող բոլոր քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին, հանգեցնում է այդ իրավունքի իրականացման մեխանիզմների սահմանափակման այն դեպքում, երբ կասկածյալը կամ մեղադրյալը, ունենալով պաշտպան, քննչական գործողության շրջանակներում չեն պահանջում նրա մասնակցությունը, այլ դրա մասին միջնորդում է ինքը՝ պաշտպանը: Գիմողը գտնում է, որ քրեական հետապնդման մարմնին նման լիազորություն տրամադրելով՝ գործնականում հնարավոր են անհարկի եւ ոչ իրավաչափ սահմանափակումներ՝ կապված քննչական եւ այլ դատավարական գործողությունների ընթացքում պաշտպանի մասնակցության հետ: Ըստ դիմողի՝ պարզ չէ նաեւ, թե ինչ նպատակ է հետապնդել օրենսդիրը, նախատեսելով քրեական վարույթի առանցքային մասնակիցներից մեկի՝ պաշտպանի պարտավորությունները կատարելու համար խոչընդոտ եւ/կամ սահմանափակում, այն է՝ «...քննչական գործողությունը սկսելիս դրա մասին միջնորդում է ինքը՝ պաշտպանը»:

Իր տեսակետը հիմնավորելու համար դիմողը հարկ է համարում նշել, որ օրենսգրքում բացակայում են հստակ պայմաններ եւ/կամ հիմքեր, որոնց առկայության դեպքում քրեական վարույթն իրականացնող մարմինը կարող է «թույլ չտալ» պաշտպանին մասնակցել պաշտպանի միջնորդությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին:

Օրենսգրքի վիճարկվող դրույթներում «սկսելիս» եզրույթի սեփական մեկնաբանության հիման վրա դիմողը գտնում է, որ նշված եզրույթն «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 86-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին համապատասխան իր տառացի մեկնաբանության արդյունքում նշանակում է, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ պաշտպանն արդեն սկսած քննչական գործողությանը մասնակցելու միջնորդություն է ներկայացնում, սպա այդպիսի միջնորդությունը՝ համաձայն օրենսգր-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

քի վիճարկվող դրույթների, ենթակա է մերժման, քանի որ չի պահպանել օրենսգրքով նախատեսված ժամանակային «սկսելիս» պահանջը:

Հղում կատարելով իրավական որոշակիության վերաբերյալ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ «Սանդի Թայմս» ընդդեմ Միացյալ Թագավորության եւ Մարկիսն ընդդեմ Բելգիայի գործերով կայացված վճիռներին եւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-753 որոշմանը՝ դիմողը գտնում է, որ օրենսգրքի վիճարկվող դրույթներում «թույլտվությամբ» եւ «սկսելիս» եզրույթները չեն համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին եւ տարընթերցումների իրական ռիսկ են պարունակում, որի արդյունքում կարող է խախտվել անձանց իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքը եւ լրջորեն վտանգվել պաշտպանի կողմից քննչական գործողության ժամանակ իր պաշտպանյալին իրավաբանական օգնության տրամադրումը:

3. Պատասխանող կողմը հիմնականում չի առարկում դիմողի փաստարկները:

Անդրադառնալով դիմողի այն փաստարկին, համաձայն որի՝ օրենսգրքում բացակայում են հստակ պայմաններ եւ/կամ հիմքեր, որոնց առկայության դեպքում քրեական վարույթն իրականացնող մարմինը կարող է «թույլ չտալ» պաշտպանին մասնակցել պաշտպանի միջնորդությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին, պատասխանող կողմը նույնպես արձանագրում է, որ օրենքով նշված չեն այն հիմքերը, որոնց առկայության դեպքում միայն կարող է սահմանափակվել քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին պաշտպանի մասնակցության իրավունքը: Այդ կապակցությամբ պատասխանող կողմն արտահայտում է իր ենթադրությունն այն մասին, որ եթե օրենքով չկան պաշտպանի մասնակցությունը բացառող հանգամանքներ, ապա պետք է ապահովվի վերջինիս անարգել մասնակցությունը, եւ կարծիք է հայտնում, որ սահմանափակումները կարող են վերաբերել այնպիսի քննչական գործողություններին, ինչպիսիք են քննումը (հոդված 220), անձնական խուզարկությունը (հոդված 229) եւ փորձաքննությունը (հոդված 248):

Անդրադառնալով դիմողի մյուս փաստարկին՝ կապված իրավական անորոշության հետ, պատասխանող կողմը, չբացառելով պաշտպանի մասնակցության անհրաժեշտությունը ոչ միայն քննչական գործողության հենց սկզբից, այլեւ քննչական գործողության ընթացքում, նույնպես գտնում է, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմը կարող է տարըն-

թերցումների տեղիք տալ եւ քննչական ու այլ դատավարական գործողություններին պաշտպանի մասնակցության սահմանափակման հիմք հանդիսանալ:

ԱՊՀ երկրների քրեական դատավարության օրենսգրքերի ուսումնասիրության արդյունքներով պատասխանող կողմը գտնում է, որ դրանք եւս վկայում են, որ պաշտպանն անարգել մասնակցում է այն քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին, որոնք իրականացվում են իր պաշտպանյալի մասնակցությամբ, կամ երբ քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններ կատարելու նախաձեռնությամբ հանդես է եկել ինքը՝ պաշտպանը կամ իր պաշտպանյալը: Միաժամանակ, վկայակոչելով ԱՊՀ մի շարք երկրների քրեական դատավարության օրենսգրքերի կոնկրետ հոդվածներ՝ պատասխանողն արձանագրում է, որ նշված երկրներում այլ քննչական եւ դատավարական գործողություններին պաշտպանը մասնակցում է քրեական հետապնդման մարմնի թույլտվությամբ:

Ամփոփելով՝ պատասխանող կողմը գտնում է, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմով նախատեսված իրավակարգավորման պայմաններում, երբ պաշտպանի միջնորդությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին վերջինիս մասնակցությունը սահմանափակվում է քրեական հետապնդման մարմնի թույլտվությամբ, կարող է հիմք հանդիսանալ պաշտպանյալի՝ իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքի սահմանափակման համար՝ չերաշխավորելով իրավունքների եւ օրինական շահերի լիարժեք պաշտպանություն:

Միաժամանակ, պատասխանող կողմն արձանագրում է, որ ՀՀ Ազգային ժողովում շրջանառության մեջ է դրված ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի լրամշակված տարբերակը (փաստաթղթային կոդ՝ Կ-084-14.09.2012, 10.06.2013-ՊԻ-010/0), որով առաջարկվող իրավակարգավորմամբ կվերացվեն պաշտպանի համար օրենսգրքում առկա սահմանափակումները եւ կերաշխավորվի վերջինիս անարգել մասնակցությունը եւ՝ պաշտպանյալի մասնակցությամբ, եւ՝ պաշտպանի կամ իր պաշտպանյալի միջնորդությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին: Ըստ պատասխանող կողմի, նախագծի՝ «Պաշտպանի իրավունքները եւ պարտականությունները» վերտառությամբ 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետը շարադրվել է նոր խմբագրությամբ, համաձայն որի.

«1. Պաշտպանը, նպատակ ունենալով պարզելու մեղադրանքը հերքող, մեղադրյալի պատասխանատվությունը բացառող կամ պատիժը եւ

դատավարական հարկադրանքի միջոցները մեղմացնող հանգամանքները, ինչպես նաև պաշտպանելու նրա իրավունքները եւ իրավաչափ շահերը, սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով իրավունք ունի՝...

3) մասնակցել իր պաշտպանյալի մասնակցությամբ կատարվող ցանկացած ապացուցողական կամ այլ վարութային գործողության, մասնակցել իր կամ իր պաշտպանյալի միջնորդությամբ կատարվող ապացուցողական կամ այլ վարութային գործողությանը, այլ դեպքերում քննիչի առաջարկով մասնակցել ապացուցողական կամ այլ վարութային գործողությանը»:

4. Օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին պարբերությունը սահմանում է քրեական գործերով պաշտպանի մասնակցության ռազմավարական եւ մարտավարական նպատակները, այն է՝ պարզել մեղադրանքը հերքող, կասկածյալի կամ մեղադրյալի պատասխանատվությունը բացառող կամ պատիժը եւ դատավարական հարկադրանքի միջոցները մեղմացնող հանգամանքները եւ պաշտպանել կասկածյալի եւ մեղադրյալի օրինական շահերը, իրավաբանական օգնություն ցույց տալ նրանց:

Հաշվի առնելով քրեական գործով մինչդատական վարույթում պաշտպանի մասնակցության նպատակը եւ այդ նպատակով պայմանավորված՝ պաշտպանի դերը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմը հարկ է դիտարկել Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասությամբ ամրագրված՝ իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքի եւ 18-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված՝ պետական այլ մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքի համատեքստում:

5. ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների եւ ազատությունների դատական, ինչպես նաև պետական այլ մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունք»:

ՀՀ Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասությամբ ամրագրված դրույթի համաձայն՝ «Յուրաքանչյուր ոք ունի իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունք»:

ՀՀ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածի 1-ին մասը դատական, ինչպես նաև պետական այլ մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանու-

քյան արդյունավետ միջոցների իրավունքը չի դիտում որպես սահմանափակման ենթակա իրավունք, իսկ ՀՀ Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի, ի թիվս այլնի, 1-ին մասի 1-ին նախադասությամբ ամրագրված՝ իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքը ենթակա է սահմանափակման միայն օրենքով, «... եթե դա անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում պետական անվտանգության, հասարակական կարգի պահպանման, հանցագործությունների կանխման, հանրության առողջության ու բարոյականության, այլոց սահմանադրական իրավունքների եւ ազատությունների, պատվի եւ բարի համբավի պաշտպանության համար»:

Սահմանադրության 18-րդ հոդվածը յուրաքանչյուրին տալիս է, մասնավորապես, պետական այլ մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունք, որին ուղղակիորեն համապատասխանում է պետության պարտականությունն ինչպես օրենսդրական մակարդակում ամրագրել, այնպես էլ իրավակիրառական պրակտիկայում ապահովել իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների առկայությունը: Այսինքն՝ օրենսդրական մակարդակում չպետք է սահմանվեն այնպիսի իրավական կառուցակարգեր, որոնք առաջին հայացքից հանդես են գալիս որպես երաշխիքներ տվյալ իրավական կառուցակարգի իրացման համար, սակայն կարգավորումների մանրամասներում փաստացիորեն իմաստազրկում են կամ սահմանափակում այդ իրավական կառուցակարգերը:

Անդրադառնալով Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասությամբ ամրագրված, ի թիվս այլնի, պաշտպանի միջոցով իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքին եւ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ նշված իրավունքը վերջին հաշվով ուղղված է դատարանների եւ պետական այլ մարմինների առջեւ իրավունքի սուբյեկտի օրինական շահերի իրավական պաշտպանությանը, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դիտարկվող իրավունքը ենթադրում է իրավաբանական օգնության **լիարժեքություն**, ինչը պայմանավորված է պաշտպանի կողմից իրավաբանական օգնություն տրամադրելու պարտականության իրականացման **արդյունավետությամբ՝ հաշվի առնելով տվյալ իրավունքի՝ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված հիմքերով սահմանափակման հնարավորությունը**: Ըստ այդմ էլ, Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասությամբ ամրագրված՝ դիտարկվող իրավունքին համապատասխանում է պետության պարտականությունը՝ թե՛ օրենսդրական մակարդակում,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

թե՛ իրավակիրառ պրակտիկայում երաշխավորել պաշտպանի կողմից իրավաբանական օգնություն տրամադրելու պարտականության արդյունավետ իրականացումը, իսկ որեւէ խոչընդոտ առաջանալու դեպքում քայլեր ձեռնարկել դրանք վերացնելու ուղղությամբ:

Միաժամանակ, սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ պետական մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության եւ իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքների իրացմանն օրենսդրորեն կարող են առաջադրվել որոշակի պահանջներ կամ նշված իրավունքների իրացման կարգերը կարող են պարունակել որոշակի ձեւական պայմաններ, որոնք, սակայն, չպետք է լինեն այն ծավալով, որ անարդյունավետ դարձնեն այդ իրավունքների իրացումը, խեղաթյուրեն դրանց էությունը կամ վերածվեն իրավունքի այնպիսի սահմանափակման, որը չի հետապնդում որեւէ իրավաչափ նպատակ:

6. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի վիճարկվող 3-րդ կետը նախատեսում է քննչական կամ այլ դատավարական գործողություններին պաշտպանի մասնակցության երեք իրավիճակ՝

ա/ քրեական հետապնդման մարմնի առաջարկով է պաշտպանը մասնակցում իրականացվող քննչական կամ այլ դատավարական գործողություններին: Հաշվի առնելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում պաշտպանի մասնակցության այլ դեպքեր ամրագրված լինելու հանգամանքը՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիտարկվող դեպքը վերաբերում է այն իրավիճակներին, երբ քննչական կամ այլ դատավարական գործողությունը չի իրականացվում պաշտպանի միջնորդությամբ կամ դրա իրականացմանը չի մասնակցում պաշտպանյալը,

բ/ քրեական հետապնդման մարմնի թույլտվությամբ է պաշտպանը մասնակցում **իր միջնորդությամբ** քրեական հետապնդման մարմնի կողմից իրականացվող բոլոր քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին,

գ/ մասնակցում է իր պաշտպանյալի մասնակցությամբ իրականացվող ցանկացած քննչական կամ այլ դատավարական գործողությանը, եթե դա պահանջում է կասկածյալը կամ մեղադրյալը, կամ գործողությունն սկսելիս դրա մասին միջնորդում է ինքը՝ պաշտպանը:

Վերոնշյալ «ա» ենթակետում նշված իրավակարգավորման առնչու-

թյամբ սահմանադրական դատարանն իրավաչափ է համարում օրենսգրքի վիճարկվող նորմում պաշտպանի միջնորդությամբ կամ պաշտպանյալի մասնակցությամբ չիրականացվող քննչական կամ այլ դատավարական գործողություններին պաշտպանի մասնակցությունը քրեական հետապնդման մարմնի առաջարկով պայմանավորելը:

Վերը նշված «բ» ենթակետում ներկայացված դեպքի առնչությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսդիրը պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության եւ իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքների իրացմանն առաջադրել է որոշակի պահանջ՝ **քրեական հետապնդման մարմնի թույլտվությունը:**

Սահմանադրական դատարանը հաշվի է առնում այն հանգամանքը, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում բացակայում են այն հիմքերը, որոնց առկայության դեպքում քրեական վարույթն իրականացնող մարմինն իրավունք ունի չթույլատրել պաշտպանին մասնակցելու պաշտպանի միջնորդությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին, ինչն արձանագրում է նաեւ սույն գործով պատասխանող կողմը, եւ ինչն իրավաբանական օգնություն ստանալու սահմանադրական իրավունքի սահմանափակման առումով կարող էր իրավաչափ համարվել Սահմանադրության 43-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված հիմքերի համատեքստում: Էական է նաեւ այն, որ տվյալ դեպքում խոսքը վերաբերում է ոչ թե քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի նախաձեռնությամբ, այլ հենց իր՝ պաշտպանի միջնորդությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմում պաշտպանի միջնորդությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին պաշտպանի մասնակցությունը քրեական հետապնդման մարմնի թույլտվությամբ պայմանավորելու վերաբերյալ դրույթը, ի խախտումն Սահմանադրության 43-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթների, հանդես է գալիս որպես պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության եւ իրավաբանական օգնություն ստանալու սահմանադրական իրավունքները սահմանափակող եւ դրա արդյունքում՝ պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի սահմանադրական իրավունքը սահմանափակող դրույթ: Ավելին, այդպիսի սահմանափակումը չի հետապնդում որեւէ իրավաչափ նպատակ:

Վերը նշված «գ» ենթակետում ներկայացված դեպքի առնչությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսդիրը պետա-

կան մարմինների առջև իրավական պաշտպանության իրավունքի իրացմանն առաջադրել է որոշակի պահանջ՝ պաշտպանի մասնակցության վերաբերյալ **կասկածյալի կամ մեղադրյալի պահանջի առկայությունը կամ պաշտպանի միջնորդությունը:**

Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանը, հիմք ընդունելով սույն կետում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, գտնում է, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմում պաշտպանյալի մասնակցությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին պաշտպանի մասնակցությունն այդպիսի մասնակցության վերաբերյալ կասկածյալի կամ մեղադրյալի պահանջի առկայությամբ պայմանավորելու վերաբերյալ դրույթը եւս, ի խախտումն Սահմանադրության 43-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթների, հանդես է գալիս որպես պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության եւ իրավաբանական օգնություն ստանալու սահմանադրական իրավունքները սահմանափակող եւ դրա արդյունքում՝ պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի սահմանադրական իրավունքը սահմանափակող դրույթ: Ավելին, այդպիսի սահմանափակումը եւս չի հետապնդում որեւէ իրավաչափ նպատակ:

Ինչ վերաբերում է օրենսգրքի վիճարկվող նորմում պաշտպանյալի մասնակցությամբ իրականացվող քննչական կամ այլ դատավարական գործողությանը պաշտպանի մասնակցությունը **գործողությունն սկսելիս միջնորդության ներկայացմամբ** պայմանավորելու վերաբերյալ դրույթին, որը դիմողը բողոքարկել է իրավական որոշակիության տեսանկյունից, սահմանադրական դատարանը, հիմք ընդունելով սույն կետում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, անհրաժեշտ է համարում օրենսգրքի վիճարկվող դրույթներում «գործողությունն սկսելիս» բառակապակցությունը գնահատել ոչ թե դրա՝ իրավական որոշակիության պահանջներին համապատասխանելու տեսանկյունից, այլ քննչական կամ այլ դատավարական գործողությանը պաշտպանի մասնակցության ժամանակային սահմանափակման եւ մասնակցության համար պաշտպանի միջնորդության պարտադիր լինելու տեսանկյունից: Այս կապակցությամբ, հիմք ընդունելով սույն կետում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ **պաշտպանյալի մասնակցությամբ** իրականացվող քննչական կամ այլ դատավարական գործողությանը պաշտպանի մասնակցության ժամանակային սահմանափակման եւ մասնակցության համար պաշտպանի միջնորդության պարտադիրության վերաբերյալ դրույթները

րը եւս, ի խախտումն Սահմանադրության 43-րդ հոդվածի, հանդես են գալիս որպէս պետական մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության եւ իրավաբանական օգնություն ստանալու սահմանադրական իրավունքները սահմանափակող եւ դրա արդյունքում՝ պետական մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի սահմանադրական իրավունքը սահմանափակող դրույթներ եւ չեն հետապնդում որեւէ իրավաչափ նպատակ:

Բացի դրանից, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմի մյուս դրույթների համաձայն՝ կասկածյալը կամ մեղադրյալն օժտված են իրենց մասնակցությամբ իրականացվող քննչական կամ այլ դատավարական գործողությանը ցանկացած ժամանակ պաշտպանի մասնակցությունը պահանջելու իրավունքով, այսինքն՝ պաշտպանի միջնորդությունը մերժվելու դեպքում, անկախ նրանից, թե այդ միջնորդությունը ներկայացվել է քննչական կամ այլ դատավարական գործողությունն սկսելուց առաջ, թե՛ հետո, պաշտպանը դարձյալ կարող է մասնակցել քննչական կամ այլ դատավարական գործողությանը, եթե դա պահանջում է կասկածյալը կամ մեղադրյալը, սահմանադրական դատարանն օրենսգրքի վիճարկվող նորմում պաշտպանյալի մասնակցությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին պաշտպանի մասնակցության ժամանակային սահմանափակումը եւս համարում է ոչ հիմնավոր, հետեւաբար՝ որեւէ իրավաչափ նպատակ չհետապնդող:

Օրենսգրքի վիճարկվող նորմի առնչությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ **բոլոր դեպքերում պաշտպանը պետք է իրավունք ունենա մասնակցելու պաշտպանյալի մասնակցությամբ իրականացվող քննչական եւ այլ դատավարական գործողություններին՝ առանց որեւէ միջնորդության ներկայացման, եւ անկախ նրանից, թե այդպիսի մասնակցության վերաբերյալ առկա է կասկածյալի կամ մեղադրյալի պահանջ, թե՛ ոչ:**

Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն ի գիտություն է ընդունում ՀՀ Ազգային ժողովում շրջանառության մեջ դրված՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի լրամշակված տարբերակը (փաստաթղթային կոդ՝ Կ-084-14.09.2012, 10.06.2013-ՊԻ-010/0) եւ ուշագրավ է համարում նշված նախագծի՝ «Պաշտպանի իրավունքները եւ պարտականությունները» վերտառությամբ 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում ամրագրված իրավակարգավորումը:

7. Խնդրո առարկայի առնչությամբ առանձին երկրների համապատասխան օրենսդրությունների վերլուծության արդյունքներով սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենքը քննչական կամ այլ դատավարական գործողություններին պաշտպանի մասնակցությունը չի պայմանավորում քրեական հետապնդման մարմնի կամքի դրսևորմամբ եւ չի նախատեսում քրեական վարույթին պաշտպանի մասնակցության որեւէ ժամանակային սահմանափակում՝ պաշտպանին հնարավորություն տալով օգտվել այն իրավունքներից, ինչ իրավունքներով օժտված է պաշտպանյալը:

Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ արդար դատաքննության իրավունքի առնչությամբ որոշակի իրավական դիրքորոշումներ արտահայտել է նաեւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը: Մասնավորապես, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն իր՝ *John Murray v. The United Kingdom* գործով 1996թ. փետրվարի 8-ին կայացված վճռում արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումները.

«62. ... Նախաքննության ընթացքում 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (c) կետի կիրառման առանձնահատկությունները կախված են դատավարության առանձնահատկություններից եւ գործի հանգամանքներից:

63. ... 6-րդ հոդվածը նորմալ պայմաններում պահանջում է, որպեսզի մեղադրյալին հնարավորություն տրվի օգտվելու իրավաբանի օգնությունից ուրիշ կանանական հետաքննության հենց սկզբնական փուլից: Այնուամենայնիվ, այս իրավունքը, որ հստակ նախատեսված չէ Կոնվենցիայով, կարող է սահմանափակվել իրավաչափ նպատակով: Ցանկացած գործում հարցն այն է, թե արդյոք ողջ դատավարության լույսի ներքո սահմանափակումը մեղադրյալին չի զրկել արդար դատաքննությունից»:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո դիտարկելով վիճարկվող նորմը՝ համադրելով այն այլ պետություններում համանման իրավահարաբերությունները կարգավորող նորմերի հետ, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դրանցով սահմանված իրավակարգավորումներն իրավունքների ոչ համաչափ սահմանափակման իրական վտանգ են բովանդակում:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 68-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետը՝ դրանում ամրագրված՝ **«քրեական հետապնդման մարմնի թույլություն»** եւ **«եթե դա պահանջում է կասկածյալը կամ մեղադրյալը, կամ գործողությունը սկսելիս դրա մասին միջնորդում է ինքը՝ պաշտպանը»** ձեւակերպումների մասով ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 20-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասությամբ ամրագրված դրույթին եւ 43-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթներին հակասող եւ անվավեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

8 հոկտեմբերի 2013 թվականի
ՍԳՈ-1119

**ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱԲԱՆՈՒՄ**

ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանը 2013թ. **նոյեմբերի 13-16-ը** Սանկտ Պետերբուրգում մասնակցեց Ռուսաստանի Դաշնության Սահմանադրության ընդունման 20-ամյակին նվիրված միջազգային խորհրդաժողովին:

Խորհրդաժողովում պարոն Հարությունյանը հանդես եկավ «**Ժամանակակից սահմանադրականության մարտահրավերները**» թեմայով զեկուցումով:

2013թ. **նոյեմբերի 27-29-ին** ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը մասնակցեց Եվրոպայի խորհրդի հովանու ներքո Ստրասբուրգում անցկացվող «**Ժողովրդավարության համաշխարհային ֆորումի**» աշխատանքներին: Ֆորումի շրջանակներում Գագիկ Հարությունյանը նոյեմբերի 28-ին աշխատանքային հանդիպումներ ունեցավ Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի նախագահ պրն Զիանի Բուքիքիոյի, Գլխավոր քարտուղար պրն Թոմաս Մարկերտի, Գլխավոր քարտուղարի տեղակալ տկն Սիմոնա Գրանատա-Մենգինիի, սահմանադրական արդարադատության բաժնի ղեկավար պրն Շնուտց Դյուրի հետ: Նշված հանդիպումների ընթացքում պրն Հարությունյանի կողմից ներկայացվեց Հայաստանի Հանրապետությունում ընթացող սահմանադրական բարեփոխումների նախապատրաստման գործընթացի ար-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱԲԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 1(71)2014
124

դի վիճակը, սահմանադրական մասնագիտական հանձնաժողովի կողմից այդ ուղղությամբ իրականացվող աշխատանքները, ինչպես նաև քննարկվեցին սահմանադրական բարեփոխումների ոլորտում Վեներտիկի հանձնաժողովի հետ համագործակցության հիմնական եղանակները եւ ուղղությունները: Նույնբերի 29-ին պրն Գ. Հարությունյանը ելույթով հանդես եկավ «Ժողովրդավարության համաշխարհային ֆորումի» «Անմիջական ժողովրդավարություն» նստաշրջանի մասնակիցների առջև՝ անդրադառնալով անմիջական ժողովրդավարության արդյունավետ իրականացման արդի մարտահրավերներին եւ պատասխանեց քննարկման մասնակիցների հարցերին:

2013թ. **դեկտեմբերի 6-7-ը** ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ պրն Գագիկ Հարությունյանը մասնակցեց Եվրոպայի խորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի (Վեներտիկի հանձնաժողով) 97-րդ լիազումար նիստի աշխատանքներին, որի օրակարգում ընդգրկված էին նաև Հայաստանի Հանրապետությանն առնչվող հարցեր: Լիազումար նիստում, մասնավորապես, քննության առնվեց «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը՝ կապված Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման ինստիտուտի ներդրման հետ: Պրն Գ. Հարությունյանը, անդրադառնալով նշված հարցին, Հանձնաժողովի անդամներին տեղեկացրեց, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 2013թ. նոյեմբերի 5-ի ՍԳՈ-1121 որոշմամբ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի հոդված 17-ի 2 մասը, այնքանով, որքանով բարոյական վնասը չի դիտվում որպես վնասի տարատեսակ եւ չի ապահովում բարոյական վնասի փոխհատուցման հնարավորություն, հակասահմանադրական է ճանաչվել: Գ. Հարությունյանը նաև Հանձնաժողովին տեղյակ պահեց, որ նշված որոշմամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանը վիճարկվող դրույթի իրավական ուժը կորցնելու վերջնաժամկետ է սահմանվել 2014թ. հոկտեմբերի 1-ը:

Հանձնաժողովի 97-րդ լիազումար նիստի օրակարգում էր ներառված նաև ՀՀ սահմանադրական զարգացումների վերաբերյալ վերջին

հաղորդումը: Պրն. Հարությունյանը մասնակիցներին տեղեկացրեց ՀՀ սահմանադրական բարեփոխումների արդի ընթացքի, սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի ձեւավորման, վերջինիս աշխատանքի ձեւաչափի եւ կատարվելիք աշխատանքների մասին: Պրն Գ. Հարությունյանը ներկաներին նաեւ իրազեկեց Հանձնաժողովի հետ ձեռք բերված պայմանավորվածության՝ վերջինիս անդամների կազմից փորձագիտական խումբ ձեւավորելու վերաբերյալ, որը փորձագիտական աջակցություն պետք է ցուցաբերի Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի մշակմանը, իսկ այնուհետեւ նաեւ իր նպաստը կրերի կատարվելիք սահմանադրական բարեփոխումների իրականացման ընթացքին: Դեկտեմբերի 7-ին, սահմանված օրակարգի համաձայն, անցկացվեցին Հանձնաժողովի ղեկավար կազմի՝ Հանձնաժողովի նախագահի, տեղակալների, Բյուրոյի անդամների եւ ենթահանձնաժողովների նախագահների եւ տեղակալների ընտրություններ:

Հանձնաժողովի որոշմամբ պրն Գ. Հարությունյանը Վենետիկի Հանձնաժողովի Բյուրոյի անդամ ընտրվեց երկու տարի ժամկետով: Հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում վերընտրվեց պրն Ջիանի Բուքիոն: Վենետիկի հանձնաժողովը ստեղծվել է 1990թ. որպես սահմանադրական հարցերով Եվրոպայի խորհրդի խորհրդակցական մարմին:

Ներկայումս հանձնաժողովին է անդամակցում 59 պետություն, Եվրոպայի խորհրդի բոլոր 47 անդամ-պետությունները եւ 12 այլ երկիր:

ԱՌԱՋԻԿԱ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐ

Փեդրվարի 5-ին Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության (GIZ) «Հարավային Կովկասում իրավական և դատական բարեփոխումների համար խորհրդատվություն» ծրագրի ղեկավար Թոմաս Մայերին՝ ուղեկցությամբ Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության կենտրոնական գրասենյակի ներկայացուցիչ Արվեդ Գրայների, GIZ-ի իրավական ծրագրի ղեկավար Հայաստանում Վարդան Պողոսյանի եւ GIZ-ի ծրագրի իրավախորհրդատու Հայաստանում Յենս Փորցուցեի:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը եւ GIZ-ը համագործակցում են 2008 թվականից: Այդ տարիներին գերմանալից հրավիրված մասնագետների մասնակցությամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ-

ների եւ աշխատակազմի համար մի շարք համատեղ սեմինարներ ու բաց քննարկումներ են կազմակերպվել՝ նպաստելով փորձի փոխանակմանը, մտածողության նոր որակների ձեւավորմանը:

Ջրուցակիցները կարելի է ցանկացնել կատարված աշխատանքները, առաջիկա տարիների համար կազմեցին համագործակցության նոր ծրագրեր:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՆԳԻՊՈՒՄ

Փեպրվարի 6-7-ը տեղի ունենցավ ՀՀ սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի անդամների աշխատանքային հանդիպումը **Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի** (Վենետիկի հանձնաժողով) փորձագետների հետ: Հանդիպման ընթացքում քննարկումներ կազմակերպվեցին հայեցակարգային հետեւյալ հիմնախնդիրների շուրջ.

ա) Իրավունքի գերակայության իրացման սահմանադրական մոտեցումները (զեկուցող Գ. Հարությունյան):

բ) Իրավունքների դասակարգումը եւ սահմանափակումները (զեկուցող Գ. Մուրադյան):

գ) Սոցիալական պետության սահմանադրական սկզբունքի իրացման երաշխիքները (զեկուցող Դ. Հարությունյան):

դ) Ընտրական համակարգի մոդելի ընտրությունը (զեկուցող Հ. Թովմասյան):

- ե) Հանրաքվեի ինստիտուտը (զեկուցող Գ. Դանիելյան):
 - զ) Սահմանադրության կառուցվածքը (զեկուցող Գ. Հարությունյան):
- Վեներաբլի հանձնաժողովի փորձագետների հետ հաջորդ աշխատանքային քննարկումը տեղի կունենա սույն թվականի մարտի 20-ին:

ՀՀ ՄԳ մամուլի ծառայություն

Գրանցվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության
20 դեկտեմբերի 1996թ. կոլեգիայի թիվ 37/2-14 որոշմամբ

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71
E-mail: armlaw@concourt.am.
<http://www.concourt.am>.

Ստորագրված է տպագրության՝ 05.03.2014 թ.
Դասիչ՝ 77754
Գրաչափը՝ 70x100 1/16
Տպաքանակը՝ 500

*ՀՀ ՄԴ տեղեկագիրը ՀՀ
քառօրյա լրատվական
հանձնաժողովի որոշմամբ ընդգրկված է ՀՀ ԲՈՀ-ի
ապենախոսությունների հիմնական արդյունքների
և դրույթների հրատարակման համար ընդունելի
հրատարակությունների ցուցակում*

Вестник Конституционного Суда Республики Армения N 1(71) 2014
Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Armenia N 1(71) 2014
Bulletin de la Cour constitutionnelle de la République d'Armenie. N 1(71) 2014